

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
EKONOMIKOS KATEDRA

VIDMANTAS LAUCIUS
(VERSLO NUOSAVYBĖS EKONOMIKOS STUDIJŲ PROGRAMA)

„FELIX LIETUVA” ĮMONĖS POMIDORŲ PADAŽŲ GAMYBOS
LINIJOS PERKĖLIMO Į LATVIJĄ EKONOMINIS VERTINIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
daktarė,
Dalia Štreimikienė

Vilnius, 2007

TURINYS

IVADAS.....	5
1. ŠIUOLAIKINIO VERSLO TENDENCIJOS IR „FELIX LIETUVA“ ĮMONĖS PADĖTIS NAUJOJE GLOBALINĖJE RINKOJE.....	9
1.1. Tarptautinės veiklos principų taikymas įmonėse.....	9
1.2. Įmonės strategijos kūrimo tarptautinėje rinkoje galimybės.....	11
1.3. Gamybos procesų ir paslaugų perkėlimo ypatumai globalinėje ekonomikoje.....	14
2. „FELIX LIETUVA“ ĮMONĖS PRODUKCIJOS GAMYBOS LINIJOS PERKĖLIMO Į KITĄ ŠALĮ EKONOMINIO ĮVERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI.....	17
2.1. Bendrosios produkcijos plano sudarymo įvertinimas.....	17
2.2. Pramonės įmonės produkcijos savikainos skaičiavimo metodo parinkimas.....	18
2.2.1. Įmonės produkcijos savikainos skaičiavimo būdai.....	18
2.2.2. Materialinių sąnaudų analizės įvertinimas.....	19
2.2.3. Darbo užmokesčio išlaidų analizės įvertinimas.....	20
2.3. Medžiagų ir darbo išteklių sunaudojimo įtakos produkcijos apimčiai apskaičiavimo būdai.....	21
2.4. Įmonės gamybinės linijos perkėlimo, kaip investicinio projekto, įvertinimui naudojami efektyvumo rodikliai.....	24
2.4.1. Investicinio projekto kaštų ir pinigų srautų įvertinimo aspektai.....	24
2.4.2. Diskontuoto atsipirkimo periodo apskaičiavimo būdo parinkimas.....	27
2.4.3. Grynosios esamos vertės ir rentabilumo apskaičiavimo būdo parinkimas.....	28
3. „FELIX LIETUVA“ ĮMONĖS POMIDORŲ PADAŽŲ GAMYBOS LINIJOS PERKĖLIMO Į LATVIJĄ EKONOMINIS ĮVERTINIMAS.....	29
3.1. Įmonės charakteristika.....	29
3.2. Įmonės investicinio projekto techninių-organizacinių procesų aprašymas.....	31
3.3. Įmonės finansinių galimybių, investiciniam projektui įgyvendinti, įvertinimas.....	35
3.4. „Felix Lietuva“ įmonės pomidorų padažų gamybos Lietuvoje ir Latvijoje prognozuojamo savikainos pokyčio apskaičiavimas.....	37
3.4.1. „Felix“ pomidorų padažų produkcijos, savikainos ir gamybos išlaidų apimčių bendrojoje įmonės produkcijoje nustatymas.....	37
3.4.2. Žaliavų ir medžiagų sąnaudų prognozuojamo pokyčio įtaka produkcijos savikainai.....	41

3.4.3. Darbo užmokesčio išlaidų prognozuojamo pokyčio įtaka produkcijos savikainai.....	42
3.5. Prognozuojamo medžiagų ir darbo išteklių sunaudojimo įtaka pomidorų padažų apimčiai skaičiavimas.....	44
3.6. „Felix Lietuva“ įmonės gamybinės linijos perkėlimo, kaip investicinio projekto, įvertinimui naudojamų efektyvumo rodiklių apskaičiavimas.....	45
3.6.1. Investicinio projekto kaštų ir pinigų srautų įvertinimas.....	45
3.6.2. Diskontuoto atsipirkimo periodo, grynosios esamos vertės ir rentabilumo rodiklių apskaičiavimas.....	47
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	49
LITERATŪRA.....	54
PRIEDAI.....	56
<i>1 priedas. UAB „Felix Lietuva“ Pelno-nuostolio ataskaita 2004-2006 m.</i>	
<i>2 priedas. UAB „Felix Lietuva“ Balansas 2004-2006 m.</i>	
<i>3 priedas. Įmonės „Felix Lietuva“ 2004-2006 m. Pelno-nuostolio ataskaitų struktūros analizė.</i>	
<i>4 priedas. Įmonės „Felix Lietuva“ 2004-2006 m. Balanso ataskaitų straipsnių struktūros analizė.</i>	
<i>5 priedas. 2006 m. įmonės gamybos programos įvykdymo ataskaita.</i>	
<i>6 priedas. 2006 m. įmonės išlaidų ataskaita.</i>	
<i>7 priedas. „Felix Lietuva“ SSGG analizė. 2006 m.</i>	
<i>8 priedas. „Felix“ pomidorų padažų pardavimų Lietuvoje statistinė analizė.</i>	

LENTELĖS

- 3.1. Mokesčių tarifai Lietuvoje ir Latvijoje.
- 3.2. Bendrosios įmonės produkcijos savikainos struktūra.
- 3.3. Įmonės bendrosios produkcijos apimtys pagal rūšis.
- 3.4. Pomidorų padažų grupės bendrosios produkcijos savikainos struktūra, (tūkst. Lt).
- 3.5. 2006 metų ir prognozuojamos pomidorų padažų bendrosios produkcijos sudėtis, (tūkst. Lt).
- 3.6. Medžiagų ir pusgaminių sunaudojimas 500g „Klasikiniam“ pomidorų padažui gaminti.
- 3.7. Darbuotojų skaičiaus ir jų vidutinio uždarbio pasikeitimas, palyginti su prognozuojamu.
- 3.8. Vieno darbininko darbo našumo ir uždarbio pokytis.
- 3.9. Bendra išnagrinėtų veiksmų įtaka pomidorų padažų savikainai, (Lt).
- 3.10. Duomenys medžiagų sunaudojimo įtakos produkcijos apimčiai apskaičiavimui.
- 3.11. Teigiami ir neigiami „Felix Lietuva“ investicinio projekto pinigų srautai.
- 3.12. „Felix Lietuva“ įmonės investicinio projekto efektyvumo rodikliai.

ILIUSTRACIJOS

- 3.1. Bendrosios įmonės produkcijos savikainos struktūra.
- 3.2. „Felix Lietuva“ įmonės gaminių grupių dalis bendrojoje produkcijoje.

IVADAS

Temos pavadinimas.

„Felix Lietuva” įmonės pomidorų padažų gamybos linijos perkėlimo į Latviją ekonominis vertinimas.

Pasauliui įžengus į pirmąjį XXI a. dešimtmetį, vyksta dramatiški rinkodaros pokyčiai. Verslas ir ekonomika pajudėjo globalinės rinkos kryptimi, ko pasekoje atsirado naujos verslo galimybės. Verslo ekspertai ir politikai kalba apie naująją ekonomiką, kurioje firmos privalo iš naujo permąstyti savo rinkodaros tikslus bei veiklos metodus. Verslas darosi vis labiau konkurencingesnis viso pasaulio mastu, todėl greiti pokyčiai reiškia, kad firmos gebėjimas keistis taps jos konkurenciniu pranašumu.

Per pastaruosius kelerius metus ir Europos rinkodaros tradicijos patyrė didelių pokyčių. Greta tokių įprastų dalykų, kaip rinkos nuosmukiai ir pakilimai bei suintensyvėjusi tarptautinė konkurencija, europinė ir globalinė integracija sukėlė gausėjančius bendrovių įsigijimus bei susijungimus tiek tarptautiniu mastu, tiek atskiros šalies viduje.

Kadangi šiais laikais keičiasi verslo aplinka, ir „Felix Lietuva” įmonė negali sau leisti nepaisyti tarptautinių rinkų. Tarptautinės rinkos yra svarbios, nes bendrovė nori plėstis, todėl, subrendus jos vietinei rinkai ir pradėjusi veiklą Latvijos, Estijos, Suomijos ir Vengrijos rinkose, ji privalo ieškoti didesnių galimybių minėtose ir kitose užsienio šalyse. Atsiradusi galimybė pradėti pomidorų padažų eksportą į Latviją, Estiją ir Suomiją, privertė įmonės vadovus ieškoti būdų kaip padidinti šios produkcijos gamybos intensyvumą bei apimtis, nesumažinant kitų įmonės produkcijos gamybos apimčių.

Pastaraisiais metais stebima tendencija perkelti gamybą ar jos dalį į mažesnių sąnaudų šalis. Šios tendencijos neįmanoma sustabdyti, jos apraiškos būdingos ir sparčiai besivystančiai Lietuvos ekonomikai. „Felix Lietuva” įmonė susiduria su didele užsienio kompanijų konkurencija savo ir užsienio šalių rinkose. Vis didėjant ekonomikos globalizacijos tendencijoms, inovatyvios įmonės naudojami operacinių išlaidų skirtumais atskirose šalyse savo produktyvumui didinti. Prekių ir paslaugų gamybos perkėlimas į pigesnių sąnaudų šalis yra akivaizdus šio proceso pavyzdys. „Felix Lietuva“ įmonė, vykdanči gamybinę veiklą Lietuvoje, susiduria su didelėmis problemomis – gamybos darbininkų stoka, nepakankama jų kvalifikacija, auganti darbo jėgos kaina, didėjantys energetikos ir medžiagų kaštai bei aukšti mokesčiai. Šiuo metu, kylant darbo užmokesčio lygiui šalyje, kurioje, be to, būdinga ir vis didesnė darbuotojų

migracija, sunku rasti darbininkų įmonės gamybinei veiklai vystyti. Vidutinis darbo užmokestis auga vis greičiau, taip pat, kylant infliacijos tempams, brangsta pagrindinės įmonės produkcijos žaliavos ir medžiagos, kurios sudaro didžiausią produkcijos savikainos dalį. Taigi, tokia įmonė, kaip „Felix Lietuva”, kuri priklauso vienai iš didžiausių maisto pramonės grupių šiaurės šalyse bei atstovauja ją Lietuvoje, turi galimybių optimizuoti savo produkcijos gamybą, dalį jos gaminti iškeldami į Latviją. Gamybos produktyvumo didinimo linkme, įmonei aktualu ieškoti pigesnių sąnaudų būdų. Vienas iš jų galėtų būti bendradarbiavimas su kitomis bendros įmonės „Orkla Foods“ gamyklomis, kurios specializuotųsi stipriausiose savo gamybos procesuose, tuo pačiu suvienodinant ir sumažinant medžiagų kainas, gabenimo išlaidas bei dalintųsi žmogiškuoju kapitalu.

Tyrimo problema.

Ar „Felix” pomidorų padažų gamybos linijos perkėlimas į Latviją yra ekonomiškai pagrįsta strateginė kryptis įmonės „Felix Lietuva” gamybai optimizuoti.

Tyrimo objektas.

Įmonės pomidorų padažų gamybos optimizavimas.

Tyrimo tikslas.

Ekonomiškai įvertinti įmonės pomidorų padažų gamybos linijos perkėlimą į Latviją.

Tyrimo uždaviniai.

1. Išnagrinėti gamybos optimizavimo, perkeltant gamybą į užsienį, teorinius aspektus.
2. Įvertinti technines ir organizacines įmonės galimybes perkelti „Felix” pomidorų padažų gamybos liniją į Latviją.
3. Atlikti „Felix” pomidorų padažų gamybos produktyvumo ir sąnaudų pokyčio įtakos šios produkcijos savikainos ir gamybos apimties ekonomijai įvertinimą.
4. Atlikti „Felix Lietuva” įmonės investicinio projekto, perkeltant pomidorų padažų gamybą į Latviją, ekonominį įvertinimą.

Tyrimo hipotezės.

1. „Felix” pomidorų padažų produktyvumo ir sąnaudų pokytis, iškelus jų gamybos liniją į Latviją, turės ženlios įtakos šios produkcijos savikainos ir gamybos apimties ekonomijai.

2. „Felix Lietuva“ investicinis projektas, perkeliant pomidorų padažų gamybą į Latviją, įmonei bus ekonomiškai naudingas.

Tyrimo empirinė bazė.

Šis tyrimas pritaikė teorines ekonomikos žinias bei jo metodų naudojimo patirtį praktinėje šių dienų situacijoje. Pagrindiniai mokslinės literatūros šaltiniai šiam tyrimui atlikti yra: P. Kotler, G. Armstrong, J. Saunders, V. Wong „Rinkodaros principai; A. Vasiliausko „Strateginis valdymas“; V. Pranulio, A. Pajuodžio, S. Urbonavičiaus, R. Virvilaitės „Marketingas“, V. Gronsko „Ekonominė analizė“, D. Cibulskienės ir M. Butkaus „Investicijų ekonomika“, Bruce R. Jewell'o „Integruotos verslo studijos“, Robert C. Appleby „Šiuolaikinio verslo administravimas“, G. Nausėdos „Finansai ir investicijos“. Iš šių šaltinių buvo atrinkta medžiaga, liečianti gamybinių įmonių veiklos optimizavimo, skverbimosi į užsienio rinkas būdų parinkimo, strateginių sąjungų su verslo partneriais, produkcijos savikainos skaičiavimo, investicinių projektų vertinimo, bei šiuolaikinio verslo administravimo klausimus.

Taip pat tyrime naudotasi kita mokslinė literatūra: tyrimui aktualiais tyrėjų, ekonomistų, analitikų straipsniais, apžvalgomis bei ataskaitomis. Iš įmonės „Felix Lietuva“ pateiktos medžiagos apie 2004-2006 metų „Orkla“ grupės veiklos ataskaitas išsiaiškinta „Orkla Foods“ grupei priklausančių gamyklų įvairiose Europos šalyse galimybės bendradarbiauti su nagrinėjama įmone gamybos optimizavimo kryptimi. Taip pat, informacija apie Lietuvos ir Latvijos rinkų ypatumus, verslo sąlygas, ekonominius rodiklius, jų prognozes rastos interneto prieigose.

Šiame tyrime atlikta pomidorų padažų pardavimų Lietuvoje statistinė analizės su statistinės analizės programa Statgraphics. Ši analizė padėjo įmonei gauti kiekybiškai įvertintą informaciją apie tiriamo produkto pardavimo, rinkos procesų ypatumus, naudingus naujų rinkų galimybių įvertinimui.

Tyrimo metodai.

Šiame tyrime, abstrakcijos metodu, iš ekonominių procesų visumos atsiejamas toks nagrinėjamas reiškiny, kaip gamybos perkėlimas į pigesnių sąnaudų šalis. Tuo tikslu, buvo koncentruojamasi ties pagrindiniais, esminiais šio reiškinio dalykų bruožais: nagrinėjamas produkcijos savikainos pokytis, pasikeitus išlaidų lygiui; tam tikrų išlaidų straipsnių pokyčio įtaka produkcijos gamybos apimčiai; investicinis projekto efektyvumas.

Tyrimo teorinėje dalyje taikytas indukcijos metodas, kuomet, atskiri daliniai teiginiai, atvejai, požymiai, pavieniai faktai ir žinios įtraukiami į apibendrinimą, pritaikytą įmonės „Felix

Lietuva“ ekonominio įvertinimo atveju. Taip pat, teorinės tyrimo dalies, platesnės apimties skyriai glaustai apibendrinti skyrių pabaigoje.

Lyginimo metodu palyginta gamybos sąlygų, mokesčių sistemų, ekonominių rodiklių skirtumai Lietuvoje ir Latvijoje. Taip pat, palyginta skirtingų autorių ir tyrimo grupių pateikta aktuali tyrimui informacija.

Analogijos metodu buvo padarytos išvados, jog šiandieniniame versle galima sukurti į įmonės filialą kitoje šalyje panašius verslo vienetus. Tai tai pačiai didelei verslo grupei priklausančių atskirų įmonių bendradarbiavimo išdava.

Iš empirinių metodų tyrime naudojami pokalbių, dokumentų analizės metodai. Daug vertingos informacijos apie gamybos struktūrą ir problemas pateikė gamybos skyriaus vadovė, su kuria pasirinkta neformalizuota (laisva) teminio pokalbio rūšis, daugiausia dėmesio sutelkiant į gamybinės įmonės veiklos organizavimo ypatumus, esmines problemas. Išanalizuota finansų departamento pateikti penkerių metų įmonės finansinės atskaitomybės ataskaitų duomenys; gamybos departamento – gamybos programos ataskaitų duomenys.

Tyrimo rezultatai ir jų taikymo sritys.

Šiame tyrime įvertintas įmonės „Felix Lietuva“ gamybos optimizavimas, perkeliant pomidorų padažų gamybos liniją į Latviją bei bendradarbiaujant su Latvijos įmone „SIA Spilva“. Tyrimo rezultatai numatomi pateikti įmonės savininkams, kuriais remiantis bus nuspręsta, ar toks gamybos pertvarkymas „Felix Lietuva“ įmonėje galės būti finansuojamas iš „Orkla Foods A.S.“ inovacijų diegimo fondo lėšų. Taip pat šis tyrimas, esant palankiam savininkų požiūriui, padės įmonės vadovams koordinuoti organizacinius bei technologinius veiksmus, reikalingus šiam strateginiam įmonės gamybinės veiklos pertvarkymo planui sudaryti, plėtoti savo veiklą kitose šalyse, įgyti tokių tyrimų ir diegimo, gamybos, rinkodaros ir finansinių pranašumų reputaciją. Pomidorų padažų savikainos pokyčio įvertinimas įmonės marketingo departamento vadovams pateiks naudingos informacijos bei duomenų šios produkcijos kainų lygio nustatymui, eksportuojant ją į užsienio rinkas, o taip pat parduodant ir Lietuvoje. Toks tyrimas „Felix Lietuva“ įmonėje atliekamas pirmą kartą.

1. ŠIUOLAIKINIO VERSLO TENDENCIJOS IR „FELIX LIETUVA“ ĮMONĖS PADĖTIS NAUJOJE GLOBALINĖJE RINKOJE

1.1. TARPTAUTINĖS VEIKLOS PRINCIPŲ TAIKYMAS ĮMONĖSE

Šiandien daugelis bendrovių jungiasi į tinklus ir yra labai smarkiai priklausomos nuo partnerystės su kitomis firmomis. „Felix Lietuva“ įmonė jau septinti metai yra valdoma, o antri metai kaip visiškai priklauso vienai didžiausiai Norvegijos kompanijai „Orkla ASA“ antrinei įmonei „Orkla Foods A.S.“ Ši kompanija jau gyvuoja 350 metų, joje dirba apie 35 tūkstančiai darbuotojų, o jos metinė apyvarta siekia 4,5 mlrd. eurų. „Orkla Foods A.S.“ grupės apyvarta 2006 metais buvo 1,55 mlrd. eurų, grupės įmonėse dirbo daugiau kaip 7000 žmonių. Norvegijos įmonei Latvijoje priklauso vaisių ir daržovių perdirbėjos „SIA Spilva“ bendrovė, Estijoje – „Poltsamaa Felix“ bendrovė [11].

Nagrinėjama „Felix-Lietuva“ įmonė nesiekia visiškai susijungti su Latvijos „SIA Spilva“ bendrove. Šios abi gamybinės organizacijos jau priklauso vienam savininkui – Norvegijos kompanijai „Orkla Foods“. Taigi, ir literatūroje, ypatingai lietuvių, toks verslo bendradarbiavimas tarp partnerinių kompanijų yra mažai aprašytas, todėl šiame tyrime bandoma pritaikyti jau žinomus ekonomikoje darinius, ir visiškai naujai atskleisti tokio bendradarbiavimo teorines galimybes ir pagrindinius bruožus, bei pritaikymą praktikoje. Tai yra pagrindinis šio, kaip mokslinio tyrimo skyriaus, tikslas.

Tarptautinėje įmonių veikloje glaudžiai bendradarbiaujama su paskirstytojais, mažmenininkais bei kitais rinkos tarpininkais, kurie sujungia bendrovę su jos pirkėjais. Tai vyksta nuo žaliavų ir komponentų iki produktų, pateikiamų galutiniams pirkėjams [8, p. 173]. Bendrovės šiandien pastebi, kad, norėdamos efektyviai veikti, jos privalo ne tik valdyti šį procesą, bet ir susirasti strateginius partnerius. Naujoje globalinėje rinkoje, kai dėl gausėjančios produktų įvairovės ir didėjančių pasirinkimo galimybių stiprėja konkurencija, nebemadinga veikti pavieniui. Pasikliaujant partneryste, reikia sustiprinti verslo partnerio galią ir sukurti didesnę vertę bei padidinti prekybos apyvartą labiau, negu bet kuri iš į sąjungą susibūrusių bendrovių pajėgtų tai padaryti viena.

Šio tyrimo problemos sprendimas, iškeliant produkto gamybos liniją į kitoje šalyje įsikūrusią partnerinę gamybinę bendrovę, neapsieis be bendradarbiavimo tarp multinacionalinės kompanijos struktūrų supratimo. Kaip žinia, multinacionalinių kompanijų priimamų sprendimų

tikslas – maksimaliai padidinti bendrovės kaip visumos, o ne atskirų jos filialų pelną. Kartais pagrindinė bendrovė nesistengia didinti kurioje nors šalyje esančių filialų eksporto potencialo, nes padidinti pelną ir sumažinti produktų kainas ji gali kur kas pigesniu būdu – pakeisdama rinkas ir tiekimo šaltinius [9, p. 85].

R. Jucevičius „Investavimo skatinimas gerinant investicinę aplinką Lietuvoje ataskaitoje“ multinacionalinės bendrovės tiesiogines užsienio investicijas apibrėžia kaip trijų tarpusavyje susijusių aplinkybių priežastis:

1. Multinacionalinė įmonė siekia valdyti ir kontroliuoti nematerialųjį turtą (intelektinę nuosavybę, marketingo ir vadybos know-how) ir jį pelningai panaudoti didinant įmonės gamybos apimtis.

2. Išnaudoti vietos pranašumus paskirstant gamybą keliose šalyse, vietoje gamybos koncentracijos vienoje šalyje ar eksporto į užsienio rinkas.

3. Nematerialaus turto panaudojimas multinacionalinės įmonės plėtrai yra santykinai naudingesnis už jo naudojimo teisės suteikimą užsienio įmonei. Ši nauda paprastai yra didesnė už didelės, geografiškai plačiai išsidėsčiusios organizacijos valdymo kaštus [4, p. 39].

Taigi, šiuo atveju, taip vadinamam multinacionalinės bendrovės filialui – „Felix Lietuva“ įmonei – tenka pačiai ieškoti būdų savo produkcijos gamybos optimizavimui ir veiklos efektyvumui didinti, kadangi įmonės savininkas prioritetą skiria globalesnėms problemoms, susijusioms su visos multinacionalinės kompanijos plėtra.

Viena iš integracijos sunkumo priežasčių yra platus partnerių tikslų ir interesų spektras, skirtingi tikslai. Kai tikslas yra pasiekti sinerginį efektą rinkoje arba gamyboje, būtina visų savarankiškų ir funkcinės paskirties padalinių integracija, kuri apima veiklos koordinavimą, siekiant visuminių tikslų, padalinių veiklos vertinimas ir kontrolė bei konfliktų tarp skirtingų interesų grupių sprendimas [7, p. 76]. Šiuo atveju, „Felix Lietuva“ įmonė siekia veiklos efektyvumo didinimo ir strateginių tikslų įgyvendinimo intereso, išnaudojant specializacijos teikiamus privalumus ir paskirstant savo kaštų kūrimo grandinės veiklas skirtingose šalyse. Tokiam interesui pritraukti didelės reikšmės turi technologiniu pranašumu ir aukšto inovacijų lygio žiniomis pomidorų padažų gamyboje pasižyminti Latvijos bendrovė.

Šiandien organizacijoms ir jų vadovams tenka susidurti su sparčiai kintančia tarptautine aplinka, pakitusiomis ekonominėmis ribomis, todėl bendrovės turi pačios persiorganizuoti taip, kad galėtų valdyti savo tarptautinę veiklą. Vienoje pasaulio šalyje įgytas žinias ir patirtį bendrovės turi išmokti panaudoti ir pritaikyti kitose šalyse. Konkuruoti globaliniu mastu padeda firmų susijungimai arba naujų firmų įsigyjjimas, nes teikia ekonomiją dėl masto ir dydžio, o partnerystės formavimas suteikia patirties [9, p. 89]. Taigi, tarptautinė konkurencija rinkoje verčia įmonę „Felix Lietuva“ koncentruoti savo veiklą. Užimamų rinkos pozicijų įtvirtinimas ir

išplėtimas įmanomas tik didinant gamybos efektyvumą, t. y. tobulinant darbo įrankius. Kita vertus, daugiametė patirtis rodo, kad diegti vis pažangesnę techniką ir technologiją, o ypač efektyviai ją naudoti įmanoma tik koncentruojant gamybą.

Todėl padažų gamintojai, tokie kaip „Felix Lietuva” Lietuvoje ir „Spilva” Latvijoje, viena vertus, privalo glaudžiai bendradarbiauti tarpusavyje su kruopščiai pasirinktais tiekėjais, kad garantuotų kokybę, ir gamybos efektyvumą. Santykiai su subtiekejais keičiasi gana greitai, todėl remdamasi keliomis bendradarbiavimo formomis (laikini tiekėjai, pagrindiniai tiekėjai, paskirti tiekėjai ar kt.) įmonė gali paskirstyti riziką (bendrą riziką) per bendras įmones, partnerystę ar kitas bendradarbiavimo formas. Antra vertus, jie privalo dirbti su prekybos atstovais ir centrais, kad užtikrintų efektyvų pardavimą, siekiant supaprastinti prekių srautus ir sumažinti bendras paskirstymo sąnaudas.

1.2. ĮMONĖS STRATEGIJOS KŪRIMO TARPTAUTINĖJE RINKOJE GALIMYBĖS

Verslas ir ekonomika pajudėjo globalinės rinkos kryptimi, ko pasekoje atsirado naujos verslo galimybės. Verslas darosi vis labiau konkurencingesnis viso pasaulio mastu. Pastaraisiais metais stebima tendencija perkelti gamybą ar jos dalį į mažesnių sąnaudų šalis. Šios tendencijos neįmanoma sustabdyti, jos apraiškos būdingos ir sparčiai besivystančiai Lietuvos ekonomikai. Globalinės strategijos pasirinkimo tikslumą gali lemti mažiausiai dvi aplinkybės. Pirmą, pasauliniu mastu gali būti ekonomiškiau pagaminti visą produktą arba tam tikrą jo komponentą. Antra, klientų paklausa gali būti iš esmės vienoda visame pasaulyje.

Verslo pasaulyje yra žinoma įvairių tarptautinių strategijų, tarp kurių paminėtina tarptautinė mažų išlaidų strategija. Šiuo atveju produkcijos gamyba išdėstoma tose šalyse, kuriose pasiekiamos mažiausios gamybos išlaidos, o produkcija realizuojama globaliniu mastu [5, p. 289]. Tarptautinę mažų išlaidų strategiją nagrinėjamoji įmonė galėtų panaudoti, iškeliant eksportuojamos produkcijos gamybos liniją į Latviją, įmonės „Spilva“ teritorijoje įsigijus gamybines patalpas, ten įkurti įmonės „Felix Lietuva“ filialą – tarptautinį padalinį. Tokiu būdu, įmonė, būdama arčiau modernius įrengimus, technologijas pomidorų padažų gamybai taikančios Latvijos bendrovės, kuri pasižymi inovacijų technologiniuose, organizaciniuose, vadybos bei gamybos procesuose diegimu; padidintų gamybos produktyvumą. Amerikiečių mokslininkas Bruce R. Jewell tokią dviejų įmonių bendradarbiavimo strategiją vadina „lygiagrečiuoju augimu“. Jis būdingas susijungusioms ar įsigytoms įmonėms, kurios gamina susijusias prekes ir

dažnai taiko panašias technologijas, tačiau tiesiogiai tarpusavyje nekonkuruoja [10, p. 118]. Sugretinus Bruce R. Jewell ir G. Kancerevyčiaus aprašytas priežastis, skatinančias tokius įmonių susijungimus, išskirtos šiam tyrimui tinkamos:

- laisvesnė prekyba ir globalizacija;
- siekis diversifikuoti gamybą;
- technologinė pažanga ir siekis geriau panaudoti gamybinius pajėgumus;
- stiprėjimas finansiškai, akcijų kainų kilimas, palūkanų normų mažėjimas ir stiprus ekonomikos augimas;
- masto ekonomijos siekimas;
- nematerialių kitos įmonės privalumų įsigijimas.

Veikiant šioms jėgoms, stiprėja konkurencija, jos išraiškos formų skaičius, greitėja produkto diegimas, o produkto gyvavimo ciklas trumpėja. Taip pat, keičiasi paskirstymo kanalai, nyksta ribos tarp pramonės šakų [3, p. 215]. Taigi, Latvijos bendrovė „SIA Spilva“ ir „Felix Lietuva“ įmonė yra vienos didelės įmonės dalys, o tuo pačiu ir verslo partnerės.

Vienas iš būdų patekti į užsienio rinką yra bendroji įmonė, t.y. įmonės susijungimas su užsienio bendrovėmis prekėms gaminti ir parduoti ar paslaugoms teikti. Susijungimai ir įsigijimai vis dažniau naudojami verslo pasaulyje įmonės strateginėms pozicijoms užimti. Firma, naudojanti strateginį planavimą savo išlikimui užtikrinti, nuolat susiduria su problema – skatinti augimą iš išorės ar augti iš vidaus resursų. Pagal G. Kancerevyčiaus knygoje „Finansai ir investicijos“ įsigyjimų/susijungimų skirstymą, nagrinėjamos įmonės investiciniam projektui yra būdingas koncentrinio susijungimo apibrėžimas. Tokios firmos yra susietos panašiais gamybos procesais, technologijomis arba produktų linijomis [3, p. 215]. Vadinkime, taip įmonėms susijungus, tikimasi pasinaudoti bendrais ištekliais, bendrais paskirstymo kanalais, tvirčiau įžengti į produkto, šiuo atveju, pomidorų padažo užsienio rinkas.

Kadangi nagrinėjamos įmonės nesiekia prisijungimo į vieną ekonominį subjektą, įsigyti Latvijos bendrovės grynojo turto ir veiklos kontrolės (kaip reglamentuoja verslo susijungimų TAS 22-asis tarptautinis apskaitos standartas), todėl toks susijungimas šiame tyrime laikomas viena iš įmonės „Felix Lietuva“ restruktūrizacijos formų. Restruktūrizacija – produkto, rinkos, turto naudojimo, finansinių, valdymo struktūrų pokyčiai siekiant veiklos efektyvumo padidinimo, taip pat ir mažinant kaštus [3, p. 215]. Šiuo atveju, numatoma vykdyti produkto ir rinkos struktūrų pokyčius, kurie gali būti vadinami ekspansine bendros firmos restruktūrizacija. Kolektyvinėje mokslininkų monografijoje „Šiuolaikinis verslas: tobulinimo prioritetai“ įmonių restruktūrizavimo tikslu laiko įmonės veiklos efektyvumo didinimą, vykdant esminius įmonės veiklos strategijos pokyčius; prisitaikymą dirbti rinkos ekonomikos bei ekonominės integracijos sąlygomis; prielaidų išlaikyti aukštus pelningumo rodiklius susikūrimą; konkurencingumo

užtikrinimą šalies ir tarptautiniu mastu [7, p. 41]. Šio tyrimo restruktūrizavimo būdo įgyvendinimas galėtų būti įmonės plėtra, siekiant didinti įmonės veiklos apimtį, stiprinant žmogiškųjų, materialių ir finansinių išteklių pajėgumus, diegiant pažangias gamybos technologijas, keliant darbuotojų kvalifikaciją bei pritraukiant išorinius išteklius.

Restruktūrizavimo klasifikavimas pagal įmonių prisitaikymą prie struktūrinių pokyčių rinkos ekonomikos sąlygomis skirstomas į pasyvų ir strateginį aktyvų restruktūrizavimą [7, p. 46]. Kadangi pasyvusis restruktūrizavimas suteikia tik trumpalaikių galimybių prisitaikyti prie rinkos sąlygų, tai šiam tyrimui būdingas aktyvusis restruktūrizavimas orientuotas į ilgalaikį strateginį reorganizavimą, aprėpiant gaminamą produkciją ir gamybos procesus; naujų produktų kūrimą (dėl padidėsiančių gamybos pajėgumų Lietuvoje); kokybės tobulinimą, naujų verslo planų kūrimą ir įgyvendinimą, naujus vadybos tyrimus ir investicijas į naujas technologijas. Viena iš susijungimui kaip priemonei savo tikslams pasiekti gali būti bendra įmonė.

Bendrosios įmonės įkūrimas skiriasi nuo eksporto, nes įmonė susijungia su partneriais, siekdama parduoti prekes užsienyje. Yra keturi bendros veiklos tipai: licencijos išdavimas, gamyba pagal sutartį, vadovavimas pagal sutartį ir bendroji nuosavybė. Ši veikla skiriasi ir nuo tiesioginio investavimo, nes šioje sąjungoje dalyvauja užsienio valstybės atstovas [8, p. 187-188]. Šio tyrimo vienas iš tikslų yra ne patekti į užsienio rinką, o įsitvirtinant joje pasiekti gamybos optimizavimą. Todėl, nagrinėjamai įmonei optimizuojant pomidorų padažų gamybą, tikslinga gamyba pagal sutartį. Gamybos pagal sutartį vienintelis trūkumas yra mažesnė gamybos procesų kontrolė, tuo pačiu, ir potencialaus pelno praradimas. Įmonė „Felix Lietuva“, užmezgusi glaudžius partnerystės ryšius su Latvijos gamykla ir mažiau rizikuodama, ateityje turės galimybių įkurti tarptautinį padalinį arba filialą, kuris tvarkys visą bendrovės tarptautinę veiklą. Šiuo metu eksporto skyriaus funkcijas įmonėje „Felix Lietuva“ atlieka vienas darbuotojas iš pardavimų skyriaus. Todėl didėjant eksporto apimtims ir plečiantis rinkoms, galėtų būti peržiūrėtos tarptautinio padalinio įkūrimo Latvijoje galimybės.

Filialo įkūrimas tiesiogiai investuojant turės daug privalumų, nes:

1. Bendrovė gali užsitikrinti mažesnes gamybos sąnaudas, naudodama pigesnes žaliavas, taip pat užsienio vyriausybės investicijų skatinimo ar lengvatinių krovinių pervežimo sąlygų dėka.
2. Bendrovė gali pagerinti savo įvaizdį užsienio šalyje, sukurdamą naujas darbo vietas.
3. Be to, bendrovė palaiko glaudesnius ryšius su vyriausybe, klientais, vietiniais tiekėjais ir tarpininkais ir šitaip gali lengviau pritaikyti savo produktus prie vietinės rinkos sąlygų.
4. Galiausiai bendrovė išlaiko investicijų kontrolę ir todėl gali sukurti tokias gamybos bei rinkodaros strategijas, kurios pravers firmos ilgalaikiams tarptautiniams tikslams.

Pagrindinis tiesioginių investicijų trūkumas – didelė rizika, kuri atsiranda devalvavus vietinės valiutas, smukus rinkoms ar įvykus vyriausybių perversmams. Tačiau pasaulinei kainodarai stiprią įtaką turėjo pastarųjų metų ekonominiai ir technologiniai veiksniai. Europos Sąjungos narių perėjimas prie vieningos valiutos tikrai smarkiai sumažino kainų skirtumus, taip pat Europos Sąjunga siekia sukurti vieningą Europos rinką, mažindama produktų, paslaugų, finansų ir darbo jėgos srautų judėjimo apribojimus tarp šalių narių ir plėtodama prekybos politiką su Sąjungai nepriklausančiomis šalimis. Todėl Lietuvos įmonėms, tarp jų ir „Felix Lietuva“ įmonei, ši rizika tampa vis mažesnė.

Apibendrintai galima pasakyti, jog „Felix Lietuva“ įmonės pasirinkta veiklos specializacijos strategija skatina ją užsiimti aktyvia specializuotų išteklių paieška ir efektyviu jų panaudojimu, padedančiu išlaikyti ir didinti įmonės vietos ir nuosavybės konkurencinius pranašumus. Ekonomiškai įvertinant alternatyvias galimybes perkelti pomidorų padažų gamybos liniją į Latviją, turėtų būti atsižvelgta į įmonės ilgalaikes perspektyvas tarptautinėje prekyboje. Todėl, iš galimų bendros veiklos formų gamybos srityje, įmonei „Felix Lietuva“ bendradarbiaujant su Latvijos bendrove „SIA Spilva“, labiausiai priimtina tiesioginių investicijų forma, restruktūrizuojant pomidorų padažų gamybos ir pardavimo struktūras, tokiu būdu siekiant šio produkto gamybos optimizavimo ir kaštų mažinimo, o taip pat ir įmonės veiklos efektyvumo padidinimo.

1.3. GAMYBOS PROCESŲ IR PASLAUGŲ PERKĖLIMO YPATUMAI GLOBALINĖJE EKONOMIKOJE

Vis didėjant ekonomikos globalizacijos tendencijoms, inovatyvios įmonės naudojami operacinių išlaidų skirtumais atskirose šalyse savo produktyvumui didinti. Prekių ir paslaugų gamybos perkėlimas į pigesnių sąnaudų šalis yra akivaizdus šio proceso pavyzdys.

Ankstesnė „Felix Lietuva“ verslo organizavimo schema buvo pagrįsta kontroliavimo principu, kai įmonė stengėsi individualiai kontroliuoti visus su jos veikla susijusius procesus: transportavimą, mažmeninę prekybą, sandėliavimo paslaugos, įvairius gamybos procesus. Tačiau didėjant konkurencijai bei atsiveriant tarptautinėms rinkoms šio principo efektyvumas ženkliai sumažėjo. Šiai dienai įmonė jau yra perdavusi partneriams visus išvardintus veiklos procesus, išskyrus procesus, susijusius su gamybinėmis operacijomis. Todėl šioje tyrimo dalyje ir bandoma išsiaiškinti įmonės dalies gamybos perdavimą partneriams teorines galimybes ir tikslingumą.

Vienas iš prioritetinių įmonės verslo tikslų yra ilgalaikiai ir patenkinti klientai. Taigi, išanalizavus įmonės veiklos procesus, tyrimo autorius priėjo išvados, kad daugeliu požiūrių įmonei buvo naudinga perduoti dalį funkcijų partneriams, o pačiai sutelkti pastangas į savo tikslus. Pasaulyje nėra nauja praktika paslaugas pirkti iš specializuotų įmonių ar tam tikroms įmonės veiklos funkcijoms deleguoti. Vakarų Europoje ir JAV įvairių paslaugų outsourcing'as siekia net apie 60 procentų visų įmonės pirkimų. Todėl labai tikėtina, kad panaši praktika įsitvirtins ir Lietuvoje.

Outsourcing'as (*angl.* „outsourcing“ - išorinis šaltinis) – įmonės veiklos optimizavimas perduodant pagalbinių funkcijų vykdymą išoriniam specializuotam tiekėjui. Outsourcing'as reikalauja, kad tiekimo grandinės dalyviai kurtų naujas kooperacijos formas. Joms būdingi atviras duomenų pasikeitimas tarp partnerių ir teisingai organizuoti tarpusavio veiksmai [20]. Minėti aspektai grindžiami tuo, jog šiuolaikinėje ekonominėje aplinkoje kyla poreikis restruktūrizuoti verslą, pritraukti išorinių kompetencijų (outsourcing'o paslaugos pagalba), kitaip, įsitraukti į strateginius, t. y. tikslingus organizacijų tinklus. Įmonių įsitraukimo į strateginius organizacijų tinklus motyvai yra šie:

- kompleksiškumo suvaldymas;
- rinkos galimybių aprėptis;
- moderniam versle konkurencingumui privalomos infrastruktūros prieinamumas;
- veiklos masto privalumų išnaudojimas;
- specializacijos galimybių išnaudojimas [21].

Šios tyrimo autoriaus nuomone, „Felix Lietuva“ kartu su nuolat kintančia sistema taip pat turi keistis ir remtis aukščiau paminėtais motyvais. Konkurencija rinkoje augs ir net trumpas atsipalaidavimas gali būti pražūtingas organizacijai.

Įvairių autorių empiriniais tyrimais pagrįstos strateginio įsitraukimo į organizacijų tinklus prielaidos yra:

1. Specializacija yra įsitraukimo į organizacijų tinklus paskata.
2. Standartizuotos ir atviros organizacijos sistemos ir procesai sąlygoja sklandų susisiejamą ir susikordinavimą su partnerių organizacijų sistemomis ir procesais.
3. Išvystyta bei išplėtotą informacinių ir komunikacinių technologijų infrastruktūrinė terpė sąlygoja sklandų tinklo veikėjų komunikavimą.
4. Kooperatyvaus turinio organizacijos kultūra puoselėjama tik tose organizacijose, kuriose aukščiausios grandies vadovai vertina organizacijos įsitraukimą į tinklus [21]. Korporatyvios kultūros atvirumas nusakomas organizacijos lankstumo, adaptyvumo, dosnumo, konkurencingumo ir išskirtinumo charakteristikomis.

Toliau atskleidžiamos minėtosios strateginio įsitraukimo į organizacijų tinklus prielaidos „Felix Lietuva“ įmonės atžvilgiu.

Būdama specializuota nagrinėjama organizacija, galės sėkmingai veikti reikalingų papildomų išteklių rasdama už savo organizacijos ribų; bus atviresnė naujoms galimybėms, ypač susijusioms su pomidorų padažų vertės didinimu vartotojams; geriau pažins pomidorų padažų segmento rinkos poreikius; inovacijų valdymo procesuose vis didesnę reikšmę turės kooperacine veikla grindžiami procesai.

Tam, kad „Felix Lietuva“ ir „SIA Spilva“ bendrovių tarpusavio sistemų ir procesų suderinimas ir sukoordinavimas vyktų sklandžiai ir trumpiausiu įmanomu laikotarpiu, jie turi būti standartizuoti. Abi organizacijos, priklausydamos bendrai „Orkla Foods“ kompanijai, per kelerius metus jau spėjo įdiegti bendros standartizacijos gamybos procesuose principus, todėl joms bus lengva tapti pakankamai atviromis ir pasitikinčiomis partnerėmis.

Organizacijų bendravimo „per atstumą“ efektyvumui reikalingos išvystytos informacinių ir komunikacinių technologijų sistemos, leidžiančios ne tik efektyviai keistis informacija, bet ją valdyti, paverčiant organizacijos žiniomis ir žinojimu.

Ir galiausiai, atviroje organizacijoje motyvuojami darbuotojai ieškoti galimybių savarankiškai priimti sprendimus ir prisiimti atsakomybę. Korporatyvios kultūros atvirumas nusakomas organizacijos lankstumo, adaptyvumo, dosnumo, konkurencingumo ir išskirtinumo charakteristikomis. Tokia kultūra organizacijose turės būti kuriama abiejų įmonių vadovų iniciatyvomis.

Taigi, „Felix Lietuva“, būdama maža verslo organizacija, neturinti įvairialypių specializuotų resursų, kokių reikalauja žinojimui imlių veiklų poreikio augimas, spartus informacinių ir komunikacinių technologijų paslaugų vystymasis, sudėtingų ir įvairių technologinių įvesčių į gamybos procesą poreikis bei poreikis suvaldyti inovacijų ir gamybos procesų sudėtingumą; yra priversta juos pritraukti iš išorės. Siekiant optimizuoti pomidorų padažų gamybą, tuo pačiu ir didinti įmonės veiklos efektyvumą, „Felix Lietuva“ įmonė turi ieškoti galimybių pomidorų padažų gamybą perduoti išoriniam specializuotam tiekėjui – Latvijos „SIA Spilva“ bendrovei.

2. „FELIX LIETUVA“ ĮMONĖS PRODUKCIJOS GAMYBOS LINIJOS PERKĖLIMO Į KITĄ ŠALĮ EKONOMINIO ĮVERTINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

2.1. BENDROSIOS PRODUKCIJOS PLANO SUDARYMO ĮVERTINIMAS

Pagamintos produkcijos vertė įmonės atskaitomybėje atvaizduota keliais rodikliais. Vienas jų – „pagaminta produkcija“ rodomas balanso atsargų skyriuje. Ji atspindi tik tą produkciją, kuri liko įmonėje neparduota. Visos įmonėje pagamintos produkcijos rodiklis atvaizduotas statistinėje atskaitomybėje „Pramonės įmonės produkcijos ataskaita“. Joje parodyti keli produkcijos rodikliai:

- bendroji produkcija,
- parduota produkcija,
- pagamintos produkcijos likučiai.

Parduota produkcija atspindi pelno ir nuostolių ataskaitoje. Produkcijos apimčiai matuoti taikomi natūriniai, darbo, vertiniai (piniginiai) ir sąlygiški mato vienetai. Pinigine išraiška atvaizduojami: pagamintos produkcijos, bendrosios produkcijos ir parduotos produkcijos rodikliai.

Labiausiai apibendrinantis rodiklis yra bendroji produkcija (pagaminta produkcija +/- nebaigtos gamybos likučiai). Jis apibūdina bendrą įmonės atliktų darbų apimtį pinigine (vertine) išraiška. Didžiausią jos dalį sudaro pagaminta produkcija, kuri techninės kontrolės pripažinta kokybiška ir atiduota į gatavos produkcijos sandėlį. Šis rodiklis skiriasi tuo, kad neapima nebaigtos gamybos ir pusfabrikačių likučių pasikeitimų. Parduota produkcija – tai parduota arba išsiųsta pirkėjui produkcija nepriklausomai nuo to, ar ji apmokėta, ar ne [2, p. 102].

Įmonės „Felix Lietuva“ investicinio projekto įvertinimui pasirinktas 2006 metų bendrosios produkcijos rodiklis, pagal kurį paskaičiuotas pomidorų padažų grupės lyginamasis svoris. Prognozuojamas, gaminant pomidorų padažą Latvijoje, šis dydis prilygintas pagamintai produkcijai, kuris apskaičiuojamas pagal planuojamų pagaminti produkcijos vienetų skaičių per metus. Vidutinis darbo dienų skaičius metuose šiuo metu Latvijoje yra 253 dienos.

Taigi, bendrosios pomidorų padažų produkcijos sudėtis ir pokytis parodytas praktinės dalies 3.5 lentelėje.

2.2. PRAMONĖS ĮMONĖS PRODUKCIJOS SAVIKAINOS SKAIČIAVIMO METODO PARINKIMAS

2.2.1. Įmonės produkcijos savikainos skaičiavimo būdai

Pramonės produkcijos savikaina planuojama ir apskaičiuojama ekonominiais išlaidų elementais ir kalkuliaciniais išlaidų straipsniais. Ekonominiais išlaidų elementais, jungiančiais vienuose išlaidas, sudaroma gamybos išlaidų sąmata, rodanti bendrą išlaidų apimtį ir paskirtį.

Gamybos išlaidų sąmata sudaroma pagal šiuos pagrindinius ekonominius išlaidų elementus:

- a) žaliavos ir medžiagos;
- b) kuras iš kitur;
- c) visų rūšių energija iš kitur;
- d) pagrindinis ir papildomas darbo užmokestis su socialinio draudimo įmokomis;
- e) pagrindinių priemonių amortizacija;
- f) kitos piniginių išlaidos.

Pramonės produkcijos savikaina ekonominiais išlaidų elementais rodo ne tik bendrąsias sudaiktinto ir gyvojo darbo sąnaudas bendrajai produkcijai, bet ir savikainos struktūrą, t.y. atskirų išlaidų elementų lyginamąjį svorį bendrose įmonės išlaidose produkcijai pagaminti [6 p. 42]. Kadangi šiame tyrime nagrinėjamas „Felix Lietuva“ pomidorų padažų segmento produkcijos gamybos linijos perkėlimo ekonominis įvertinimas, todėl visi savikainos skaičiavimai bus atliekami šiai bendros įmonės produkcijos daliai.

Apdirbamosios pramonės įmonių, tarp jų ir „Felix Lietuva“ įmonės, produkcijos savikainoje didžiausią lyginamąjį svorį sudaro žaliavų ir medžiagų, t.y. sudaiktinto darbo, sąnaudos. Apdirbamosios pramonės įmonėse pagrindinė kryptis produkcijos savikainai mažinti yra žaliavų bei medžiagų išlaidų lygio mažinimas [6, p. 42]. Taigi, „Felix“ pomidorų padažų savikainos skirtumų palyginimui, gaminant produkciją Lietuvoje ir Latvijoje, didesnis dėmesys skirtas žaliavų bei medžiagų skaičiavimams.

Duomenys apie savikainą ekonominiais išlaidų elementais atspindi „Felix Lietuva“ gamybos departamento parengtoje apyskaitoje (5 priedas). Apyskaitų formos yra nepalyginamos, ir atskiri produkcijos savikainos elementai lyginami ne absoliučia suma, o procentais.

Išlaidų grupavimas ekonominiais elementais įgalina nustatyti, kiek iš viso įmonei reikia materialinių ir piniginių išteklių, parodo įmonės išlaidas visai produkcijai pagaminti, neskirstant

jos atskiromis rūšimis. Tačiau reikia žinoti ne tik bendrą gamybos išlaidų sumą, bet ir išlaidas kiekvienam gaminiui atskirai.

Pagrindiniai kalkuliaciniai išlaidų straipsniai yra šie:

1. Žaliavos ir medžiagos (atėmus grįžtamas atliekas).
2. Technologinis kuras ir technologinė energija.
3. Gamybos darbininkų pagrindinis ir papildomas darbo užmokestis.
4. Socialinio draudimo įmokos.
5. Cecho išlaidos.
6. Bendros gamyklos (bendros įmonės) išlaidos.
7. Negamybinės išlaidos.

Duomenys apie produkcijos savikainą kalkuliaciniais išlaidų straipsniais pateikiami įmonės gamybos departamento ataskaitoje (6 priedas). Kadangi tiek planinė, tiek ir faktiška savikaina šiose ataskaitų formose apskaičiuota faktiškam produkcijos kiekiui ir asortimentui, tai lyginant faktiškas išlaidas su planinėmis išlaidomis galima nustatyti ekonomijos ar poreikvojimo sumą pagal kiekvieną išlaidų straipsnį atskirai [6, p. 43-44]. Praktinėje tyrimo dalyje ši suma nustatyta lyginant faktines išlaidas – gaminant pomidorų padažus Lietuvoje; su prognozuojamomis išlaidomis – gaminant šią produkciją Latvijoje.

2.2.2. Materialinių sąnaudų analizės įvertinimas

Materialinės sąnaudos pramonės produkcijos savikainoje sudaro daugiau kaip 70%, o apdirbamosios pramonės įmonėse, materialinių sąnaudų lyginamasis svoris produkcijos savikainoje yra dar didesnis.

Išlaidų žaliavoms ir medžiagoms lygi iškėlus „Felix“ pomidorų padažų gamybos liniją į Latviją nulems kainų pasikeitimas. Tai įtakos pagrindinių žaliavų ir medžiagų tiekėjų teikiamos nuolaidos dėl padidėjusių jų užpirkimo kiekių. Be to išlaidų dydis gali pasikeisti, ir pasikeitus gabenimo bei paruošimo išlaidų lygiui. Pasikeitus tiekėjų geografinėi padėčiai, gabenimo bei paruošimo išlaidos taip pat pasikeis. Todėl reikia išsiaiškinti, ar yra galimybių gauti žaliavas ir medžiagas iš arčiau esančių tiekėjų, panaudoti pigesnes transporto rūšis ir t.t. Pakrovimo ir iškrovimo darbų mechanizavimas, žaliavų ir medžiagų sandėliavimo pagerinimas, tranzitinio aprūpinimo išplėtimas taip pat mažina gabenimo bei paruošimo išlaidas [6, p. 45].

Mokslininkas V. Gronskas savo knygoje „Ekonominė analizė“ [2, p. 68] aprašo medžiagų sunaudojimo gamyboje analizės galimybę dviem kryptimis:

- tiriama visų sunaudotų medžiagų vertė;

- tiriamas atskirų medžiagų sunaudojimas.

Šiam tyrimui bus panaudota antroji analizės kryptis, kadangi įmonės „Felix Lietuva“ produkcijos gamybos perkėlimo atveju keisis pagrindinių medžiagų kainos. Be to, šiuo būdu galima gauti tikslesnes išvadas.

Tyrime išlaidos žaliavoms ir medžiagoms apskaičiuojamos pagal atskirus gaminius, šiuo atveju, naudotasi „Klasikinio“ pomidorų padažo kalkuliacijų duomenys, kadangi jo gamybos apimtys didžiausios.

Daugelis didelių įmonių gamina platų asortimentą prekių, kurių gamybai reikia daug ir įvairių rūšių medžiagų. Iškyla medžiagų įsigijimo, saugojimo, efektyvaus naudojimo sunkumų. Todėl Vakarų šalių įmonių yra sukurtos medžiagų kontrolės sistemos. Tai kompleksas būdų ir priemonių, kuriomis nustatomas optimalus medžiagų atsargų lygis, jų judėjimas įmonės viduje ir sunaudojimas produktams gaminti [2, p. 66]. Kadangi Latvijos įmonės „SIA Spilva“ didžiąją produkcijos dalį sudaro pomidorų padažų gamyba, todėl, gaminant „Felix“ pomidorų padažą Latvijoje, „SIA Spilva“ įmonės teritorijoje, kur sudarytos galimybės pajungti įmonės „Felix Lietuva“ pagamintą produkciją į bendrą, dviejų įmonių, medžiagų sandėliavimo, transportavimo, logistikos bei medžiagų kontrolės sistemą.

2.2.3. Darbo užmokesčio išlaidų analizės įvertinimas

Darbo užmokesčio išlaidos, sudarančios vieną iš pagrindinių produkcijos savikainos elementų, analizuojamos dviem kryptimis. Pirma, analizuojama, kaip naudojamas visas darbo užmokesčio fondas, nesvarbu, į kokius straipsnius šio fondo išlaidos įtraukiamos. Antra, darbo užmokesčio išlaidos analizuojamos atskirais kalkuliaciniais išlaidų straipsniais. Gamybos darbininkų darbo užmokesčio išlaidos, kaip atskiras produkcijos savikainos straipsnis, nagrinėjamos atskirai. Tos darbo užmokesčio išlaidos, kurios įtraukiamos į kompleksinius išlaidų straipsnius (cecho, bendros gamyklos išlaidos), tiriamos analizuojant šiuos išlaidų straipsnius [6, p. 47].

Darbo užmokesčio fondo pereikvojimą arba ekonomiją nulemia faktiško darbuotojų skaičiaus ir jų vidutinio darbo užmokesčio pasikeitimas, palyginti su prognozuojamu. Analizuojant darbo užmokesčio fondo naudojimą kiekvienai personalo kategorijai atskirai, išaiškinama, kaip darbuotojų skaičiaus ir jų vidutinio uždarbio pasikeitimas, palyginti su prognozuojamu, paveiks darbo užmokesčio fondo naudojimo rezultatą (žr. 3.7 lent.).

Kiek prognozuojamas darbo užmokesčio fondas nukryps nuo faktiško dėl darbuotojų skaičiaus pasikeitimo, sužinoma viršplaninį darbuotojų skaičių padauginus iš darbuotojo

prognozuojamo vidutinio uždarbio per metus. Kiek prognozuojamas darbo užmokesčio fondas nukryps nuo faktiško dėl darbuotojo vidutinio metinio uždarbio pasikeitimo, nustatoma darbuotojo faktiško ir prognozuojamo uždarbio skirtumą dauginant iš faktiško darbuotojų skaičiaus [6, p. 48].

Analizuojant darbo užmokesčio išlaidas, išaiškinama, kaip pakis darbo našumas ir darbo užmokestis, ir kokią įtaką jie turės produkcijos savikainai.

Didėjant produkcijos gamybai ir kylant darbo našumui, kartu didėja vidutinis vieno darbininko uždarbis. Tačiau darbo našumas turi didėti sparčiau negu darbo užmokestis. Darbo našumui augant sparčiau už darbo užmokestį, mažėja darbo užmokesčio išlaidos, tenkančios produkcijos vienetui (žr. 3.8 lent.).

Kiek pasikeis darbo užmokesčio išlaidos procentais, tenkančios vienam bendrosios produkcijos litui, palyginti su planu (gaminant produkciją Latvijoje), galima apskaičiuoti, darbo užmokesčio indeksą padalijus iš darbo našumo indekso [6, p. 49].

2.3. MEDŽIAGŲ IR DARBO IŠTEKLIŲ SUNAUDOJIMO ĮTAKOS PRODUKCIJOS APIMČIAI APSKAIČIAVIMO BŪDAI

Medžiagų sunaudojimo įtaka produkcijos apimčiai.

Ekonomiškai įvertinant „Felix“ pomidorų padažų gamybos linijos perkėlimą į Latviją, tikslinga paskaičiuoti medžiagų sunaudojimo poreikį ar ekonomiją, gaminant tą patį produktą skirtingose geografinėse vietovėse. Medžiagų sunaudojimo įtaką produkcijos apimčiai galima sužinoti skirtingu detalizacijos laipsniu: apibendrintai ir detalizuotai pagal atskiras medžiagų rūšis. Šiame tyrime skaičiuota apibendrinta medžiagų sunaudojimo įtaka produkcijos apimčiai, kadangi antras variantas pagal atskirų medžiagų rūšis būtų per daug detalizuotas šio gamybos pertvarkymo ekonominiam įvertinimui:

$$Q = MS \times MG;$$

kur:

Q – pagamintos produkcijos kiekis, Lt;

MS – medžiagų sąnaudos produkcijai pagaminti, Lt;

MG – sunaudotų medžiagų grąža, t.y. produkcijos vertė vienam medžiagų litui, Lt.

Medžiagų sunaudojimo įtaką produkcijos apimčiai galima apskaičiuoti grandininio keitimų arba vadinamuoju integraliniu metodu [2, p. 71]. Šiame tyrime apskaičiuota medžiagų sunaudojimo įtaka produkcijos apimčiai dėl sunaudotų medžiagų kiekio pasikeitimo, gaminant

produkciją Lietuvoje ir Latvijoje. Nustatant, kokią įtaką produkcijos apimties pokyčiui daro skirtingose gamybose sunaudotų medžiagų kiekio pasikeitimas, naudojama integralinio metodo formulė:

$$\Delta Q_{MS} = (MG_b \times \Delta MS) + \frac{\Delta MG \times \Delta MS}{2};$$

kur:

MG_b – bazinis medžiagų grąžos lygis;

ΔMS - produkcijos gamyboje sunaudotų medžiagų kiekio pasikeitimas;

ΔMG - produkcijos medžiagų grąžos pasikeitimas.

Galima tą patį paskaičiuoti, naudojant ir grandininio pakeitimo metodo formulę, kur, šiuo atveju, rezultatas šiek tiek skirtųsi:

$$\Delta Q_{MS} = (MS_p \times MG_b) + (MS_b \times MG_b)$$

Apskaičiuoti, kokią įtaką produkcijos apimties pokyčiui darys medžiagų grąžos lygio pasikeitimas, šiuo atveju, yra netikslinga, kadangi pagamintos produkcijos apimtis laikytina nepakitusi.

Darbo išteklių naudojimo įtaka produkcijos apimčiai.

Darbuotojai yra vertingiausias įmonės turtas. Tačiau jie nėra įmonės nuosavybė, todėl dabar vis dažniau vartojama sąvoka „žmogiškasis kapitalas“. Žmogiškasis kapitalas – tai žmonių sugebėjimai, žinios ir įgūdžiai, padedantys didinti produkciją ir pajamas. Žmogiškajam kapitalui ugdyti patiriama įvairių išlaidų. Jos apibūdinamos kaip investicijos į žmones, kurios gali duoti nemažą veiklos efektyvumą [2, p. 77]. Įmonė „Felix Lietuva“, gaminant produkciją Lietuvoje susiduria su didele problema – gamybos darbininkų stoka. Šiuo metu, kylant darbo užmokesčio lygiui šalyje ir vis didesne gyventojų migracija iš šalies, sunku rasti darbuotojų. Todėl, žmogiškojo kapitalo dalybos tarp įmonės „Orkla Foods“ gamyklų galėtų padėti pasiekti gamybos optimizavimo atskirose įmonėse, tarp jų ir „Felix Lietuva“ įmonėje.

Darbuotojų skaičius įmonėse nuolat kinta, nes keičiasi veiklos apimtis, tobulinamos gamybos technologijos, gerinamas darbo organizavimas ir t.t. Kinta ir darbuotojų sudėtis. Visi darbuotojai, o taip pat ir darbininkai įmonėse skirstomi į pagrindinės veiklos ir antrinės veiklos darbuotojus. Svarbu mažinti antrinės veiklos darbininkų ir administracijos darbuotojų, siekti, kad didėtų pagrindinės veiklos darbininkų lyginamoji dalis bendrame įmonės darbuotojų skaičiuje. Tai padeda didinti gamybą ir darbo našumą.

Ekonomiškai įvertinant darbo išteklių įtaką produkcijos apimčiai, visų pirma, reikėtų išsiaiškinti absoliutų ir santykinį darbuotojų skaičiaus pasikeitimą. Absoliutinis darbuotojų skaičiaus pasikeitimas apskaičiuojamas, iš ataskaitinių metų darbuotojų skaičiaus atėmus praėjusių (planinių arba ankstesnių) metų darbuotojų skaičių. Dėl to, apskaičiuojamas ir

santykinis darbuotojų skaičiaus pasikeitimas, kaip skirtumas tarp ataskaitinių ir planinių arba praėjusių metų darbuotojų skaičiaus, atsižvelgiant į ataskaitinių metų gamybos apimtį.

Santykinis darbuotojų skaičiaus pasikeitimas apskaičiuojamas taip:

$$\Delta D_{sp} = D_{pl} - D_a \times K_q,$$

kur:

ΔD_{sp} - santykinis darbuotojų skaičiaus pasikeitimas;

D_{pl} - planinis darbuotojų skaičius;

K_q - produkcijos apimties padidėjimo koeficientas planiniais metais [2, p. 78].

Darbo našumas parodo produkcijos kiekį, pagamintą per darbo laiko vienetą, arba darbo laiko kiekį, sunaudotą produkcijos vienetui pagaminti (darbo imlumas). Praktiškai darbo našumas skaičiuojamas kaip pagamintos produkcijos ir darbuotojų skaičiaus santykis.

Įmonėse dažniausiai apskaičiuojamas vieno pagrindinės veiklos darbuotojo (d_b) ir vieno pagrindinės veiklos darbininko (d_n) darbo našumas, išreikštas vidutiniu metiniu vieno darbuotojo ir vieno darbininko išdirbiu. Atsižvelgiant į darbo laikotarpio trukmę, apskaičiuojamas vidutinis metų darbo našumas.

Darbo našumo rodiklis apskaičiuojamas vertinis:

$$DN_p = \frac{BP}{db},$$

kur:

BP – bendroji (parduota) produkcija pinigine išraiška;

db – vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius.

Darbo našumas yra vienas iš pagrindinių veiksnių, turinčių įtakos pagamintos produkcijos apimčiai. Kitas svarbus veiksnys – darbininkų skaičiaus kitimas. Analizuojant apskaičiuojamas šių veiksnių įtakos produkcijos apimčiai dydis. Šiame tyrime tai atlikta absoliučių skirtumų metodu. Visų pirma, apskaičiuojama darbininkų skaičiaus ir darbo našumo įtaka produkcijos apimčiai (žr. 3.6 lent.).

Toliau apskaičiuojamas produkcijos apimties pasikeitimas dėl kiekvieno veiksnio [2, p. 97]. Kadangi skaičiuojant absoliučių skirtumų metodu atskirų veiksnių poveikis priklauso nuo to, kuris veiksnys pradėtas pirmas vertinti, todėl šiame tyrime pradedama nuo darbininkų skaičiaus pasikeitimo skaičiaus ir tik po to nustatoma (stipresnė) darbo našumo veiksnio įtaka produkcijos apimties pokyčiui.

1. Produkcijos apimties pokytis dėl darbininkų skaičiaus pasikeitimo planiniu laikotarpiu:

$$\Delta Q_D = (Q_{pl} - Q_a) \times I_{dna},$$

kur:

Q_{pl} - pagaminta produkcija per planuojamais metais (litas);

Q_a - pagaminta produkcija per ataskaitinius metus (litas);

I_{dna} - ataskaitinių metų vidutinis darbininko išdirbis.

2. Produkcijos apimties pokytis dėl darbo našumo (išdirbio) lygio pasikeitimo planiniais metais (ΔQ_1):

$$\Delta Q_1 = (I_{dnplm} - I_{dna}) \times D_a,$$

kur:

I_{dnplm} - planinių metų vidutinis darbininko išdirbis;

D_a - darbininkų skaičius ataskaitiniais metais.

Taigi, abiejų šių veiksnių įtaka produkcijos apimties pokyčiui:

$$\Delta Q = \Delta Q_D + \Delta Q_1.$$

Galutinis šių dviejų veiksnių poveikis produkcijos apimties pokyčiams iš esmės vienodas ir nepriklauso nuo to, kurio veiksnio įtaka pirmiausia vertinama. Tačiau kiekvieno veiksnio įtaka priklauso nuo to, kokią vietą skaičiavime užima kuris nors veiksnys.

2.4. ĮMONĖS GAMYBINĖS LINIJOS PERKĖLIMO, KAIP INVESTICINIO PROJEKTO, ĮVERTINIMUI NAUDOJAMI EFEKTYVUMO RODIKLIAI

2.4.1. Investicinio projekto kaštų ir pinigų srautų įvertinimo aspektai

Bendroms investicinėms išlaidoms priskiriamos išlaidos, susijusios su žemės įsigijimu ir vietos paruošimu, statybos darbais, technologija ir įranga, iki gamybinėmis kapitalo išlaidomis, apyvartiniu kapitalu. Norint apskaičiuoti reikalingo apyvartinio kapitalo dydį, reikia žinoti bendrųjų gamybos sąnaudų apimtį (gamybos, finansinės ir marketingo sąnaudos, amortizaciniai atskaitymai) [15].

Toliau pagal D. Cibulskienės ir M. Butkaus vadovėlį „Investicijų ekonomika“ [1, p. 81] apibrėžiama kaštų klasifikacija, bei jų ir sutaupytų lėšų rūšys.

Kaštai – tai tam tikros piniginės išlaidos, už kurias įsigijamos reikalingos žaliavos, medžiagos, įrengimai, energetiniai ištekliai, darbo jėga, mokami mokesčiai ir pan. Taigi, kaštus galima traktuoti kaip visų vertybių ir patarnavimų, būtinų produkcijai pagaminti, piniginę vertę.

Kiekvienas ekonominis įvertinimas priklauso nuo planuojamų kaštų ir projekto atneštos naudos, taigi, yra svarbu turėti tikslius duomenis apie kaštus ir sutaupytus resursus. Tam duomenys skirstomi į šiuos šešis tipus:

- materialaus turto įsigijimo kaštai, – tai vienkartinės išlaidos, atsirandančios perkant įrengimus ir medžiagas;
- materialaus turto pardavimo pajamos, – tai vienkartinės pajamos, gaunamos pardavus senus įrengimus ar medžiagas;
- pastoviųjų kaštų sumažinimas gali atsirasti įvairiais atvejais. Pastoviųjų kaštų sumažinimas gali tapti svarbiu papildomu projekto pajamų šaltiniu;
- pastoviųjų kaštų padidėjimas gali atsirasti įvairiais atvejais. Šie kaštai išauga beveik kiekviename projekte, į juos būtina atsižvelgti;
- kintamųjų kaštų sumažėjimas sudaro daugumo projektų esmę ir būna pagrindiniu projekto tikslu. Kintantys kaštai sumažėja, įgyvendinus energijos taupymo gamybinio proceso metu priemones, įdiegus į gamybą naujas technologijas, dėl kurių sumažėja naudojamų žaliavų, vandens ar darbo jėgos kiekiai;
- kintamųjų kaštų padidėjimas taip pat turi būti įvertintas inžineriniame projekte.

Suskirsčius kaštus į pastoviuosius ir kintamus, apibrėžus sutaupytus resursus ir juos teisingai sujungus su kaštais, reikia numatyti, kada bus padarytos išaidos ir kada jos atsipirks. Į inžinerinio projekto ekonominį įvertinimą kartu su pinigais bei kiekiais turi būti įtraukta ir laiko funkcija.

Įmonė „Felix Lietuva“ investicinio projekto įgyvendinimui planuoja įsigyti materialų turtą, taip pat numatoma sumažinti pastoviuosius kaštus, atlaisvinus dalį gamybos bei sandėliavimo plotų Lietuvoje, ir juose išplėsti likusios įmonės produkcijos gamybos linijas bei sandėliavimą. Pastoviųjų kaštų padidėjimas gali atsirasti padidinus darbo vietų skaičių, atsiradus papildomoms perkamoms paslaugoms. Taip pat šio investicinio projekto pastoviųjų kaštų padidėjimas ar sumažėjimas galimas, esant įvairių mokesčių skirtumams tarp Lietuvos ir Latvijos šalių. Įdiegus į pomidorų padažų gamybą naują Latvijos bendrovės logistikos sistemą, sumažės kintamieji kaštai – aptarnavimo išlaidos, naudojamų žaliavų kainos. Taip pat šio investicinio projekto pastoviųjų ir kintamųjų kaštų padidėjimas ar sumažėjimas galimas, esant pelno, gyventojų pajamų bei kitų mokesčių, darbo užmokesčio skirtumams tarp Lietuvos ir Latvijos šalių.

Finansinės apskaitos pelnas gali labai skirtis nuo projekto pinigų srautų dėl tokių priežasčių:

1. Keletas nepiniginių sąnaudų tokių, kaip amortizacija ir nusidėvėjimas, mažina grynąjį pelną, bet ne pinigų srautus.
2. Pelno-nuostolio ataskaitoje neatsispindi žymūs pinigų išmokėjimai, kurie nėra sąnaudos.

Tiek kapitalinės investicijos, tiek nuosavo trumpalaikio turto padidėjimas yra pinigų išlaidos, tačiau neatsispindi laikotarpio grynajame pelne. Todėl, siekiant geriau įvertinti investicinio projekto efektyvumą, analizuojami projekto pinigų srautai [1, p. 85]. Šie srautai rodo būsimas investicijas bei veiklos pajamas ir išlaidas. Vienas atsakingiausių ir sudėtingiausių nagrinėjamo investicinio projekto vertinimo momentų laikomas būsimų pinigų srautų prognozavimas artimiausių penkerių metų laikotarpiui.

Infliacijos įvertinimas ekonominiuose skaičiavimuose yra tiesiog būtinas, nes neįvertinus infliacijos poveikio, negalima teisingai nustatyti nei uždirbančiosios, nei perkamosios pinigų galios. Infliacijos lygis išreiškiamas per kainų indekso procentinį metinį pokytį. Vertinant infliacijos poveikį pinigų srautams, dažniausiai naudojama metinė procentinė infliacijos norma. Ši norma rodo metinį kainų padidėjimą arba sumažėjimą per vienerių metų laikotarpį. Kiekvienų metų infliacijos norma yra skaičiuojama ankstesnių metų bazėje. Kiekvienų metų infliacijos norma turi sudedamąjį poveikį, prekės kainai [1, p. 86]. Šiam investiciniam projektui įvertinti, ji apskaičiuota pagal su kitomis Europos Sąjungos šalimis suderintą vartotojų kainų indeksą.

Didelę įtaką būsimiems pinigų srautams daro pasirinktas įsigyjamo arba investicijomis sukuriama ilgalaikio turto nusidėvėjimas (amortizacijos) skaičiavimo metodas. Pagal tarptautinius apskaitos standartus kiekvienai ilgalaikio turto grupei gali būti parenkamas tam tikras nusidėvėjimo skaičiavimo būdas ir, laikui bėgant, jis negali būti keičiamas [1, p. 89]. Įmonės „Felix Lietuva“ buhalterinės apskaitos organizavimo aspektu, įsigyjamų patalpų Latvijoje, skaičiuojamas tiesiogiai proporcingas nusidėvėjimo metodas.

Nusidėvėjimo atskaitymai ne tik, kad „neišeina“ už įmonės ribų (todėl pinigų srautų formulėje jie atspindimi su pliuso ženklu), bet jiems tenkančia dalimi sumažėja pelno mokestis, nes nusidėvėjimo atskaitymai įkalkuliuojami į parduotos produkcijos savikainą. Šie du veiksniai didina įmonės pinigų srautą. Ekonomikoje nusidėvėjimas yra nepiniginės išlaidos ir veikia kaip mokesčių apsauga, lygi nusidėvėjimui padaugintam iš mokesčių lygio koeficiento ir taip padidina investicijos grynujų pinigų srautus [1, p. 89]. Skaičiuojant nagrinėjamo investicinio projekto pinigų srautus, nusidėvėjimo išlaidos pakaičiuotos šiais dviem veiksniais.

2.4.2. Diskontuoto atsipirkimo periodo apskaičiavimo būdo parinkimas

Ekonominis įvertinimas sukuria finansinius matus įmonei prieinamų investicijų galimumui įvertinti. Ekonominis įvertinimas parodo projekto naudą, siedamas ją su kapitalo sąnaudomis, nes dažnai yra sunku surasti vienintelį parametą, kuris tai įvertintų. Kadangi didelių ir reikšmingų projektų įvertinimui nebepakanka, kad analizė būtų pagrįsta projekto pinigų srautais, šiame tyrime naudotas diskontuotų pinigų srautų metodai, kurie įvertina ir pinigų laiko vertę.

Diskontuotas atsipirkimo metodas yra metų skaičius, per kuriuos sukaupia diskontuotų pinigų srautų suma paengia pradinės investicijas. Atsipirkimo periodu (n_{ok}) suprantama trukmė tokio periodo, kurio metu diskontuotų grynų pajamų suma susilygina investicijų suma. Tokiu būdu, atsipirkimo periodas išreiškia teoriškai būtiną laiką pilnam investicijų kompensavimui diskontuotomis pajamomis. Kas liečia investicijas, tai analizei pakanka turėti jų bendrą sumą (rezultatą), išreikštą dydžiu k (diskontuotą pajamų gavimo iš investicijų pradžios momentui), vadinasi, išlaidų paskirstymo ypatumai niekaip neatsilieps reikšmei n_{ok} [1, p. 95].

Kadangi „Felix Lietuva“ įmonės pajamoms iš šio investicinio projekto pasiskirstymą galima pateikti kaip tam tikrus sutvarkytus nuoseklumus, atsipirkimo periodo nustatomas kartą metų gale kiekvieno laikotarpio pabaigoje gaunamų pajamų. Investiciniams projektams rekomenduojama taikyti minimaliai patrauklią palūkanų normą. Praktiškai tam dažniausiai išrenkami konkretūs orientyrai (tam tikrų rūšių vertybinių popierių, bankų indėlių ir t.t. palūkanos). Šiam investiciniam projektui parenkant diskonto normą orientuojamasi į laukiamą apytikrą paskolos palūkanų normą ilgalaikiam kreditui.

Taigi, bendra investicijų suma diskontuota pradžios momentui (CF_0^-) bus lygi:

$$CF_0^- = CF_t^+ \times u_{n_{ok};k}^{(m)}; \text{ čia:}$$

CF_t^+ - pajamos periode $t=1,2,\dots,n$;

$u_{n;k}^{(m)}$ - m-kartinis rentos diskontavimo koeficientas;

$$u_{n,k}^{(m)} = \frac{1 - (1 + k)^{-n}}{m \left((1 + k)^{\frac{1}{m}} - 1 \right)}; \text{ čia:}$$

m – metinio pinigų srauto išskaidymo skaičius;

k – diskontavimo norma;

n – terminas metais.

iš kur:

$$n_{ok} = \frac{-\ln\left(1 - \frac{CF_0^-}{CF_t^+} \cdot \left(\left(m(1+k)^{\frac{1}{m}} - 1\right)\right)\right)}{\ln(1+k)}.$$

2.4.3. Grynosios esamos vertės ir rentabilumo apskaičiavimo būdo parinkimas

Duotas dydis charakterizuoja investicinės veiklos bendrą absoliutinį rezultatą, jos galutinį efektą. Grynoji esama vertė (*NPV*) suprantama kaip diskontuotų viename laiko momentui pajamų rodiklio ir kapitalinių įdėjimų (išlaidų) skirtumas. Jeigu, apskaičiavus gaunama grynoji dabartinė vertė teigiama ($NPV > 0$), vadinasi, nagrinėjamo projekto pelningumas yra didesnis už ribinį, pasirinktą skaičiuojant diskontavimo normą. Tokį projektą rekomenduojama įdiegti. Jeigu grynoji esama vertė gaunama neigiama ($NPV < 0$), vadinasi, projekte numatytas pelningumas yra mažesnis už skaičiavimams pasirinktą ribinį pelningumą. Tokio projekto neverta įgyvendinti [1, p. 99].

$$NPV = \sum_{j=1}^{n_2} CF_j^+ \cdot u_{j+n_1;k} - \sum_{t=1}^{n_1} CF_t^- \cdot u_{t;k}; \text{čia:}$$

n_1 - investicinio proceso trukmė;

n_2 - pajamų iš investicijų gavimo trukmė;

Grynosios esamos vertės apskaičiavimui naudojama ši formulė, nes pajamos iš investicinio projekto gaunamos iš karto po investicinio proceso baigimo.

Rentabilumo rodiklis, kartais jis dar vadinamas pelningumo indeksu, išreiškia dabartinį pajamų ir tai pačiai datai diskontuotų investicinių išlaidų santykį. Kartais jis dar vadinamas pelningumo indeksu. Kadangi mokėjimų srautas turi tam tikrą dėsninę, o investicijos numatomos įvykdyti vienkartinio mokėjimu prieš pajamų gavimą, tai apskaičiuojant rentabilumo koeficientą (U), naudojama formulė:

$$U = \frac{CF_j^+ \cdot u_{n_2;k}^{(m_2)}}{CF_0^-};$$

Apibūdintiems klasikiniais investicijų efektyvumo vertinimo metodams būdingas vienas bendras trūkumas – jie laiko žinomais naudojamus skaičiavimuose būsimų pajamų rodiklius, jų didumus ir įplaukų laiką. Bet grynų pajamų didumas – tai dydis, priklausantis nuo visos faktorių eilės, kuri gali būti nustatyta daugiau ar mažiau tiksliai tik paprastoms situacijoms, susiklosčiusioms pastoviose gamybinėse sistemose bei realizavimo rinkose ir t.t. [1, p. 106]. Kadangi „Felix Lietuva“ įmonės gaminamų pomidorų padažų kainų ir produkcijos paklausos

didesnių svyravimų nenumatoma, vadinasi, galima teigti, jog šio investicinio projekto apskaičiuoti rodikliai didelių paklaidų neturės.

3. „FELIX LIETUVA“ ĮMONĖS POMIDORŲ PADAŽŲ GAMYBOS IŠLAIDŲ POKYČIO ĮTAKOS EKONOMIJAI ĮVERTINIMAS

3.1. ĮMONĖS CHARAKTERISTIKA

UAB „Felix Lietuva“ įmonė yra didžiausia kečupo gamintoja Lietuvoje – rinkos lyderis, kuriam tenka apie 30 procentų rinkos. Įmonė gamina ir parduoda aukštos kokybės produkciją, atitinkančią geriausias maisto gamintojų tradicijas.

1992 m. įkurta R.Suslavičiaus įmonė, kurios pagrindinė veikla buvo prekyba. 1995 m. R.Suslavičiaus įmonė pradėjo gamybinę veiklą. Tai viena iš pirmųjų kečupo gamintojų Lietuvoje. 1999 m. R. Suslavičiaus įmonės gamybinę veiklą perėmė UAB „Suslavičius ir partneriai“. 2000 m. 70 procentų UAB „Suslavičius ir partneriai“ akcijų paketo įsigijo Norvegijos kompanijos „Orkla ASA“ antrinė įmonė „Orkla Foods A.S.“. UAB „Suslavičius ir partneriai“ pakeitė pavadinimą į UAB „Felix Lietuva“ (pavadinimas pakeistas). 2001m. įmonė audituota pagal „Orkla Foods“ maisto gamybos kokybės ir saugos reikalavimus. Įmonės vertinimas 78 procentai (maksimalus vertinimas 100 procentų). 2002 m. įmonė įdiegė RASVT kokybės sistemą. 2003 m. sausį įmonės RASVT sistema patvirtinta Lietuvos maisto ir veterinarijos tarnybos. „Orkla Foods“ maisto gamybos kokybės ir saugos kasmetinio audito metu, nustatyta, kad įmonė atitinka Europos Sąjungos reikalavimus. 2005 m. pavasarį „Orkla Foods A.S.“ kompanija įsigijo likusius 30 procentų įmonės „Felix Lietuva“ akcijų ir tapo vienintele šios įmonės savininke.

Įmonė įsikūrusi Kaune, Veiverių g. 134 c, t.y. Lietuvos centre. Čia ji gamina kečupą, majonezą, garstyčias bei įvairius padažus. Įmonė siekia būti lyderiais kiekvieno produkto, kurį gamina grupėje. Veiklos tikslas – būti viena iš pelningiausių maisto pramonės kompanijų Lietuvoje.

Įmonė „Felix Lietuva“ priklauso vienai iš didžiausių maisto pramonės grupių šiaurės šalyse „Orkla Foods“ bei atstovauja ją Lietuvoje. Įmonės gaminami produktai yra pažymėti „Felix“ prekių ženklais:

- 8 rūšių kečupai plastmasiniuose buteliuose 500g ir 5 rūšių kečupai 875g, bei 4 rūšių kečupai plastmasiniuose kibiruose (11kg);

- 5 rūšių pomidorų padažai stikliniuose indeliuose (500g);
- garstyčios (160g) stikliniuose indeliuose;
- salotų padažai 3 rūšių (520g) plastmasiniuose buteliuose ir 1 rūšis plastmasiniuose kibiruose (10kg);
- majonezas 2 rūšių plastmasiniuose indeliuose ir kibirėliuose (450g), viena rūšis stikliniame indelyje (900g), bei plastmasiniuose kibiruose (1kg, 5kg, 10kg);
- 7 rūšių egzotiniai padažai stikliniuose indeliuose (310g).

UAB „Felix Lietuva“ įmonės parduodamos produkcijos metinė apyvarta vidutiniškai siekia 27 mln. Lt. Įmonė neturi savo padalinių, produkciją į prekybos vietas Lietuvoje pristato prekybos centrų logistikos skyriai, distribucinės kompanijos. Įmonė „Felix Lietuva“ eksportuoja dalį produkcijos (kečupą ir pomidorų padažus „Felix“) į Latviją, Estiją, Suomiją ir Vengriją.

Įmonėje „Felix Lietuva“ šiuo metu dirba 48 žmonės. Įmonės administracijos struktūra – gamybos departamento skyrius (33 žmonės), marketingo departamento skyrius (2 žmonės), pardavimų skyrius (8 žmonės), administracijoje dirba 4 žmonės. Įmonei Lietuvoje vadovauja generalinis direktorius.

UAB „Felix Lietuva“ vizija – įmonė turi laikytis nuoseklios jungimosi į tarptautinę rinką politikos. Svarbiausios pastangos turi būti nukreiptos kokybiškų ir galinčių konkuruoti užsienio rinkose prekių gamybos ir jų eksporto plėtojimo linkme. Įmonės sėkmė ateityje taip pat priklausys nuo jos verslumo bei savo natūralių pranašumų išnaudojimo.

Įmonės misija – siekia būti lyderiais kiekvieno produkto, kurį gamina grupėje. Veiklos tikslas – būti viena iš pelningiausių maisto pramonės kompanijų Lietuvoje. Organizacijos pagrindinis veiklos prioritetasis – gamybos plėtra, produkcijos kokybės ir gamybos procesų standartų laikymasis.

Pagal 2006 metais atliktą įmonės SSGG analizę (pateikta 7 priede) įvertintas įmonės veiklos efektyvumas, identifikuojant silpnąsias ir stipriąsias įmonės savybes, galimas grėsmes įmonės konkurencingumui, įvertinant tiriamos įmonės strategijos efektyvumą ir jos taikymo perspektyvumą.

3.2. ĮMONĖS INVESTICINIO PROJEKTO TECHNINIŲ- ORGANIZACINIŲ PROCESŲ APRAŠYMAS

Investicinio projekto tikslas.

Iškelti įmonės gaminamų pomidorų padažų „Felix“ grupės gamybos liniją į Latviją, iš Latvijos bendrovės „SIA Spilva“ įsigijus 800 m² ploto gamybines patalpas ir nuomojant 100 m² patalpų produkcijos sandėliavimui.

„SIA Spilva“ įmonės aprašymas.

„SIA Spilva“ įmonė įsikūrusi Rygos raj., Babites gyvenvietėje, Latvijoje. Įmonės pardavimai 2006 metais, sausio-rugsėjo mėnesiais augo 9 punktais iki 8,091 euro. Per 2006 metus bendrovė gavo 686,6 lat pelno.

Latvijos bendrovė įmonei yra gerai žinoma jau nuo 2004 metų, kuomet ją įsigijo „Orkla Foods“ įmonė. „Spilva“ – moderniausia vaisių ir daržovių perdirbimo gamykla Baltijos šalyse. Savo veiklą ji pradėjo 1992 metais. Šiuo metu įmonė yra maisto papildų lyderis Latvijoje. Įmonėje įdiegtas tarptautinis kokybės sistemos standartas ISO 9001. 14,3 procentus savo produkcijos įmonė eksportuoja į užsienio šalis – Lietuvą, Estiją, Rusiją, Australiją, Vokietiją, JAV. Nuo 2004 metų „Felix Lietuva“ pradėjo eksportuoti savo produkciją į Latviją ir importuoti „SIA Spilva“ įmonės produkciją. Šiuo metu įmonė gamina daugiau nei 100 skirtingų rūšių padažus. Pagrindinę įmonės produkciją galima padalinti į šešias grupes:

- pomidorų padažai ir kečupai (iki 60 procentų Latvijos rinkos);
- majonezas (iki 23 proc. Latvijos rinkos);
- dresingai (iki 90 proc. Latvijos rinkos);
- desertai ir kiti saldžių patiekalų padažai;
- krienai ir garstyčios;
- konservuotos daržovės [12].

Įmonės gamybinės veiklos pokyčių analizė, perkėlus pomidorų padažų gamybą į Latviją.

Prekybinių patalpų nuoma Latvijoje. Klientų poreikius tenkinančių sandėlių ir gamybinių patalpų trūksta visose Baltijos šalyse, o tai kelia jų nuomos kainas. Gamybinių ir sandėliavimo patalpų rinka yra vienas iš labiausiai neišvystytų nekilnojamojo turto rinkos segmentų Latvijoje. Nuolat didėja užsienio kompanijų, planuojančių perkelti savo veiklą į Latviją, skaičius, įtakojantis industrinių patalpų paklausos augimą. Pagrindinės veiklos perkėlimo priežastys:

mažesnės gamybos ir veiklos sąnaudos, palankesni mokesčių įstatymai. Labiausiai domimasi A ir B klasės šiuolaikinius reikalavimus atitinkančiomis gamybinėmis patalpomis netoli Rygos centro. A klasės sandėlių ir gamybinių patalpų Rygoje nuomos kaina svyruoja nuo 14 iki 28 Lt/m² per mėnesį, B klasės 7-21 Lt/m². Šiam investiciniam projektui įvertinti, naudojama vidutinė – 21 Lt/m² per mėnesį sandėliavimo patalpų Latvijoje nuomos kaina. Taip pat, bendrovė „SIA Spilva“ įmonei „Felix Lietuva“ numato parduoti 800 m² savo gamybinių patalpų, įvertintų 500 Lt/m².

Prekių transportavimo išlaidos. Įmonei „Felix Lietuva“ prekių transportavimas į Latviją kainuoja 245 EUR/33 paletės. Kadangi pomidorų padažų užsakymo kiekiai į Lietuvą numatomi tokie pat, kaip šiuo metu vykdomas „Felix Lietuva“ prekių importas į Latviją, investiciniam projekto įvertinimui transportavimo išlaidų pokytis neskaičiuojamas.

Vidutinis darbo užmokestis atlyginimas. 2004-2007 metais Lietuvoje vidutinis darbo užmokestis augo 1,6 karto. Naujienų agentūros BNS duomenimis, pagal darbo užmokesčio dydį Lietuvą jau aplenkė ir Latvija. Didžiausia vidutinė alga Baltijos šalyse išlieka Estijoje, o sparčiausiai atlyginimai kyla Latvijoje. Latvijos centrinės statistikos valdybos duomenimis, vidutinė apskaičiuota (bruto) mėnesio alga Lietuvoje pirmąjį šių metų ketvirtį buvo 20,9 proc. didesnė nei prieš metus ir siekė 503 eurus, t.y. 1737 litus. Latvijoje vidutinis bruto mėnesio atlyginimas per šį laikotarpį išaugo 32,8 proc. iki 509 eurų, t.y. iki 1757 litų, Estijoje - 20,1 proc. iki 660 eurų (2279 Lt) [14]. Vidutinė mėnesio alga mūsų šalyje 20 litų buvo mažesnė nei Latvijoje. Vadinas, vidutinis darbo užmokestis tarp abiejų šalių skiriasi 1,15 procento. Darbuotojų vidutinis mėnesio atlyginimas Latvijos ir Lietuvos šalyse pastaraisiais metais nedaug skiriasi, be to, ateinančiais metais numatomas panaši šio rodiklio kaita abiejose šalyse. Taigi, vidutinio mėnesio atlyginimo įtaka investiciniam projektui, skaičiuojant gamybinio įmonės personalo prognozuojamą tiesioginį darbo užmokestį, yra minimali, todėl neįvertinama.

Pelno mokestis. Šiuo metu Lietuvoje pelno mokestis sudaro 15 procentų ir yra vienas mažiausių Europos Sąjungoje. Toks pat pelno mokestis taikomas ir Latvijoje.

Fizinių asmenų pajamų mokestis. Šis mokestis kartu su socialinio draudimo įmoka sudaro žymią darbo jėgos kaštų dalį. Iš proporcinę mokesčių sistemą naudojančių Europos valstybių Lietuvoje fizinių asmenų pajamoms yra taikomas 27 procentų tarifas, Latvijoje taikomas 25 procentų tarifas, tačiau jis artimiausiu metu planuojamas sumažinti iki 15 procentų. Lietuvoje nuo 2008 metų sausio 1 d. šis mokestis bus sumažintas iki 24 proc.

Turto mokestis. Apžvalgos dalį apie mokesčius Baltijos šalyse parengusios firmos „PricewaterhouseCoopers“ mokesčių skyriaus vadovės Kristinos Kriščiūnaitės – Bartusevičienės vertinimu, palankiausias mokestinis režimas investuotojų į NT atžvilgiu tarp Baltijos šalių išlieka Estijoje, kur nėra nekilnojamojo turto mokesčio pastatams, tik žemei. Latvija šioje srityje kol kas

atsilieka: 1,5 procento mokestis šioje šalyje skaičiuojamas nuo buhalterinės NT vertės, tad nudėvėtam turtui jis mažesnis. Nuo NT rinkos vertės mokestis Latvijoje bus skaičiuojamas nuo 2008 m [16].

Kadangi mokesčių tarifai Lietuvoje ir Latvijoje iš esmės yra panašūs (žr. 3.1 lent.), o per artimiausius metus šie mokesčiai tiek Lietuvoje, tiek Latvijoje dar numatomi keisti, be to, Europos Sąjungos šalys numato juos vienodinti šalyse narėse; todėl įmonės „Felix Lietuva“ investicinio projekto įvertinimui mokesčių pokyčio įtaka būtų minimali, ir dėl to neskaičiuojama.

3.1 lentelė

Mokesčių tarifai Lietuvoje ir Latvijoje

Mokestis	Lietuva	Latvija
Pelno mokestis	15%; 13%	15%
Gyventojų pajamų mokestis	27%; 15%	25%
Nuo dividendų mokamas pelno mokestis prie pajamų šaltinio	15%; 0%	10%; 0%
Nuo palūkanų mokamas pelno mokestis prie pajamų šaltinio	10%	10%
PVM	18%	18%
Žemės mokestis	1,5%	1,5%
Nekilnojamojo turto mokestis	1%	1,5%

Palūkanų norma. Šiam investiciniam projektui parenkant diskonto normą orientuojamasi į laukiamą apytikrę paskolos palūkanų normą ilgalaikiam kreditui. Palūkanų normų didėjimas euro zonoje skatina palūkanų normų didėjimą ir Lietuvoje dėl čia veikiančios valiutų valdybos ir fiksuoto valiutų kurso. Pagal Hansabanko Swedbank parengtą Baltijos šalių makroekonomikos apžvalgą, tikimasi, kad 2008 metų pabaigoje palūkanų normos euro zonoje bus tarp 4-5,25 procentų [13]. Taigi, įvertinus tikėtiną ilgalaikių paskolų palūkanų normą ir banko maržą, šio investicinio projekto vertinimui parenkama 6 procentų diskonto norma.

Vidutinė metinė infliacija. 2006 m. infliacija didėjo sparčiau ir toliau augs šiais ir 2008 metais. Metinė Lietuvos infliacija rugsėjį pašoko iki 7,1 procento. Didžiausios įtakos tokiai infliacijai Lietuvoje turėjo maisto produktų kainų pakilimas, taip pat, stiprus namų ūkių vartojimo paklausos ir darbo užmokesčio išaugimas. Įvertinant tolesnį prekių kainų, darbo užmokesčio, laukiamą energetinių išteklių kainų augimą 2008 metais (dujų kaina), infliacija turėtų išaugti iki 8 procentų [17]. Tuo pačiu, Latvijoje šis rodiklis pakilo iki 11,4 procentų. Šį augimą įtakojo nuolat brangstančios prekės ir paslaugos. Latvijoje „Danske Bank“ analitikai išvelgia ekonomikos perkaitimo požymių. 2008 metų pirmąjį ketvirtį čia prognozuojama net 13-14 procentų infliacija, priklausomai nuo energetinių išteklių kainų [18]. Pagal valiutų valdybos

principus euro atžvilgiu, fiksuotas lito kursas užtikrina, kad vidutinė daugiametė infliacija išliks artima euro zonos infliacijai. Po infliacijos paspartėjimo laikotarpio (2010 metai), stabilizavusis naftos ir dujų kainoms bei pasibaigus akcizų harmonizavimui pagal ES normas, padidėjus palūkanų normoms ir sumažėjus kredito prieaugiui Lietuvos infliacija vėl priartės prie euro zonos lygio [19]. Taigi, išanalizavus skirtingų šaltinių infliacijos prognozes, šiam ilgalaikiam investiciniam projektui įvertinti pasirinkta – 5 procentų – metinė infliacijos norma.

Techninis projekto aprašymas.

Įsigytose patalpose, iš Lietuvos įmonės numatyta perkelti „Felix“ pomidorų padažų grupės gamybos liniją, į kurią įeina:

- virimo katilas – 1 vnt.;
- išpilstymo-aušinimo talpa – 1 vnt.;
- siurblys – 2 vnt.;
- pilstymo linija, kuri susideda iš: pilstymo aparato, etiketavimo įrenginio, dangtelių uždarymo įrenginio, grupavimo ir termotunelio (pakuočių suformavimui po 12 vnt. ir aptraukimui plėvele).

Ši įmonės „Felix Lietuva“ įranga šiuo metu yra naudojama pomidorų padažų gamybai. Ją numatoma išmontuoti, pervežti ir sumontuoti „SIA Spilva“ gamykloje. Visa investicinio projekto vertė sieks 1 mln. Lt. Šią investicinio projekto sumą sudaro gamybinių patalpų įsigyjimas ir paruošimas (500 tūkst. Lt), įrengimų demontavimo, pervežimo ir sumontavimo išlaidos (300 tūkst. Lt), darbuotojų paieškos, jų apmokymo bei kitos išlaidos, susijusios su pomidorų padažų gamybos linijos perkėlimu.

Organizaciniai projekto veiksmai.

Latvijos bendrovė „SIA Spilva“ iš tiekėjų pomidorų padažams reikalingoms žaliavoms ir medžiagoms gauna žymiai didesnes nuolaidas, nei jas gauna įmonė „Felix Lietuva“. Tam turi įtakos didesni Latvijos įmonės žaliavų ir medžiagų užperkami kiekiai. Pagrindines pomidorų padažų žaliavas – pomidorų pastą, krakmolą bei cukrų – ši gamintoja perka su 10 procentų nuolaida. Taip pat yra sutarta, kad Latvijos stiklainių ir dangtelių tiekėjai pagamintų kitokio, nei naudojami „Spilva“ pomidorų padažams, dizaino ir talpos stiklainius bei dangtelius, už atitinkamas kainas (žr. 3.5 lent.). Įmonė „Felix Lietuva“ šias ir kitas žaliavas bei medžiagas savo produkcijos gamybai ties per Latvijos bendrovę.

Pomidorų padažų gamybos linijai Latvijoje aptarnauti yra numatyta samdyti:

- virėją-operatorių (1 etatas);
- įrengimų derintoją (2 etatas);

- pagalbinį darbininką (3 etatas);
- gamybos vedėją (1 etatas).

Kadangi Latvijos įmonė „SIA Spilva“ didžiausią potencialą turi pomidorų padažų gamybos specializacijoje, todėl, iškelus „Felix“ pomidorų padažo gamybos liniją, Latvijos įmonėje yra numatytos galimybės pajungti įmonės „Felix Lietuva“ pagamintą produkciją į bendrą prekių ir medžiagų sandėliavimo, transportavimo, kontrolės bei logistikos sistemą.

3.3. ĮMONĖS FINANSINIŲ GALIMYBIŲ, INVESTICINIAM PROJEKTUI ĮGYVENDINTI, ĮVERTINIMAS

Investiciniam projektui įvertinti, tikslinga išnagrinėti bendrą įmonės finansinę būklę. Tam tikslui, naudotos įmonės „Felix Lietuva“ paskutinių trejų metų pelno-nuostolio ir balanso ataskaitos.

Išnagrinėjus įmonės trejų metų (2004-2006 m.) pelno-nuostolio ataskaitas (žr. 1 priedą) matyti, kad pajamos už parduotas prekes sumažėjo 4,973 mln. Lt, arba 16,73%, lyginant 2006 m. su baziniais 2004 metais. 2005 metais pajamos mažėjo sparčiausiai – 3,450 mln. Lt, o 2006 m. lyginant su 2005 m. jos sumažėjo 1,524 mln. Lt. Pardavimai turi tendenciją mažėti ir vidutiniškai kasmet jie sumažėjo 2,487 mln. Lt, o t.y. 8,75 proc. Tačiau parduotų prekių ir atliktų darbų savikaina taip pat mažėjo. Lyginant 2006 m. su baziniais metais, savikaina sumažėjo 4,286 mln. Lt, arba 19,78%. Ir sparčiausiai prekių savikaina sumažėjo 2005 metais – net 4,400 mln. litų, nors 2006 metais ji 110,56 tūkst. Lt, arba 0,64% išaugo. Vidutiniškai kasmet parduotų prekių savikaina sumažėjo 2,143 mln. litų. Bendrasis įmonės pelnas 2004 metais siekė 8,053 mln. Lt. 2005 metais jis didėjo 947,20 tūkst. litų, 2006 m. sumažėjo 687,24 tūkst. litų, arba 8,53%. Vadinas, per paskutinius metus šio pelno sumažėjimas dar didesnis ir siekia 18,16%.

Veiklos sąnaudos nuo 2004 metų vidutiniškai kasmet padidėjo 846,40 tūkst. Lt, kurios veiklos pelną kasmet vidutiniškai sumažino 1,190 mln. litų. Veiklos sąnaudos, palyginti su 2004 m., padidėjo 1,693 mln. Lt, arba 38,80% ir veiklos pelną sumažino 2,380 mln. Lt, arba 64,50%. Didžiausią įtaką veiklos sąnaudų padidėjimui padarė pardavimų sąnaudos, kurios jau nuo 2005 m. ženkliai padidėjo, o ataskaitiniais metais padidėjo 965,56 tūkst. Lt, t. y. 2,46 karto. Taip pat 18,32% padidėjo ir bendrosios ir administracinės sąnaudos.

Grynasis įmonės pelnas lyginant su 2004 metais: 2005 m. padidėjo 936,64 tūkst. Lt, o 2006 m. sumažėjo 436,02 tūkst. litų, arba 38,30%. Grynojo pelno padidėjimo tempas 2005

metais buvo 82,27 proc., sumažėjimo tempas 2006 m. – 66,15 proc. Vidutiniškai grynasis pelnas sumažėjo 21,45 proc.

Įmonės 2004-2006 m. pelno-nuostolio ataskaitų struktūra pateikta 3 priede.

Lyginant įmonės trejų metų pelno-nuostolio ataskaitų duomenis, matyti, kad ypatingai padidėjo įmonės veiklos sąnaudos, nors pardavimų pajamos tais metais mažėjo. Šių rodiklių pasikeitimas turėjo didžiausios įtakos grynojo pelno sumažėjimui.

Remiantis 2004-2006 m. balanso ataskaitų duomenimis (žr. 2 priedą), atlikta balanso straipsnių pasikeitimo, palyginti su 2004 m., analizė. Šie duomenys bus panaudoti įmonės investicinio projekto prognozuojamų rezultatų įtakai įvertinti. Iš šių paskaičiavimų matyti, kad įmonės visas turimas turtas, kaip ir savininkų nuosavybė ir išsipareigojimai per trejus metus padidėjo 622,31 tūkst. Lt, arba 2,5%. 2006 m. įmonės ilgalaikis turtas sumažėjo 4,759 mln. Lt, arba 22,19 %, o trumpalaikis turtas padidėjo 5,391 mln. Lt, arba 157,87%. Įmonės ilgalaikio turto sumažėjimą ženkliausiai lėmė materialaus turto sumažėjimas 4,667 mln. Lt.

Trumpalaikio turto padidėjimą lėmė tiek atsargų, tiek per vienerius metus gautinų sumų padidėjimas, atitinkamai 2,962 mln. Lt, arba 176,17% ir 2,634 mln. Lt, arba 181,63%. Šių straipsnių didėjimai gali turėti neigiamos įtakos įmonės veiklos rezultatams. Didžiausią įtaką atsargų didėjimui turėjo ženklus išankstinių apmokėjimų padidėjimas 2,940 mln. Lt, arba beveik 4 kartus; žaliavų ir komplektavimo gaminiai padidėjo 119 tūkst. Lt, arba 16,32%. Pagaminta produkcija sumažėjo 94,95 tūkst. Lt, arba 46,15%. Per vienerius metus gautinų sumų padidėjimui didžiausią įtaką padarė pirkėjų įsiskolinimai, kurie padidėjo 2,425 mln. Lt, arba 176,04%. Taip pat padidėjo ir kitos gautinos sumos bei kitos skolos. Grynų pinigų sąskaitoje ir kasoje sumažėjo 204,17 tūkst. Lt, arba 71,90%.

Įmonės trumpalaikio turto dalis visame turte padidėjo (5,72 punkto). Tam didžiausios įtakos turėjo atsargų lyginamojo svorio padidėjimas 5,19%. Atsargos trumpalaikiame turte 2006 m. sudarė 52,72%, 2005 m. – 47,53%, 2004 m. – 49,23%. Jų dalis padidėjo dėl išankstinių apmokėjimų dalies (2006 m. – 79,35%, 2005 m. – 71%, 2004 m. – 44,28%) padidėjimo – 8,35% paskutiniaisiais metais. Žaliavų ir komplektavimo gaminių dalis (atitinkamai 18,26%; 21,79% ir 43,36%) atsargų straipsnyje sumažėjo 3,53%, o pagamintos produkcijos dalis (2,39%; 7,21% ir 12,24%) – 4,82 proc. Šių balanso straipsnių lyginamieji svoriai pateikti 4 priede.

Iš įmonės veiklos pelningumo rodiklio matyti, kad veiklos pelningumas einamaisiais finansiniais metais siekė tik 5,3%, kai praėjusiais 2005 ir 2004 metais šis rodiklis buvo 12,4%. Vadinas, per paskutinius metus vienam įmonės pardavimų litui teko 7,1%, arba 0,071 Lt mažiau veiklos pelno. Tai reiškia, kad įmonėje tais metais padidėjusios veiklos sąnaudos neatsvėrė pardavimų pajamų. Įmonės veiklos galutinis, grynasis pelningumas 2006 m. buvo 0,028 Lt.

Mokesčiai 2006 m. sumažino grynąjį pelningumo rodiklį 0,1%. Kaip šiuos įmonės pelningumo rodiklius įtakos investicinio projekto rezultatų pelningumo rodikliai, tyrime taip pat įvertinti.

Kadangi grynasis pelnas paskutiniaisiais metais ženkliai sumažėjo, vadinasi, smunka prekių konkurencingumas, mažėja įmonės veiklos efektyvumas; todėl įmonės vadovams reikėtų imtis naujovių. Tai pagrindžia įmonės siekį pertvarkyti savo gamybos struktūrą, iškelus dalį produkcijos gaminti į Latviją.

Apyvartinių lėšų valdymui įvertinti reikalingi rodikliai, kurie apibūdintų jų judėjimą iš vienos apytakos stadijos į kitą. Įmonės veiklos sąnaudos vienam pardavimo litui 2004 metais buvo 0,15 Lt, 2005 m. – 0,22 Lt, 2006 m. – 0,25 Lt. Iš šio rodiklio matyti, kad įmonės veiklos išlaidų lygis tik 2004 m. buvo optimalus, o 2005; 2006 m. išlaidos didėjo vidutiniškai 0,05 Lt vienam pardavimo litui. Netiesiogiai veikla buvo nepelninga. Įmonės parduotų prekių savikaina vienam pardavimui litui 2004 m. buvo – 0,73 Lt, 2005 m. – 0,66 Lt, 2006 m. – 0,70 Lt. Iš šio rodiklio matyti, kad įmonė ūkininkauja vidutiniškai. Įmonės vadovybei reikėtų ieškoti būdų kaip sumažinti parduotų prekių savikainos didėjimą. Sumažėjus šiam rodikliui iki 50 proc., padidėtų įmonės veiklos efektyvumas, bei pelningumas. Būtent tai ir siekiama šiuo tyrimu – įvertinti vieną iš būdų: įmonės produkcijos savikainai sumažinti, veiklos efektyvumui bei pelningumui padidinti.

3.4. „FELIX LIETUVA“ ĮMONĖS POMIDORŲ PADAŽŲ GAMYBOS LIETUVOJE IR LATVIJOJE PROGNOZUOJAMO SAVIKAINOS POKYČIO APSKAIČIAVIMAS

3.4.1. „Felix“ pomidorų padažų savikainos ir gamybos išlaidų apimčių bendrojoje įmonės produkcijoje nustatymas

„Felix Lietuva“ įmonės pomidorų padažų gamybos linijos perkėlimo į Latviją ekonominiam įvertinimui tikslinga atlikti 2003-2006 metų „Felix“ pomidorų padažų pardavimų Lietuvoje analizę (žr. 8 priedą). Ji atlikta panaudojant statistinės analizės programą Statgraphics.

Šiam tyrimui reikalingi pomidorų padažų gamybos savikainos paskaičiavimai atlikti, lyginant 2006 metų įmonės duomenis, pateiktus iš gamybos programos įvykdymo ataskaitos (žr. 5 priedą). „Felix“ pomidorų padažų grupės duomenys tyrime rasti išsivedus jų lyginamąjį svorį iš bendrų įmonės gamybos duomenų.

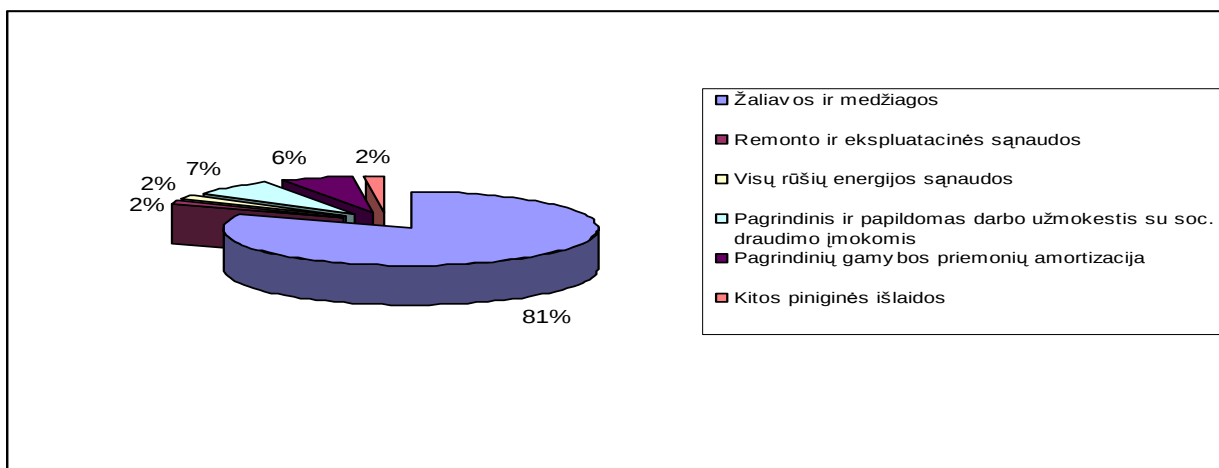
Įmonės produkcijos struktūra ekonominiais išlaidų elementais (žr. 6 priedą) apibūdina 3.2 lentelėje pateikti 2006 metų duomenys :

3.2 lentelė

Bendrosios įmonės produkcijos savikainos struktūra

Išlaidų elementai	Išlaidų apimtys (mln. Lt)	Lyginamasis svoris
Žaliavos ir medžiagos	17,38	81,6%
Remonto ir eksploatacinės sąnaudos	0,34	1,6%
Visų rūšių energijos sąnaudos	0,41	1,9%
Pagrindinis ir papildomas darbo užmokestis su soc. draudimo įmokomis	1,47	6,9%
Pagrindinių gamybos priemonių amortizacija	1,33	6,3%
Kitos piniginės išlaidos	0,38	1,8%
Iš viso:	21,32	100%
sudaiktintas darbas	19,47	91,3%

Šios lentelės duomenys pateikiami grafiškai (žr. 3.1. pav.):



3.1. pav. Bendrosios įmonės produkcijos savikainos struktūra

Kaip matyti, „Felix Lietuva“ įmonės produkcijos savikainoje didžiausią lyginamąjį svorį (81,6%) sudaro žaliavų ir medžiagų sąnaudos, antrą vietą užima darbo užmokestis su socialinio draudimo išlaidomis (6,9%), kiek mažiau – 6,3% sudaro pagrindinių gamybos priemonių amortizacinės išlaidos. Kitų išlaidų lyginamasis svoris yra nedidelis. Per metus materialinių sąnaudų, t.y. sudaiktinto darbo, lyginamasis svoris produkcijos savikainoje 2006 metais sudarė 91,3 procentus.

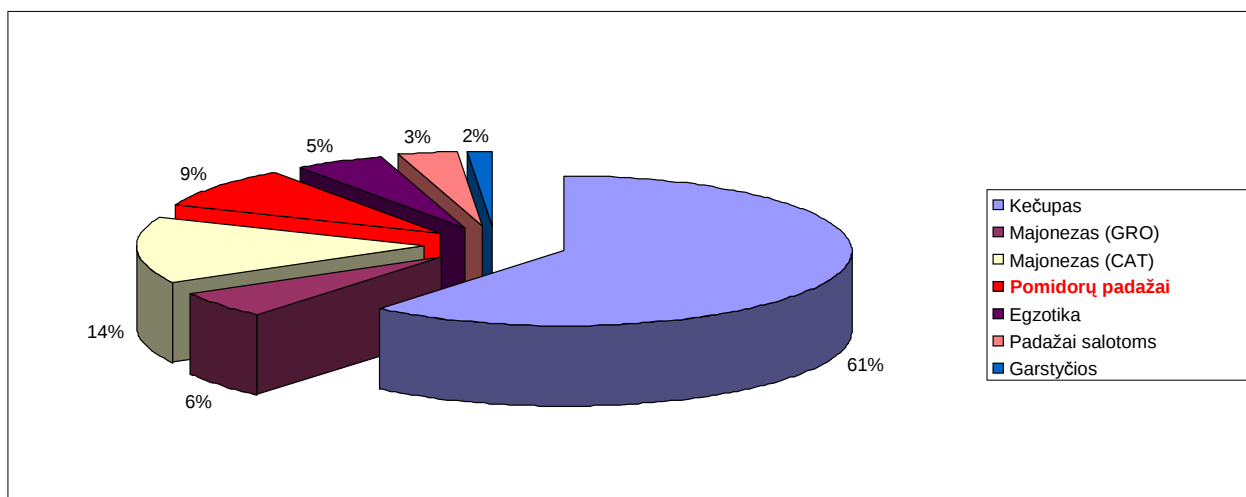
Remiantis 2006 metų įmonės bendrosios produkcijos apimtimi (tonomis) pagal rūšis, paskaičiuojamas pomidorų padažų grupės lyginamasis svoris bendrojoje produkcijoje (žr. 3.3 lent.):

3.3 lentelė

Įmonės bendrosios produkcijos apimtys pagal rūšis

Produkcijos rūšys	Produkcijos apimtys, (t)	Lyginamasis svoris bendrojoje produkcijoje, (%)
Kečupas	3260,8	61,14
Majonezas (GRO)	311	5,83
Majonezas (CAT)	770	14,44
Pomidorų padažai	480	9,00
Egzotika	263,4	4,94
Padažai salotoms	168	3,15
Garstyčios	80,2	1,50
Viso:	5333,4	100,00

2.3 lentelės duomenys vaizdžiau pateikiami grafiškai (žr. 3.2 pav.):



3.2. pav. „Felix Lietuva“ įmonės gaminių grupių dalis bendrojoje produkcijoje

Iš pateiktų duomenų matyti, kad pomidorų padažų grupės lyginamasis svoris bendrojoje įmonės produkcijoje sudaro 9 procentus, t.y. šios produkcijos pagaminama 479,4 t per metus. Taigi, pagal tą patį pomidorų padažų lyginamąjį svorį galima paskaičiuoti šios grupės savikainą ir gamybos išlaidas vertine išraiška (žr. 3.4 lent.):

3.4 lentelė

Pomidorų padažų grupės bendrosios produkcijos savikainos struktūra, (tūkst. Lt)

	Išlaidų elementai	Išlaidų apimtys
1	Žaliavos ir medžiagos	1564,55
2	Remonto ir eksploatacinės sąnaudos	30,17
3	Visų rūšių energijos sąnaudos	37,17
4	Pagrindinis ir papildomas darbo užmokestis su soc. draudimo įmokomis	132,35
5	Pagrindinių gamybos priemonių amortizacija	120,12
6	Kitos piniginių išlaidos	34,01
	Iš viso:	1918,37

Iš lentelės matyti, kad įmonės pomidorų padažų gamybai sunaudojama žaliavų ir medžiagų už 1564,55 tūkst. Lt. Pagrindinis ir papildomas darbo užmokestis su socialinio draudimo įmokomis sudaro 132,35 tūkst. Lt, o gamybos priemonių amortizacinės išlaidos - 120,12 tūkst. Lt.

Taip pat iš bendrosios įmonės produkcijos išvedama pomidorų padažų bendroji produkcijos apimtis. Įmonės bendroji produkcija 2006 metais sudarė 24716 tūkst. Lt. Vadinasi, pomidorų padažų grupės bendroji produkcija buvo 2224,42 tūkst. Lt.

Žinoma, kad per pamainą (arba 8 darbo valandas) įmonėje „Felix Lietuva“ pagaminama 12500 „Felix“ pomidorų padažo vienetų. Taip pat žinoma, kad per metus įmonė pagamina 960 tūkst. vnt. šios produkcijos. Vadinasi, pomidorų padažui pagaminti reikia 76,8 darbo dienų (960000/12500). Tuomet, prognozuojama vienos pamainos pomidorų padažų gamybos apimtis, jei ši produkcija bus pagaminama per 253 dienas Latvijoje, turėtų sudaryti 3162500 vienetų (253 x 12500). Prognozuojama pomidorų padažų bendroji produkcija, kai jos vidutinė didmeninė vieneto kaina 2,32 Lt, sudarys 7337 tūkst. Lt (3162500 x 2,32 Lt/vnt.).

Ataskaitinių metų ir prognozuojamos pomidorų padažų bendrosios produkcijos sudėtis ir pokytis pateiktas 3.5 lentelėje:

3.5 lentelė

2006 metų ir prognozuojamos pomidorų padažų bendrosios produkcijos sudėtis, (tūkst. Lt)

Bendroji ir prekinė produkcija pagal atskirus jų sudėtinius elementus	Prognozė	Ataskaita	Bendrosios produkcijos pokytis
Bendroji produkcija - iš viso	7.484,36	2.224,42	336,5%
<i>t.sk. a) gatavi gaminiai</i>	7.337,00	2.227,46	329,4%
<i>b) pramoninio pobūdžio darbai</i>	147,36	147,36	100,0%
<i>c) nebaigtos gamybos likučių pasikeitimas</i>	0,00	0,00	
<i>padidėjimas (+)</i>			
<i>sumažėjimas (-)</i>			
<i>d) pagamintos produkcijos likučių pasikeitimas</i>	0,00		
<i>padidėjimas (+)</i>			
<i>sumažėjimas (-)</i>		-150,40	0,0%

Iš lentelės matyti, kad įmonės prognozuojama pomidorų padažų bendroji produkcija, gaminama Latvijoje, 3,37 karto viršys Lietuvoje pagamintų pomidorų padažų bendrąją produkciją. Jos apimtys padidės 5110 tūkst. Lt. Tai labiausiai įtakos pomidorų padažų gamybos intensyvumo padidėjimas. Gaminant pomidorų padažus Lietuvoje, gamyba planuodavo ne vien tik pomidorų padažų, bet ir visos įmonės produkcijos gamybą. Be to, pomidorų padažų pardavimai neviršydavo pagamintų kiekių. Atsiradus pomidorų padažų eksporto galimybėms, bus būtinas šios produkcijos gamybos intensyvumas. Šioje lentelėje pramoninio pobūdžio darbai laikytini nepakitę.

Šiame poskyryje pateikti duomenys bus naudojami kituose skyriuose, pomidorų padažo gamybos išlaidų Lietuvoje ir Latvijoje pokyčiams apskaičiuoti.

3.4.2. Žaliavų ir medžiagų sąnaudų prognozuojamo pokyčio įtaka produkcijos savikainai

Aiškinantis, kaip pasikeis pomidorų padažams gaminti naudojamų pagrindinių medžiagų ir žaliavų faktiška paruošinė vertė, iškėlus jų gamybos liniją į Latviją, pagal atskirus gaminius paskaičiuojami šių išlaidų skirtumai. Kadangi atskirų rūšių pomidorų padažų gamybai reikalingos pagrindinės žaliavų ir medžiagų išlaidos nedaug skiriasi, šiems paskaičiavimams naudotas daugiausiai gaminamam – „Klasikiniam“ – pomidorų padažui gaminti reikalingas žaliavų ir medžiagų sunaudojimas (žr. 3.6 lent.):

3.6 lentelė

Medžiagų ir pusgaminių sunaudojimas 500g „Klasikiniam“ pomidorų padažui gaminti

Medžiagos, pusgaminių pavadinimas	Mato vnt.	Sunaudojimo norma produkcijos vnt.		1 kg kaina įskaitant gabenimo bei paruošimo išlaidas (Lt)		Išlaidos produkcijos vnt (Lt)		pokytis
		Lietuvoje	Latvijoje	Lietuvoje	Latvijoje	Lietuvoje	Latvijoje	
1	2	3	4	5	6	7=3*5	8=4*6	
Pomidorų pasta	kg	0,14025	0,14025	2,27	2,06	0,3184	0,2889	-0,0295
Cukrus	kg	0,02803	0,02803	2,14	1,94	0,0600	0,0544	-0,0056
Krakmolai	kg	0,01228	0,01228	2,89	2,48	0,0355	0,0305	-0,0050
Stiklainiai	vnt	1	1	0,42	0,38	0,4200	0,3800	-0,0400
Dangteliai	vnt	1	1	0,15	0,13	0,1500	0,1300	-0,0200
Iš viso:						0,9838	0,8837	-0,1001

Iš 3.6 lentelės matyti, kad gaminant „Klasikinį“ pomidorų padažą Latvijoje, kur esant mažesnėms pagrindinių žaliavų ir medžiagų pirkimo kainoms, gaunama 0,1001 Lt/vnt. savikainos ekonomija.

Tokią pomidorų padažų vieneto savikainą lėmė pakitusios šių pagrindinių žaliavų ir medžiagų kainos, dėl tiekėjų Latvijos įmonei taikomų (10 proc.) nuolaidų. Didžiausią įtaką šios produkcijos savikainai turės stiklainiams, pomidorų pastai ir dangteliams tenkamų išlaidų dalies ekonomija.

Žinoma, jog per metus Lietuvoje pagaminama 479,4 tonų pomidorų padažo, o t.y. 960 tūkst. vienetų. Tuomet vieneto savikaina bus lygi 1,62974 Lt (1564550/958800). Esant produkto vieneto savikainos ekonomijai (0,1001 Lt), ir gaminant tiek pat vienetų Latvijoje, kiek pagaminama Lietuvoje, gaunama 96096,00 Lt pomidorų padažų žaliavų ir medžiagų ekonomija ($960000 \times 0,1001$).

3.4.3. Darbo užmokesčio išlaidų prognozuojamo pokyčio įtaka savikainai

Darbo užmokesčio fondo pereikvojimą arba ekonomiją nulemia faktiško darbuotojų skaičiaus ir jų vidutinio darbo užmokesčio pasikeitimas, palyginti su prognozuojamu. Analizuojant darbo užmokesčio fondo naudojimą reikalingą atskirai įmonės produktų grupei - pomidorų padažams gaminti, išaiškinama, kaip darbuotojų skaičiaus ir jų vidutinio uždarbio pasikeitimas, palyginti su prognozuojamu Latvijoje, paveiks darbo užmokesčio fondo naudojimo rezultatą (žr. 3.7 lent.):

3.7 lentelė

Darbuotojų skaičiaus ir jų vidutinio uždarbio pasikeitimas, palyginti su prognozuojamu

	Rodiklis	Planas	Faktas	Nukrypimas nuo fakto	Prognozuojamas pokytis
1	Pramonės-gamybos personalo DUF, (Lt)	128.590,6	113.968,6	14.622,0	12,8%
2	Pramonės-gamybos personalo skaičius	7	6	1,0	16,7%
3	Vidutinis metinis vieno darbuotojo uždarbis, (Lt)	18.370,1	18.994,8	-624,7	-3,3%

Šio pasikeitimo įtakos apskaičiavimui nagrinėjami įmonės „Felix Lietuva“ 2006 metų duomenys. Prognozuojamo darbo užmokesčio fondo nukrypimas, šiuo atveju, padidėjimas nuo faktiško dėl darbuotojų skaičiaus pasikeitimo sudarys 18370,1 Lt ($1 \times 18370,1$).

Prognozuojamo darbo užmokesčio fondo nukrypimas (sumažėjimas) nuo faktiško dėl darbuotojo vidutinio metinio uždarbio pasikeitimo sudarys 3748,2 Lt ($624,7 \times 6$).

Vadinasi, absoliutinis darbo užmokesčio fondo pereikvojimas sudarys 14621,9 Lt ($3748,2 - 18370,1$).

Kadangi, iškėlus pomidorų padažų gamybos liniją į Latviją, didės šios produkcijos gamyba ir kils darbo našumas, o vidutinis vieno darbininko uždarbis šiek tiek bus mažesnis. Tai turės įtakos produkcijos vieneto savikainai. Nagrinėjamoje įmonėje pomidorų padažų gamybos

darbo našumo ir darbo užmokesčio pokyčius, lyginant prognozuojamus metus su 2006 metų duomenimis, apibūdina 3.8 lentelė:

3.8 lentelė

Vieno darbininko darbo našumo ir uždarbio pokytis

Rodiklis	Planas	Faktas	Palyginti su faktu
Vieno darbininko darbo našumas (Lt)	1.069.194,3	370.736,7	288,4%
Vieno darbininko uždarbis (Lt)	18.370,1	18.994,8	96,7%
Darbo užmokesčio išlaidos vienam bendrosios produkcijos litui (ct)	1,7181	5,1235	33,5%

↓
-3,41

Prognozuojamus metus, palyginti su 2006 metais, metinis vieno darbininko našumas padidės 2,88 karto, o uždarbis sumažės 3,3%. Dėl to, darbo užmokesčio išlaidos vienam pomidorų padažų bendrosios produkcijos litui sumažės 3,41 ct.

Kiek pasikeis darbo užmokesčio išlaidos procentais, tenkančios vienam pomidorų padažų bendrosios produkcijos litui, palyginti su šios produkcijos gamyba Lietuvoje, apskaičiuojama:

$$\frac{96,7 \times 100}{288,4} = 33,53\%; 100\% - 33,53\% = 66,47\%. \text{ Vadinasi, darbo užmokesčio išlaidos vienam}$$

pomidorų padažų bendrosios produkcijos litui sumažės 66,47 procentais.

Apskaičiuojant darbo užmokesčio išlaidų pokytį, gaminant pomidorų padažą Lietuvoje ir Latvijoje, lyginama pagal 2006 metų bendrosios produkcijos apimtį. Taigi, pomidorų padažų bendrajai produkcijai (2224,42 tūkst. Lt) faktiškos darbo užmokesčio išlaidos sumažėtų 75,853 tūkst. Lt (2224,42 tūkst. Lt x 3,41 ct).

Apibendrinant, galima pasakyti, jog „Felix Lietuva“ pomidorų padažų grupės gamybos liniją perkėlus į Latvijos bendrovę „SIA Spilva“, šios produkcijos gamybos savikaina pasikeis:

- dėl medžiagų ir žaliavų sąnaudų apimties, gaminant tą patį produkcijos kiekį, pasikeitimo įtakos. Sumažėjus pagrindinių žaliavų ir medžiagų, reikalingų pomidorų padažui pagaminti, kainoms, produkcijos savikaina sumažės 96096,0 litais;
- dėl darbo užmokesčio išlaidų pokyčio įtakos. Dėl absoliutinio darbo užmokesčio fondo pereikvojimo, kurį įtakojo darbuotojų skaičiaus padidėjimas, produkcijos savikaina padidės 14621,9 Lt. Dėl faktiškų darbo užmokesčio išlaidų sumažėjimo, savikaina mažės 75,853 tūkst. litų.

Taigi, bendra išnagrinėtų veiksnių įtaka „Felix Lietuva“ pomidorų padažų grupės savikainai, gaminant tą patį produkcijos kiekį, parodyta 3.9 lentelėje:

3.9 lentelė

Bendra išnagrinėtų veiksmų įtaka pomidorų padažų savikainai, (Lt)

Produkcijos gamybos savikainos padidėjimo arba sumažėjimo priežastys	Padidėjimas arba sumažėjimas
Medžiagų ir žaliavų sąnaudų apimties pasikeitim	96.096
Absoliutinis darbo užmokesčio fondo pasikeitim	14.622
Faktiškas darbo užmokesčio išlaidų pasikeitimas	75.853
Iš viso:	157.327

Vadinasi, perkeldama „Felix“ pomidorų padažų gamybą į Latviją, įmonė „Felix Lietuva“ gaus 157,33 tūkst. Lt šios produkcijos savikainos ekonomiją per metus.

3.5. PROGNOZUOJAMO MEDŽIAGŲ IR DARBO IŠTEKLIŲ SUNAUDOJIMO ĮTAKA POMIDORŲ PADAŽŲ APIMČIAI SKAIČIAVIMAS

Įmonės „Felix Lietuva“ pomidorų padažų apimties pokyčiui dėl medžiagų sunaudojimo, skaičiuojamas šis pokytis tų medžiagų, kurių sąnaudos pasikeis, perkėlus šios produkcijos gamybą į Latviją. Taigi, nustatoma apibendrinta medžiagų sunaudojimo įtaka produkcijos apimčiai, kai žinomos tų medžiagų sąnaudos (MS) ir šios produkcijos vertė vienam medžiagų litui (MG) (žr. 3.10 lent.):

3.10 lentelė

Duomenys medžiagų sunaudojimo įtakos produkcijos apimčiai apskaičiavimui

Rodikliai	Prognozuojamas laikotarpis	Bazinis laikotarpis	Nukrypimai (+/-)
1. Pagaminta produkcijos (Q), tūkst. Lt	2224,42	2224,42	0,00
2. Medžiagų sąnaudos produkcijai pagaminti (MS), tūkst. Lt (duomenys iš 2.5 lent.)	848,35	944,45	-96,10
3. Medžiagų grąža (MG), procentais vienam medžiagų litui	262,21	235,53	26,68

Tam, kad nustatyti medžiagų sunaudojimo ekonomiją ar poreikį, gaminant pomidorų padažus skirtingose gamylose, pagamintos produkcijos kiekis laikytinas nepakitęs.

Nustatoma, kokią įtaką pomidorų padažų apimties pokyčiui darys Lietuvos ir prognozuojamos Latvijos gamybose sunaudotų medžiagų kiekio pasikeitimas pagal integralinio metodo formulę:

$$\Delta Q_{MG} = (2,3553 \times 96,10) + \frac{0,2668 \times 96,10}{2} = 239,22 \text{ tūkst. Lt}$$

To pačio veiksnio įtaka perskaičiuojama ir pagal kitą, grandinių pakeitimų metodo, formulę:

$$\Delta Q_{MS} = (848,35 \times 2,3553) - (944,45 \times 2,3553) = 226,34 \text{ tūkst. Lt}$$

Taigi, „Felix Lietuva“ pomidorų padažus iškėlus gaminti į Latviją, būtų gaunama vidutiniškai 232,78 tūkst. Lt šios produkcijos apimties ekonomija.

Darbo išteklių naudojimo įtaka produkcijos apimčiai paskaičiuota „Darbo užmokesčio analizės įvertinimo“ poskyryje. Kadangi pomidorų padažų gamybai Latvijoje numatomi tik tiesioginio darbo ištekliai, vadinasi, darbo užmokesčio ekonomija sudarys 61,23 tūkst. Lt per metus (75853 – 14622 Lt).

3.6. „FELIX LIETUVA“ ĮMONĖS GAMYBINĖS LINIJOS PERKĖLIMO, KAIP INVESTICINIO PROJEKTO, ĮVERTINIMUI NAUDOJAMŲ EFEKTYVUMO RODIKLIŲ APSKAIČIAVIMAS

3.6.1. Investicinio projekto kaštų ir pinigų srautų įvertinimas

Paskaičiuojama, kokias papildomas pajamas ar išlaidas įmonė „Felix Lietuva“ patirs, perkeldama pomidorų padažų grupės gamybos liniją į Latviją:

Teigiami pinigų srautai (CF^+):

1. Įmonė dalį lėšų nuo pelno mokesčio „sutaupys“, įvertindama šių patalpų nusidėvėjimą per metus (pagal įmonės buhalterinę apskaitą, šios patalpos būtų nudėvimos per 15 metų):

$$D = \frac{400000}{15} = 26,67 \text{ tūkst. Lt.}$$

2. Esant pelno mokesčiui (T) 15 %, metinė mokesčių apsauga dėl nusidėvėjimo kiekvienais metais bus lygi:

$$D * T = 26,67 \times 0,15 = 4,00 \text{ tūkst. Lt}$$

3. Įmonės pomidorų padažų gamybai reikalingų medžiagų ir žaliavų ekonomija sudarytų 232,78 tūkst. Lt per metus.
4. Įmonės pomidorų padažų gamybai Latvijoje reikalingų darbo išteklių ekonomija sudarys 61,23 tūkst. Lt per metus.

Neigiami pinigų srautai (CF⁻):

1. Įmonė „Felix Lietuva“ iš bendrovės „SIA Spilva“ nuomos 100 m² gamybinės patalpas. Nuomos kaina įvertinta pagal Latvijoje nusistovėjusias prekybinių patalpų nuomos rinkos kainas (21 Lt/m² per mėn.). Tuomet, išlaidos patalpų nuomai per metus sudarys 25,20 tūkst. Lt (21 x 12 x 100).
2. Įmonės investicinio projekto pinigų srautus sumažins nekilnojamojo turto mokestis, kuris Latvijoje skaičiuojamas 1,5 procento (skaičiuojama nuo nekilnojamojo turto rinkos vertės):

$$\frac{400000 \times 1,5}{100} = 6,00 \text{ tūkst. Lt}$$

Remiantis ekonominiais skaičiavimais, susumuojamos visos investicinės ir gamybinės išlaidos ir pajamos, apskaičiuotos anksčiau nagrinėtose praktinės tyrimo dalies skyriuose. Prognozuojamų pomidorų padažų gamybos apimties pokytis investicinio projekto įvertinime laikytinas nepakitęs. Sudaroma tokia teigiamų ir neigiamų pinigų srautų lentelė penkeriems metams (žr. 3.11 lent.):

3.11 lentelė

Teigiami ir neigiami „Felix Lietuva“ investicinio projekto pinigų srautai

\Metai	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.
Pinigų srautai, tūkst. Lt					
CF ⁺	293,48	293,48	293,48	293,48	293,48
CF ⁻	1000,00				

Diskontavimo norma bus 6 procentai. Diskontavimo norma, įvertinus infliaciją (5 proc.) paskaičiuojama:

$$K = 0,06 \times (1 + 0,05) + 0,05 = 0,113 = 11,3\%.$$

Taigi, šiam investiciniam projektui įvertinti efektyvumo rodikliai toliau bus skaičiuojami, pasirenkant 11,3 procentų diskontavimo normą.

3.6.2. Diskontuoto atsipirkimo periodo, grynosios esamos vertės ir rentabilumo rodiklių apskaičiavimas

Diskontuoto atsipirkimo periodo apskaičiavimas.

„Felix Lietuva“ įmonės pajamoms iš šio investicinio projekto pasiskirstymą galima pateikti kaip tam tikrus sutvarkytus nuoseklumus, atsipirkimo periodo nustatomas kartą metų gale kiekvieno laikotarpio pabaigoje gaunamų pajamų. Analizuojamas atsipirkimo periodo nustatymas pajamoms paskaičiuojamas:

$$n_{ok} = \frac{-\ln\left(1 - \frac{1000000}{293480} \left((1 + 0,113)^{\frac{1}{i}} - 1 \right) \right)}{\ln(1 + 0,113)} = 4,54.$$

Iš paskaičiavimo matyti, kad ši investicija atsipirks per 4,54 metus.

Grynosios esamos vertės apskaičiavimas.

Kadangi įmonės „Felix Lietuva“ investicinio projekto gaunamos pajamos iš karto po investicinio proceso baigimo, grynoji esamoji vertė apskaičiuojama:

$$NPV = 293480 \times \frac{1 - (1 + 0,113)^{-5}}{1 \cdot \left((1 + 0,113)^{\frac{1}{i}} - 1 \right)} \times \frac{1}{(1 + 0,113)^1} - 1000000 \times \frac{1 - (1 + 0,113)^{-1}}{1 \cdot \left((1 + 0,113)^{\frac{1}{i}} - 1 \right)} = 68765,25 Lt.$$

Kadangi $NPV > 0$, vadinasi nagrinėjamo projekto pelningumas yra didesnis už ribinį, pasirinktą skaičiuojant diskontavimo normą 68,77 tūkstančiais litų. Tokį projektą rekomenduotina įdiegti.

Rentabilumo koeficiento apskaičiavimas.

Kadangi mokėjimų srautas nagrinėjamame investiciniame projekte turi tam tikrą dėsningumą, o investicijos numatomos įvykdyti vienkartinį moėjimu prieš pajamų gavimą, tai apskaičiuojamas rentabilumo koeficientas bus lygus:

$$U = \frac{293480 \times 1 \times \frac{1 - (1 + 0,113)^{-5}}{1 \cdot \left((1 + 0,113)^{\frac{1}{i}} - 1 \right)}}{1000000} = \frac{1076535,72}{1000000} = 1,0765 = 7,65\%.$$

Kadangi $U > 1$, investicijos rentabilios, kapitalinių įdėjimų pelningumas viršija k normatyvą ir siekia 7,65 procentus. Penkerių metų pradinio 1 mln. Lt vertės investavimo visų būsimų teigiamų pinigų srautų dabartinė vertė lygi 1,0765 mln. Lt.

Apibendrinimas.

Taigi, visi šiame skyriuje paskaičiuoti įmonės „Felix Lietuva“ investicinio projekto efektyvumo rodikliai pateikti 3.12 lentelėje:

3.12 lentelė

„Felix Lietuva“ įmonės investicinio projekto efektyvumo rodikliai

Diskontuotas atsipirkimo periodas	Grynoji esama vertė	Rentabilumo koeficientas
4,54 metų	68.765,25 Lt	1,08

Kaip matyti iš paskaičiuotų rodiklių, įmonės investicinį projektą – perkelti pomidorų padažų gamybos liniją į Latviją – verta priimti.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išnagrinėjus gamybos optimizavimo, perkeltant gamybą į užsienį, teorinius aspektus, išsiaiškinta, kad naujoje globalinėje rinkoje „Felix Lietuva“, būdama maža verslo organizacija neturinti įvairialypių specializuotų resursų, turi siekti optimizuoti pomidorų padažų gamybą ir didinti įmonės veiklos efektyvumą; pasirinkti veiklos specializacijos strategiją, kuri skatintų ją užsiimti aktyvia specializuotų išteklių paieška ir efektyviu jų panaudojimu, padedančiu išlaikyti ir didinti įmonės vietos ir nuosavybės konkurencinius pranašumus. Todėl kyla poreikis restruktūrizuoti verslą ir įsitraukti į tikslingus organizacijų tinklus. Pomidorų padažų gamybą perduodant išoriniam specializuotam tiekėjui – Latvijos „SIA Spilva“ bendrovei – nagrinėjama įmonė ras papildomų išteklių už savo organizacijos ribų; bus atviresnė naujoms galimybėms; geriau pažins pomidorų padažų segmento rinkos poreikius; kooperacine veikla grindžiamais procesais diegs inovacijų valdymo procesus. Gamintojai „Felix Lietuva“ Lietuvoje ir „Spilva“ Latvijoje privalo glaudžiai bendradarbiauti su kruopščiai pasirinktais tiekėjais, kad garantuotų produkcijos kokybę, ir gamybos efektyvumą.

Tarptautinę mažų išlaidų strategiją nagrinėjamoji įmonė galėtų panaudoti bendradarbiaudama su įmone „SIA Spilva“ Latvijoje, ten įkūrus įmonės „Felix Lietuva“ filialą – tarptautinį padalinį.

Įvertinus technines ir organizacines įmonės galimybes perkelti „Felix“ pomidorų padažų gamybos liniją į Latviją, nustatyta, kad šis perkėlimas yra priimtinas dėl „SIA Spilva“ įmonėje numatytų galimybių pajungti UAB „Felix Lietuva“ pagamintą produkciją į bendrą prekių ir medžiagų sandėliavimo, transportavimo, kontrolės bei logistikos sistemą. Lietuvoje naudojama įranga pomidorų padažams gaminti nesudėtinga atskirti nuo bendros įmonės produkcijos gamybos procesų.

Šio projekto vykdytojai abiejų įmonių bendradarbiavimo sąlygas turėtų įtvirtinti bendra sutartimi. Bendros prekių ir medžiagų sandėliavimo, transportavimo, kontrolės, logistikos paslaugų sistemos sukūrimo ir atsiskaitymo procesams vykdyti, rekomenduotina taikyti barterinių mainų formą tarp abiejų įmonių.

Atlikus „Felix“ pomidorų padažų gamybos produktyvumo įtakos šios produkcijos gamybos apimties ekonomijai įvertinimą, nustatyta, jog, pomidorų padažų gamybos linijos

perkėlimo atveju, prognozuojama šios produkcijos gamybos apimtis būtų 3,37 karto, arba 5110 tūkst. Lt didesnė, lyginant su gamybos apimtimi Lietuvoje paskutiniaisiais metais, ir siekti 7337 tūkst. Lt. Toks gamybos apimties padidėjimas ženkliai padidins įmonės pelningumo rodiklį.

Įvertinus pomidorų padažų prognozuojamo medžiagų ir žaliavų sunaudojimo įtaką šios produkcijos apimčiai, nustatyta, kad prognozuojamoji gamybos apimtis, lyginant su 2006 metais, padidėtų vidutiniškai 232,78 tūkst. Lt;

Įvertinus pomidorų padažams pagaminti prognozuojamo darbo išteklių naudojimo įtaką šios produkcijos apimčiai, nustatyta, kad prognozuojamoji gamybos apimtis, lyginant su 2006 metais, padidėtų 75,85 tūkst. Lt.

Vystantis gamybai naujojoje Latvijos gamykloje, projekto vykdytojai turėtų įvertinti galimybes padidinti gaminamos produkcijos apimtį, asortimentą, įvedus dviejų pamainų darbo sistemą.

Atlikus "Felix" pomidorų padažų gamybos sąnaudų pokyčio įtakos šios produkcijos savikainos ekonomijai įvertinimą, nustatyta, jog, pomidorų padažų gamybos linijos perkėlimo atveju, prognozuojama šios produkcijos savikaina būtų 157,33 tūkst. Lt mažesnė, lyginant su gamybos savikaina Lietuvoje 2006 metais.

Įvertinus pomidorų padažų medžiagų ir žaliavų sąnaudų pokytį, nustatyta, kad produkcijos savikainos ekonomija sudarytų 96,10 tūkst. Lt.

Įvertinus pomidorų padažų darbo užmokesčio sąnaudų pokytį, nustatyta, kad produkcijos savikainos ekonomija sudarytų 61,23 tūkst. Lt:

- dėl absoliutinio darbo užmokesčio fondo pereikvojimo - 14,62 tūkst. Lt;
- dėl faktiško darbo užmokesčio išlaidų ekonomijos – 75,85 tūkst. Lt.

Pomidorų padažų produkcijos išlaidų pokyčio įtakos savikainai tikslesnis įvertinimas galimas, projekto vykdytojams nustačius kitų žaliavų ir medžiagų, reikalingų pomidorų padažo vienetui pagaminti, kainų pasikeitimus. Taip pat, apskaičiavus įmonės Lietuvoje patirtas visų rūšių energijos ir kuro sąnaudų straipsnio atskirų elementų išlaidas, galima būtų jas palyginti su Latvijoje prognozuojamomis šio išlaidų straipsnio sąnaudomis.

Atlikus "Felix Lietuva" įmonės pomidorų padažų gamybos linijos perkėlimo į Latviją, kaip investicinio projekto ekonominį įvertinimą, nustatyta, kad šis investicinis projektas yra priimtinas ir rekomenduotinas.

Apskaičiavus investicinio projekto diskontuoto atsipirkimo periodo rodiklį, nustatyta, kad ši investicija atsipirks per 4,5 metų.

Apskaičiavus investicinio projekto grynąją esamą vertę, nustatyta, kad nagrinėjamo projekto pelningumas yra 76,54 tūkstančiais litų didesnis už ribinį, pasirinktą skaičiuojant diskontavimo normą.

Apskaičiavus investicinio projekto rentabilumo koeficientą, nustatyta, kad penkerių metų pradinio – 1 mln. Lt vertės – investavimo visų būsimų teigiamų pinigų srautų dabartinė vertė yra lygi 1,0765 mln. Lt. Įvertinus po investicinio projekto pabaigos likusio nekilnojamojo turto vertę, ši suma padidėtų 266,67 tūkstančiais litų. Taigi, šio investicinio projekto visų būsimų teigiamų pinigų srautų dabartinė vertė siektų 1343,21 tūkst. litų.

Ekonomiškai įvertinant alternatyvias galimybes perkelti pomidorų padažų gamybos liniją į Latviją, rekomenduotina tiesioginių investicijų forma.

Kartu su pomidorų padažų gamybos linijos perkėlimu į naują gamyklą, projekto vykdytojams reikėtų įvertinti ir naujų įrengimų diegimo tikslingumą.

Prieš pradėdant diegti šį projektą, jo vykdytojams rekomenduotina dar kartą peržiūrėti ir tiksliau įvertinti Latvijos mokesčių sistemos, palūkanų normos, vidutinio darbuotojų atlyginimo, nekilnojamojo turto rinkos kainų pokyčių įtaką šiam projektui.

Vidmantas Laucius. „Felix Lietuva“ įmonės pomidorų padažų gamybos linijos perkėlimas į Latviją ekonominis vertinimas: ekonomikos magistro studijų baigiamasis darbas / mokslinis vadovas dr. Dalia Štreimikienė; Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos katedra. – Vilnius, 2007. – 79 p. Pagrindinės sąvokos: gamybos optimizavimas, ekonominis, investicinis projekto vertinimas, outsourcing'as, bendroji produkcijos savikaina, išlaidų pokytis, gamybos apimtis.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjamas UAB „Felix Lietuva“ įmonės dalies produkcijos – pomidorų padažų grupės – gamybos linijos perkėlimo į Latviją ekonominis įvertinimas. Esminė tokio įmonės gamybos pertvarkymo priežastis yra atsiradusios galimybės optimizuoti pomidorų padažų gamybą, bendradarbiaujant su verslo partneriais Latvijoje, „SIA Spilva“ įmone. Tam tikslui, tyrime nagrinėjami pomidorų padažams pagaminti reikalingų išlaidų pokytis ir jo įtaka šios produkcijos bendrai savikainai. Šios tyrimo dalies atlikti skaičiavimai padės įmonės marketingo departamento vadovams nustatyti konkurencingesnes pomidorų padažų produkcijos kainas skirtingų šalių rinkoms.

Be to, atsiradus šios įmonės produkcijos eksporto į Latviją, Estiją bei Suomiją galimybėms, įmonei tikslinga didinti pomidorų padažų gamybos apimtis. Šiame tyrime atliktas pomidorų padažų prognozuojamos gamybos apimtys apskaičiavimas bei sąnaudų pokyčio įtaka šios produkcijos apimčiai įvertinimas.

Taip pat, magistro baigiamajame darbe nagrinėjamas pomidorų padažų gamybos linijos perkėlimo į Latviją, kaip investicinio projekto įvertinimas. Išnagrinėjus ir susumavus šio investicinio projekto prognozuojamas pajamas ir išlaidas, apskaičiuoti investicinio projekto efektyvumo rodikliai – diskontuotas atsipirkimo periodas, grynoji dabartinė vertė bei rentabilumas. Šio investicinio projekto įvertinimo rezultatai numatomi pateikti įmonės savininkams – investitoriams, kurie, savo ruožtu, įvertins projekto pagrįstumą ir galimybes tokiam įmonės „Felix Lietuva“ gamybinės veiklos pertvarkymui finansuoti.

Tyrimo problema – ar „Felix“ pomidorų padažų gamybos linijos perkėlimas į Latviją yra ekonomiškai pagrįsta strateginė kryptis įmonės „Felix Lietuva“ gamybai optimizuoti. Tyrimo tikslas – ekonomiškai įvertinti įmonės pomidorų padažų gamybos linijos perkėlimą į Latviją.

Šio magistro baigiamojo darbo išvados apibendrinti viso tyrimo rezultatai ir pateikti pasiūlymai padės įmonės vadovams apibrėžti įmonės gamybinės veiklos strategines kryptis ir organizacinius veiksmus joms įgyvendinti.

Vidmantas Laucius. Economical evaluation of moving the manufacturing line of ketchup of the company „Felix Lietuva“ to Latvia: finishing work of Master studies/science dr. Dalia Streimikiene; Mykolo Romerio University, department of Economy. – Vilnius, 2007. – 79 p. Keywords: to optimize the manufacture, economical evaluation, evaluation of the project of investement, outsourcing, the general cost of the production, the change of expenses, the output.

SUMMARY

In the finishing work of Master economical evaluation of moving the part of the production manufacturing line of ketchup of the company „Felix Lietuva“ to Latvia is analyzed. Essential reason of the manufacture is that new opportunities, to optimize the manufacture of ketchups have appeared, while cooperating with business partners in Latvia „SIA Spilva“ company. For the reason, the change of expenses that are necessary to produce the ketchup and its influence for the general costs of the production are analyzed. The calculations done in this part of the research will help the managers of the management department to settle more competitive prices of ketchup production in the markets of various countries.

Besides, after the opportunities of export of this production to Latvia, Estonia and Finland appeared, it is purposefully to increase the extents of ketchup manufacture. The calculation of manufacturing extent that is prognosed and the influence of change of the expenses on the extent of the production are analyzed in this research.

Also, in this finishing work of Master, movement the production manufacturing line to Latvia as the evaluation of the project of investments is analyzed. After having analyzed and summed the income and the expenses, the rates of efficiency of the project are calculated – negotiated period of the redemption, net present value and profitability. The results of this evaluation of the investments project will be provided for the owners of the enterprise „Felix Lietuva“ in order to finance the reorganization of the manufacture.

The problem of the research – is the movement of ketchup manufacture line to Latvia economically grounded strategic direction in order to optimize the manufacture of the company „Felix Lietuva“. The aim of the research is to evaluate the movement of ketchup manufacture line to Latvia economically.

All the results of the research are summarized for the conclusions and the suggestions are supplied. It will help the managers of the company to define the strategic directions of manufacturing company's activity and the organizational actions to implement it.

LITERATŪRA

1. Cibulskienė, D., Butkus, M. (2006). *Investicijų ekonomika. Vadovėlis*. Šiauliai.
2. Gronskas, V. (2006). *Ekonominė analizė*. Kaunas: Technologija.
3. Kancerevyčius G. (2006). *Finansai ir investicijos. II atnaujintas leidimas*. Kaunas: Smaltijos leidykla.
4. Jucevičius, R. (2004). *Investavimo skatinimas gerinant investicinę aplinką Lietuvoje ataskaita*. Žinių visuomenės institutas, KTU Verslo strategijos institutas.
5. Vasiliauskas, A. (2004). *Strateginis valdymas*. Kaunas: Technologija.
6. Virbukienė, S. (2005). *Planavimas ir ekonominė analizė. Paskaitų konspektas studentams*. Šiauliai.
7. Kolektyvinė monografija (2005). *Šiuolaikinis verslas: tobulinimo prioritetai*. Vilnius: Technika.
8. Kotler, P., Armstrong, G., Saunders, J., Wong, V. (2003). *Rinkodaros principai*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
9. Appleby, Robert C. (2003). *Šiuolaikinio verslo administravimas. Verslo valdymo vadovėlis*. Vilnius: Charibdė.
10. Bruce, R. Jewell. (2000). *Integruotos verslo studijos*. The Baltic Press.
11. *Orkla annual report* (2005). Orkla ASA. Norway.
12. *Spilva įmonės tinklapis* [Internete]. „SIA Spilva“ [žiūrėta 2007-07-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.spilva.lv/?q=mes>>.
13. Hansabankas Swedbank (2007). *Baltijos šalių apžvalga: Nors debesuota, oras vis dar geras (Makroekonomikos apžvalga, 2007 liepos mėn.)* [Internete]. [žiūrėta 2007-10-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.hansa.lt/files/apzvalgos/br2007.07.pdf>>.
14. BNS. *Atlyginimai Lietuvoje – jau mažiausi Baltijos valstybėse (2007.07.16)* [Internete]. [žiūrėta 2007-10-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.alfa.lt/straipsnis/143807>>.
15. *Projektų finansinis ir ekonominis vertinimas* [Internete]. Eurofakultetas [žiūrėta 2007-09-10]. Prieiga per internetą: <<http://eurofakultetas.puslapiai.lt/III%20dalis.htm>>.
16. *Baltijos šalių NT apžvalga: trūksta patrauklių projektų ir vystytojų patirties (2006.03.07)* [Internete]. [žiūrėta 2007-10-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.aruodas.lt/index.php?lng=Lt&mod=News&act=NewsPost&id=217&Aruodas=1a564ad0e21e08b83b3d1f4d7468b7f8>>.

17. „Danske Bank“ Flash Comment (2007-10-08). *Lithuania: Inflation is getting out of control* [Internete]. [žiūrėta 2007-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://verslas.banga.lt/lt/zb.download/470a5bb757973/Lithuania081007.pdf>>.
18. „Danske Bank“ Flash Comment (2007-10-08). *Latvia: Inflation – the sky is the limit* [Internete]. [žiūrėta 2007-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://verslas.banga.lt/lt/zb.download/470a5b69b3ad0/latvia081007.pdf>>.
19. *Lietuvos projekcinių ekonominių rodiklių projekcijos išsamiau (2007 m. rugsėjo mėnesį paskelbtos vidutinės trukmės ekonominių rodiklių projekcijos)* [Internete]. Lietuvos Finansų Ministerija [žiūrėta 2007-10-20]. Prieiga per internetą: <http://www.finmin.lt/web/finmin/aktualus_duomenys/projekcijos_issamiau#1lent>.
20. Tarptautinis verslo žurnalas „Jūra Mope sea“ (Nr. 2005/03). *Logistika* [Internete]. [žiūrėta 2007-10-21]. Prieiga per internetą: <http://www.jura.lt/contents/article_lit.php?id_year_issue=200503&id_num=16>.
21. Uus, I., Monkevičienė, Z. (2005). *Organizacijos atvirumo įsitraukti į strateginius organizacijų tinklus matavimas*. Socialiniai Mokslai Nr. 2 (48).

PRIEDAI

1 priedas

2004-2006 m. „Felix Lietuva“ įmonės Pelno-nuostolio ataskaitos, (Lt)

<i>Eil. Nr.</i>	<i>Straipsniai</i>	<i>2006</i>	<i>2005</i>	<i>2004</i>
I.	PARDAVIMAI IR PASLAUGOS	24.749.592	26.273.470	29.722.948
I.1.	Pajamos už parduotas prekes	24.749.592	26.273.470	29.722.948
I.2.	Pajamos už atliktas paslaugas			
II.	PARDUOTŲ PREKIŲ IR ATLIKTŲ DARBŲ SAVIKAINA	17.383.938	17.273.383	21.670.055
II.1.	Žaliavų, komplektavimo gaminių ir perparduoti skirtų prekių	17.383.938	17.273.383	21.670.055
II.2.	Paslaugų, darbų ir tyrimų			
III.	BENDRASIS PELNAS	7.365.654	9.000.087	8.052.893
	(NUOSTOLIS)			
IV.	VEIKLOS SĄNAUDOS	6.055.441	5.749.786	4.362.637
IV.1.	Pardavimų	1.358.523	1.270.564	392.963
IV.2.	Bendrosios ir administracinės	4.696.918	4.479.222	3.969.674
V.	VEIKLOS PELNAS	1.310.213	3.250.301	3.690.256
	(NUOSTOLIS)			
VI.	KITA VEIKLA	-189.468	-237.419	-259.990
VI.1.	Pajamos	1.825.127	525.224	330.763
VI.2.	Sąnaudos	2.014.595	762.643	590.753
VII.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	-507.455	-903.250	-2.046.909
VII.1.	Pajamos	222.917	204.510	47.324
VII.2.	Sąnaudos	730.372	1.107.760	2.094.233
VIII.	IPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS	613.290	2.109.632	1.383.357
	(NUOSTOLIS)			
IX.	PAGAUTĖ (ypatingasis pelnas)	146.209	7.291	27.284
X.	NETEKIMAI (ypatingieji praradimai)	51.404	41.731	272.088
XI.	ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	708.095	2.075.192	1.138.553
	(NUOSTOLIS)			
XII.	PELNO MOKESTIS	106.214	311.279	170.783
XIII.	GRYNASIS ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PASKIRSTYmui	601.881	1.763.913	967.770
	(NUOSTOLIS)	-	-	-

2 priedas

2004-2006 m. „Felix Lietuva“ įmonės Balanso ataskaitos, (Lt)

Eil. Nr.	Turtas	2006	2005	2004
A.	Ilgalaikis turtas	16.693.588	18.827.959	21.452.933
I.	FORMAVIMO SAVIKAINA			
II.	NEMATERIALUSIS TURTAS	1.103	3.903	14.545
II.1.	Tyrinėjimų ir plėtojimo darbų savikaina	495		
II.2.	Išgytos teisės	608	3.903	14.545
II.3.	Prestižas			
III.	MATERIALUSIS TURTAS	16.114.718	18.167.223	20.781.555
III.1.	Žemė	0		
III.2.	Pastatai	6.823.648	7.215.448	7.505.093
III.3.	Statiniai ir mašinos	8.447.905	10.667.989	12.862.866
III.4.	Transporto priemonės	98.007	15.826	38.202
III.5.	Kiti įrenginiai ir įrankiai	28.004	38.743	48.297
III.6.	Išperkamosios nuomos ir panašios teisės	668.431	176.025	233.612
III.7.	Kitas materialusis turtas	36.243	40.712	81.005
III.8.	Nebaigta statyba ir išankstiniai apmokėjimai	12.480	12.480	12.480
IV.	ILGALAIKIS FINANSINIS TURTAS	577.767	656.833	656.833
IV.1.	Dalyvavimas kitose įmonėse	577.767	506.833	506.833
IV.2.	Kitas ilgalaikis finansinis turtas		150.000	150.000
V.	PO VIENERIŲ METŲ GAUTINOS SUMOS			
B.	Trumpalaikis turtas	8.806.624	7.622.713	3.415.192
I.	ATSARGOS IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS	4.643.077	3.623.427	1.681.217
I.1.	Atsargos	4.643.077	3.623.427	1.681.217
I.1.1.	Žaliavos ir komplektavimo gaminiai	848.035	789.693	729.049
I.1.2.	Nebaigta gamyba			
I.1.3.	Pagaminta produkcija	110.796	261.195	205.745
I.1.4.	Pirktos prekės, skirtos perparduoti			1.964
I.1.5.	Išankstiniai apmokėjimai	3.684.246	2.572.539	744.459
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	4.083.763	3.700.767	1.450.021
II.1.	Pirkėjų įsiskolinimas	3.802.074	3.668.810	1.377.361
II.2.	Kitos gautinos sumos	281.689	31.957	72.660
II.2.2.	Kitos skolos	281.689	31.957	
III.	INVESTICIJOS IR TERMINUOTI INDĖLIAI			
IV.	GRYNI PINIGAI ŠĄSKAITOJE IR KASOJE	79.784	298.519	283.954
C.	Sukauptos (gautinos) pajamos ir ateinančio laikotarpio sąnaudos			
		34.802	42.459	44.584
	TURTAS IŠ VISO	25.535.014	26.493.131	24.912.709

Eil. Nr.	Savininkų nuosavybė ir įsipareigojimai	2006	2005	2004
A	Kapitalas ir rezervai	16.686.612	16.196.038	14.285.993
I.	KAPITALAS	8.947.343	8.947.343	8.947.343
I.1.	Išstatinis kapitalas (pasirašytasis)	8.947.343	8.947.343	8.947.343
I.2.	Nepareikalautas įmokėti (-)			
II.	AKCIJŲ PRIEDAI (nominalinės vertės perviršijimas)			

III.	REZERVAI	3.548.731	3.760.686	3.565.645
III.1	Išstatymo numatyti	894.734	894.734	734.545
III.2	Nepaskirstytini	498.645	498.645	498.645
III.3	Paskirstytini	2.155.352	2.367.307	2.332.455
V.	NEPASKIRSTYTASIS PELNAS (NUOSTOLIS)	4.190.538	3.488.009	1.773.005
V.1	Ataskaitinių metų	702.529		
V.2	Ankstesniųjų metų	3.488.009		
B.	Finansavimas (dotacijos ir subsidijos)			
C.	Atidėjimai ir atidėtieji mokesčiai			
D.	Mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	8.848.402	10.297.093	10.626.716
I.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS	4.596.106	2.812.891	9.603.062
	IR ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI			
I.1.	Finansinės skolos	4.596.106	2.812.891	9.603.062
I.1.1.	Avansu gautos sumos pagal pasirašytas sutartis	276.106	19.959	155.683
I.1.2.	Kreditinėms institucijoms	4.320.000	2.792.932	7.837.644
I.1.3.	Kitos			1.609.735
I.2.	Prekybos skolos (skolos, susijusios su prekių pardavimu)			
I.3.	Avansu gautos sumos pagal pasirašytas sutartis			
I.4.	Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai			
II.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS	4.252.296	7.484.202	1.023.654
	IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI			
II.1.	Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	1.241.151	4.602.764	
II.2.	Finansinės skolos			
II.3.	Prekybos skolos	2.001.652	1.729.342	187.876
II.4.	Avansu gautos sumos pagal pasirašytas sutartis		15	984
II.5.	Mokesčiai, atlyginimai ir socialinis draudimas	667.984	830.709	691.798
II.5.1.	Mokesčiai	304.253	423.367	336.832
II.5.2.	Atlyginimai	211.862	259.228	224.890
II.5.3.	Socialinis draudimas	151.869	148.114	130.076
II.6.	Kitos mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	341.509	321.372	142.996
E.	Sukauptos sąnaudos ir ateinančio laikotarpio pajamos			
	SAVININKŲ NUOSAVYBĖ IR ĮSIPAREIGOJIMAI IŠ VISO	25.535.014	26.493.131	24.912.709

3 priedas

Įmonės „Felix Lietuva“ 2004-2006 m. Pelnu-nuostolio ataskaitų struktūros analizė

Eil. Nr.	Straipsniai	2006		2005		2004		Lyginamųjų svorių pasikeitimai, palyginti su 2005 m.
		suma (Lt)	%	suma (Lt)	%	suma (Lt)	%	%
I.	PARDAVIMAI IR PASLAUGOS	24.749.592	100,00	26.273.470	100,00	29.722.948	100,00	
I.1.	Pajamos už parduotas prekes	24.749.592		26.273.470		29.722.948		
I.2.	Pajamos už atliktas paslaugas							
II.	PARDUOTŲ PREKIŲ IR ATLIKTŲ DARBŲ SAVIKAINA	17.383.938	70,24	17.273.383	65,74	21.670.055	72,91	4,50
II.1	Žaliavų, komplektavimo gaminių ir perparduoti skirtų prekių	17.383.938		17.273.383		21.670.055		0,00
II.2	Paslaugų, darbų ir tyrimų							
III.	BENDRASIS PELNAS	7.365.654	29,76	9.000.087	34,26	8.052.893	27,09	-4,50
	(NUOSTOLIS)							
IV.	VEIKLOS SĄNAUDOS	6.055.441	82,21	5.749.786	63,89	4.362.637	54,17	18,32
IV.1.	Pardavimų	1.358.523	22,43	1.270.564	22,10	392.963	9,01	0,33
IV.2.	Bendrosios ir administracinės	4.696.918	77,57	4.479.222	77,90	3.969.674	90,99	-0,33
V.	VEIKLOS PELNAS	1.310.213	17,79	3.250.301	36,11	3.690.256	45,83	-18,32
	(NUOSTOLIS)							
VI.	KITA VEIKLA	-189.468		-237.419		-259.990		
VI.1.	Pajamos	1.825.127		525.224		330.763		
VI.2.	Sąnaudos	2.014.595		762.643		590.753		
VI I.	FINANSINĖ IR INVESTICINĖ VEIKLA	-507.455		-903.250		-2.046.909		
VII.1.	Pajamos	222.917		204.510		47.324		
VII.2.	Sąnaudos	730.372		1.107.760		2.094.233		
VI II.	IPRASTINĖS VEIKLOS PELNAS	613.290		2.109.632		1.383.357		
	(NUOSTOLIS)							
IX.	PAGAUTĖ (ypatingasis pelnas)	146.209		7.291		27.284		
X.	NETEKIMAI (ypatingieji praradimai)	51.404		41.731		272.088		
XI.	ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PRIEŠ APMOKESTINIMĄ	708.095		2.075.192		1.138.553		
	(NUOSTOLIS)							
XI I.	PELNO MOKESTIS	106.214		311.279		170.783		
XI II.	GRYNASIS ATASKAITINIŲ METŲ PELNAS PASKIRSTYMUI	601.881		1.763.913		967.770		
	(NUOSTOLIS)	-		-		-		

4 priedas

Įmonės „Felix Lietuva“ 2004-2006 m. Balanso ataskaitų straipsnių struktūros analizė

Eil. Nr.	Turtas	Suma (Lt)			Lyginamieji svoriai (%)			
		2006	2005	2004	2006	2005	2004	Pasikeitimai, palyginti su 2005 m.
A.	Ilgalaikis turtas	16.693.588	18.827.959	21.452.933	65,37	71,07	86,11	-5,70
I.	FORMAVIMO SAVIKAINA							
II.	NEMATERIALUSIS TURTAS	1.103	3.903	14.545	0,01	0,02	0,07	-0,01
II.1.	Tyrinėjimų ir plėtojimo darbų savikaina	495			44,88			44,88
II.2.	Išgytos teisės	608	3.903	14.545	55,12	100,00	100,00	-44,88
II.3.	Prestižas							
III.	MATERIALUSIS TURTAS	16.114.718	18.167.223	20.781.555	96,53	96,49	96,87	0,04
III.1.	Žemė	0						
III.2.	Pastatai	6.823.648	7.215.448	7.505.093	42,34	39,72	36,12	2,62
III.3.	Statiniai ir mašinos	8.447.905	10.667.989	12.862.866	52,42	58,72	61,90	-6,30
III.4.	Transporto priemonės	98.007	15.826	38.202	0,61	0,09	0,18	0,52
III.5.	Kiti įrenginiai ir įrankiai	28.004	38.743	48.297	0,17	0,21	0,23	-0,04
III.6.	Išperkamosios nuomos ir panašios teisės	668.431	176.025	233.612	4,15	0,97	1,12	3,18
III.7.	Kitas materialusis turtas	36.243	40.712	81.005	0,23	0,22	0,39	0,01
III.8.	Nebaigta statyba ir išankstiniai apmokėjimai	12.480	12.480	12.480	0,08	0,07	0,06	0,01
IV.	ILGALAIKIS FINANSINIS TURTAS	577.767	656.833	656.833	3,46	3,49	3,06	-0,03
IV.1.	Dalyvavimas kitose įmonėse	577.767	506.833	506.833	100,00	77,16	77,16	22,84
IV.2.	Kitas ilgalaikis finansinis turtas		150.000	150.000		22,84	22,84	-22,84
V.	PO VIENERIŲ METŲ GAUTINOS SUMOS							
B.	Trumpalaikis turtas	8.806.624	7.622.713	3.415.192	34,49	28,77	13,71	5,72
I.	ATSARGOS IR NEBAIGTOS VYKDYTI SUTARTYS	4.643.077	3.623.427	1.681.217	52,72	47,53	49,23	5,19
I.1.	Atsargos	4.643.077	3.623.427	1.681.217	100,00	100,00	100,00	0,00
I.1.1	Žaliavos ir komplektavimo gaminiai	848.035	789.693	729.049	18,26	21,79	43,36	-3,53
I.1.2	Nebaigta gamyba							
I.1.3	Pagaminta produkcija	110.796	261.195	205.745	2,39	7,21	12,24	-4,82
I.1.4	Pirktos prekės, skirtos perparduoti			1.964			0,12	0,00
I.1.5	Išankstiniai apmokėjimai	3.684.246	2.572.539	744.459	79,35	71,00	44,28	8,35
II.	PER VIENERIUS METUS GAUTINOS SUMOS	4.083.763	3.700.767	1.450.021	46,37	48,55	42,46	-2,18
II.1	Pirkėjų išskolinimas	3.802.074	3.668.810	1.377.361	93,10	99,14	94,99	-6,04
II.2	Kitos gautinos sumos	281.689	31.957	72.660	6,90	0,86	5,01	6,04
II.2.2	Kitos skolos	281.689	31.957		100,00	100,00		0,00
III.	INVESTICIJOS IR TERMINUOTI INDĖLIAI							
IV.	GRYNI PINIGAI SĄSKAITOJE IR KASOJE	79.784	298.519	283.954	0,91	3,92	8,31	-3,01
C.	Sukauptos (gautinos) pajamos							
	ir ateinančio laikotarpio sąnaudos	34.802	42.459	44.584	0,14	0,16	0,18	-0,02
	TURTAS IŠ VISO	25.535.014	26.493.131	24.912.709	100,00	100,00	100,00	0,00

Vidmantas Laucius. "Felix Lietuva" įmonės pomidorų padažų gamybos linijos perkėlimo į Latviją ekonominis vertinimas. 2007

Eil. Nr.	Savininkų nuosavybė ir įsipareigojimai	Suma (Lt)			Lyginamieji svoriai (%)			
		2006	2005	2004	2006	2005	2004	Pasikeitimai, palyginti su 2005 m.
A	Kapitalas ir rezervai	16.686.612	16.196.038	14.285.993	65,35	61,13	57,34	4,22
I.	KAPITALAS	8.947.343	8.947.343	8.947.343	53,62	55,24	62,63	-1,62
I.1.	Išstatinis kapitalas (pasirašytasis)	8.947.343	8.947.343	8.947.343	100,00	100,00	100,00	0,00
I.2.	Nepareikalautes įmokėti (-)							
II.	AKCIJŲ PRIEDAI (nominalinės vertės perviršijimas)							
III.	REZERVAI	3.548.731	3.760.686	3.565.645	21,27	23,22	24,96	-1,95
III.1	Išstatymo numatyti	894.734	894.734	734.545	25,21	23,79	20,60	1,42
III.2	Nepaskirstytini	498.645	498.645	498.645	14,05	13,26	13,99	0,79
III.3	Paskirstytini	2.155.352	2.367.307	2.332.455	60,74	62,95	65,41	-2,21
V.	NEPASKIRSTYTASIS PELNAS (NUOSTOLIS)	4.190.538	3.488.009	1.773.005	25,11	21,54	12,41	3,57
V.1	Ataskaitinių metų	702.529			16,76			16,76
V.2	Ankstesniųjų metų	3.488.009			83,24			83,24
B.	Finansavimas (dotacijos ir subsidijos)							
C.	Atidėjimai ir atidėtieji mokesčiai							
D.	Mokėtinos sumos ir įsipareigojimai	8.848.402	10.297.093	10.626.716	34,65	38,87	42,66	-4,22
I.	PO VIENERIŲ METŲ MOKĖTINOS SUMOS	4.596.106	2.812.891	9.603.062	51,94	27,32	90,37	24,62
	IR ILGALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI							
I.1.	Finansinės skolos	4.596.106	2.812.891	9.603.062	100,00	100,00	100,00	0,00
I.1.1.	Avansu gautos sumos pagal pasirašytas sutartis	276.106	19.959	155.683	6,01	0,71	1,62	5,30
I.1.2.	Kreditinėms institucijoms	4.320.000	2.792.932	7.837.644	93,99	99,29	81,62	-5,30
I.1.3.	Kitos			1.609.735			16,76	0,00
I.2.	Prekybos skolos (skolos, susijusios su prekių pardavimu)							
I.3.	Avansu gautos sumos pagal pasirašytas sutartis							
I.4.	Kitos mokėtinos sumos ir ilgalaikiai įsipareigojimai							
II.	PER VIENERIUS METUS MOKĖTINOS SUMOS	4.252.296	7.484.202	1.023.654	48,06	72,68	9,63	-24,62
	IR TRUMPALAIKIAI ĮSIPAREIGOJIMAI							
II.1.	Ilgalaikių skolų einamųjų metų dalis	1.241.151	4.602.764		29,19	61,50		-32,31
II.2.	Finansinės skolos							
II.3.	Prekybos skolos	2.001.652	1.729.342	187.876	47,07	23,11	18,35	23,96
II.4.	Avansu gautos sumos pagal pasirašytas sutartis		15	984		0,00	0,10	0,00
II.5.	Mokesčiai, atlyginimai ir socialinis draudimas	667.984	830.709	691.798	15,71	11,10	67,58	4,61
II.5.1	Mokesčiai	304.253	423.367	336.832	45,55	50,96	48,69	-5,41
II.5.2	Atlyginimai	211.862	259.228	224.890	31,72	31,21	32,51	0,51
II.5.3	Socialinis draudimas	151.869	148.114	130.076	22,73	17,83	18,80	4,90
II.6.	Kitos mokėtinos sumos ir trumpalaikiai įsipareigojimai	341.509	321.372	142.996	8,03	4,29	13,97	3,74
E.	Sukauptos sąnaudos ir ateinančio laikotarpio pajamos							
	SAVININKŲ NUOSAVYBĖ IR ĮSIPAREIGOJIMAI IŠ VISO	25.535.014	26.493.131	24.912.709	100,00	100,00	100,00	0,00

5 priedas

2006 m. įmonės gamybos programos įvykdymo ataskaita

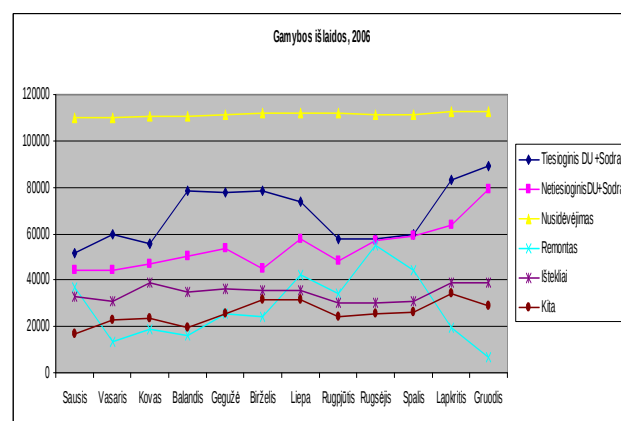
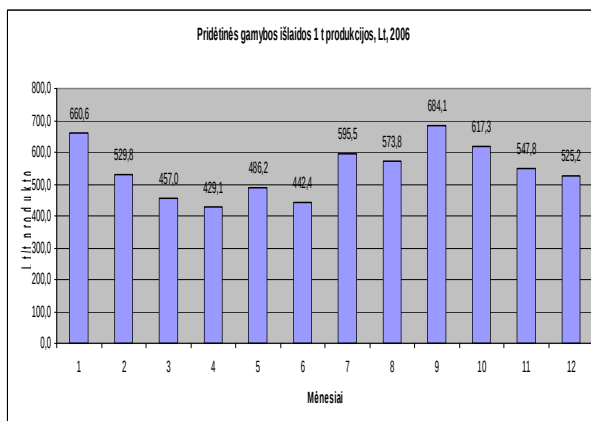
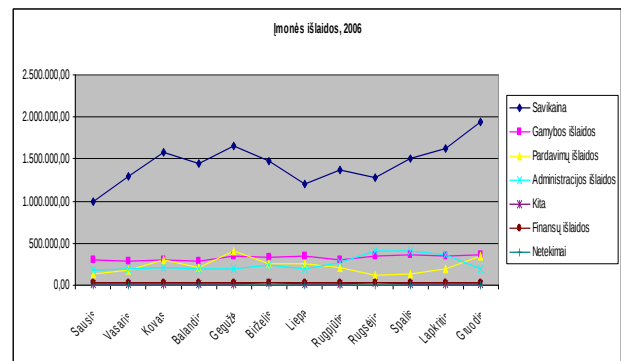
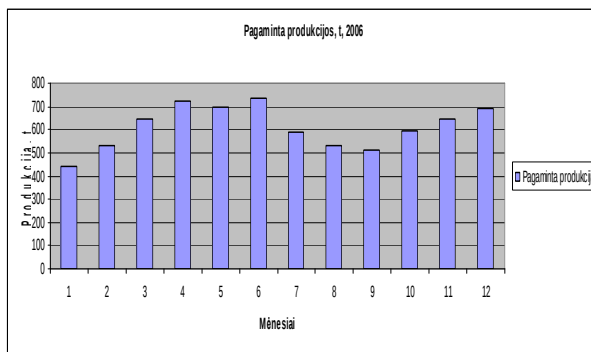
Kečupas										
	Sausis	Vasaris	Kovas	Balandis	Gegužė	Birželis	Liepa	Rugpjūtis	Rugsėjis	Spalis
reali gamyba	299,8	366	453	506,2	529	574,2	464,4	409,4	367,2	411,7
Majonezas (GRO)										
	Sausis	Vasaris	Kovas	Balandis	Gegužė	Birželis	Liepa	Rugpjūtis	Rugsėjis	Spalis
reali gamyba	13,7	26,3	41	46	19,8	13,6	11,2	12	17,4	23,7
Majonezas (CAT)										
	Sausis	Vasaris	Kovas	Balandis	Gegužė	Birželis	Liepa	Rugpjūtis	Rugsėjis	Spalis
reali gamyba	64	61,8	72,2	81,5	56,5	51,9	42,1	42	57,3	72,7
Egzotika										
	Sausis	Vasaris	Kovas	Balandis	Gegužė	Birželis	Liepa	Rugpjūtis	Rugsėjis	Spalis
reali gamyba	17,4	25,8	21,4	24	23	24,4	16	20,4	20,6	24,6
Pom padažai										
	Sausis	Vasaris	Kovas	Balandis	Gegužė	Birželis	Liepa	Rugpjūtis	Rugsėjis	Spalis
reali gamyba	34	34,6	36,2	40,5	42,5	45,8	33,2	29	35,4	42,4
Padažai salotoms										
	Sausis	Vasaris	Kovas	Balandis	Gegužė	Birželis	Liepa	Rugpjūtis	Rugsėjis	Spalis
reali gamyba	7,8	8,1	9,7	14,1	20,3	23,3	20,5	13,7	10,5	11,9
Garstyčios										
	Sausis	Vasaris	Kovas	Balandis	Gegužė	Birželis	Liepa	Rugpjūtis	Rugsėjis	Spalis
reali gamyba	5	6,2	10	8,2	6	4,2	4	5,2	6	7,2
Pastaba: Pagaminta, viso:										
Total	441,7	528,8	643,5	720,5	697,1	737,4	591,4	531,7	514,4	594,7

6 priedas

2006 m. įmonės išlaidų ataskaita

	Sausis	Vasaris	Kovas	Balandis	Gegužė	Birželis	Liepa	Rugpjūtis
Savikaina	993.373,00	1.295.027,16	1.584.066,50	1.438.701,32	1659038,6	1.474.559,10	1.212.252,00	1.365.000,00
Gamybos išlaidos	299.831,00	280.154,06	294.063,10	292.823,22	338898,92	326.240,90	352.201,46	305.000,00
Pardavimų išlaidos	133.168,80	179.040,06	295.614,60	208.316,10	413446,14	257.055,46	249.552,18	216.000,00
Administracijos išlaidos	179.901,00	188.276,42	213.733,66	192.246,80	201611,2	244.402,78	192.220,00	272.000,00
Kita	15.584,40	20.988,68	20.275,48	20.925,20	21461,94	24.913,04	8.858,74	10.000,00
Finansų išlaidos	33.673,80	30.152,28	33.164,62	31.109,44	32146,46	24.913,04	31.133,62	30.000,00
Netekimai	3934,8	336,22	555,04	936,92	1097,16	837,2	1557,34	4.000,00

	Sausis	Vasaris	Kovas	Balandis	Gegužė	Birželis	Liepa	Rugpjūtis
Tiesioginis DU +Sodra	51692,42	59634,34	55353,6	78.116	77872,62	78309,74	73987,14	57.000,00
NetiesioginisDU+Sodra	43962,42	44306,54	47142,36	50.466	53720,38	44652,86	57682,82	47.000,00
Nusidėvėjimas	109.900,22	109900,32	110425,22	110404,88	111219,48	111655,02	111655	111.000,00
Remontas	36.779,78	13188,82	18970,34	16.034,90	25328,46	24459,22	41911,6	33.000,00
Ištekliai	32.941,60	30531,16	38992,1	35.018,50	35899,24	35794,74	35281,74	30.000,00
Kita	16.516,44	22592,88	23179,48	19.129,40	25562,74	31369,32	31683,16	24.000,00
Pakuotės mokestis					9296			
Viso:	291.792,88	280154,06	294063,1	309.169,04	338898,9	326.240,90	352.201,46	305.000,00
Pagaminta produkcijos, t	441,7	528,8	643,5	720,5	697,1	737,4	591,4	
Lt/t produkto	660,6	529,8	457,0	429,1	486,2	442,4	595,5	



„Felix Lietuva“ SSGG analizė. 2006 m.

1 lentelėje pateiktas įmonės „Felix Lietuva“ veiksmų sąrašas:

SSGG analizės veiksniai

Stiprybės	Silpnybės
1. Gamybinių procesų, produkcijos kokybė 2. Dominavimas rinkoje 3. Gera reputacija	1. Įmonės gamybinių pajėgumų stoka
Galimybės	Grėsmės
1. Gamybinė integracija 2. Asortimentas ir jo įvairumas 3. Įmonės produkcijos rinkų praplėtimas 4. Produkcijos atnaujinimo galimybės	1. Aprūpinimo žaliavomis garantijos 2. Didėjantis klientų spaudimas 3. Konkurencijos agresyvumas

Stiprybės:

1. Gamybinių procesų, produkcijos kokybė, kokybės imidžas.

2001 m. įmonė audituota pagal „Orkla Foods“ maisto gamybos kokybės ir saugos reikalavimus. Įmonės vertinimas 78 procentai (maksimalus vertinimas 100 procentų). 2002 m. įmonė įdiegė RVASVT sistemą. 2003m. sausį įmonės RVASVT sistema patvirtinta Lietuvos maisto ir veterinarijos tarnybos. „Orkla Foods“ maisto gamybos kokybės ir saugos kasmetinio audito metu, nustatyta, kad įmonė atitinka Europos Sąjungos reikalavimus.

Gamybos departamento skyriuje dirba kvalifikuoti darbininkai, jiems vadovauja aukštos kvalifikacijos, nuo pirmų įmonės gamybinės veiklos metų dirbantys vadovai, kurių patirtis ir stabilumas neleidžia nukrypti nuo griežtų maisto produktų higienos, sanitarinių bei kokybės normų reikalavimų. Taip pat vykdomos už gamybą atsakingų darbuotojų stažuotės į kitas „Orkla Foods“ grupei priklausančias gamybines įmones kitose šalyse, taip pat dalyvavimas naujausių maisto pramonės technologijų parodose Lietuvoje ir užsienyje, kvalifikacijos kėlimo kursai neleidžia atsilikti šiuolaikinėje sparčiai augančioje maisto gamybos pramonės šakoje.

2. Dominavimas rinkoje.

„Suslavičiaus“ prekinis vardas Lietuvoje žinomas nuo 1995 metų (tuomet jis buvo vadinamas „R. Suslavičiaus“), kai tuometinė R. Suslavičiaus įmonė pradėjo gamybinę veiklą. Tai buvo viena iš pirmųjų kečupo gamintojų Lietuvoje. Jau septyneri metai „Felix Lietuva“

įmonė yra kečupo rinkos lyderis, ir tvirtai yra užėmusi šią poziciją. Nuo 1999 metų "Suslavičiaus" kečupui tenka apie 30 procentų rinkos. UAB "Felix Lietuva" įmonė, paskutiniaisiais metais išaugus pardavimams padažų salotoms segmente, užima lyderio poziciją ir šioje prekių kategorijoje. Stabilus pardavimų augimas leidžia nuspėti ir tolesnį šių produktų dominavimą rinkoje.

3. Gera reputacija.

Prekinis vardas "Suslavičiaus" jau dvyliką metų gerai žinomas Lietuvos rinkoje, ir, svarbiausia, turi savo vietą šių prekių segmento vartotojų sąmonėje kaip kokybiškos lietuviškos produkcijos, atitinkančios ES maisto pramonės kokybės reikalavimus, prekės ženklas. 2006 metų atliktos vartotojų apklausos duomenimis, "Suslavičiaus" prekinio vardo spontaninis žinomumas buvo 55 procentai, o primintinis žinomumas siekė net 86,5 procentus. Ir iki dabar šie rodikliai išliko panašūs. "Suslavičiaus" prekinio vardu vadinami ne tik kečupas ir pomidorų padažas, bet ir majonezas, garstyčios ir įvairūs padažai.

Silpnybės:

Įmonės gamybinių pajėgumų stoka.

Įmonės gamybos intensyvumui didelės įtakos turi produktų sezoniškumas. Prieš didžiąsias šventes – Šv. Velykas, Kalėdas sparčiai išauga majonezo ir pomidorų padažų produktų pardavimo apimtys, vasarą – kečupo ir padažų salotoms. Nors ir sunku prognozuoti kiekvienais metais besikeičiančio vartotojo poreikius ar galimybes, tačiau įmonės pardavimo skyrius turėtų labiau domėtis statistine analize, kad numatyti tuo laikotarpiu labiausiai perkamų produktų kiekius. Gamybos departamentas, turėdamas išankstinius prognozuojamus pagaminti produktų kiekius, galėtų sudaryti patikimesnį gamybos planą ir išvengti didelių produktų trūkumų sandėlyje. Taip pat artėjant ilgesniam vasaros sezonui, įmonės gamybinis pajėgumas pradeda neatitikti rinkos poreikių ir dėl nepakankamo darbuotojų skaičiaus. Paprastai įmonės gamyboje dirba dvi pamainos, tačiau intensyvėjant prekybai reikalinga formuoti trečią pamainą darbui naktimis.

Galimybės:

1. Gamybinė integracija.

Produkcijos vienetų gamybos sąnaudas kai kuriose veiklos šakose galima sumažinti didinant įmonių gamybinių pajėgumą. Dauguma praktinių ekonominės integracijos bandymų pasaulyje prasideda nuo laisvosios prekybos, vėliau – muitų sąjungos įgyvendinimo, o paskui stengiamasi sukurti bendrąją rinką, kurią sudaro dvi neatsiejamos dalys: vidaus rinką, kurios svarbiausias ypatumas yra laisvas prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimas, ir bendras išorinis prekių, paslaugų bei gamybos veiksnių reguliavimas.

Gamybos veiksnių kaina ir kokybė yra svarbūs kiekvienai įmonei, kadangi nuo to priklauso ir įmonės gaminamų produktų ar teikiamų paslaugų kaina, o kartu ir konkurencingumas. Bendrą integracijos į ES vidaus rinką poveikį galima apibūdinti kaip brangstanti darbo jėga ir žemė bei pingantis kapitalas. Tai reiškia, kad visos Lietuvos ekonomikos mastu santykinai pranašesnės taps tos šakos ir įmonės, kurios imlios kapitalui, o mažiau imlios darbo jėgai ir žaliavoms. Darbui imlios šakos turės arba mažinti kitas savo išlaidas ir didinti produktyvumą, arba ieškoti kitų nišų.

2. Asortimentas ir jo praplėtimas.

Šiuo metu įmonė gamina ir importuoja 65 pavadinimų prekes. Įmonei norint pasiekti geresnių rezultatų, būtina ieškoti naujų įmonės asortimento praplėtimo būdų. "Orkla Foods" grupės gamybinės įmonės galėtų glaudžiau bendradarbiauti ir sudaryti potencialą keistis produktais ar jų grupėmis tarpusavyje. Įmonių marketingo departamento skyriai galėtų geriau pasidomėti ir išanalizuoti savo šalių rinkas, juo labiau, padidėjusią bendrą ES vidaus rinką, ir ieškoti galimybių įeiti į jas su naujais produktais ar jų grupėmis. UAB "Felix Lietuva" įmonė turi pakankamo potencialo ir galimybių kurti naujus produktus, pasidalinus patirtimi su kitais "Orkla Foods" grupės nariais.

3. Įmonės produkcijos rinkos praplėtimas.

Stojimas į ES didina potencialų vartotojų skaičių, kadangi šalinamos kliūtys Lietuvos prekių eksportui į ES. Nors aišku, jog dėl atstumo, skirtingų vartotojų norų ir kitų priežasčių kliūčių pašalinimas nereiškia atitinkamo pardavimų didėjimo, tačiau galima teigti, jog įstojus į ES potenciali rinka Lietuvoje gaminamoms prekėms padidės nuo 3,7 mln. iki maždaug 450 mln. gyventojų. Potencialios rinkos, kur įdiegti tie patys produktų kokybės ir kiti standartai, padidėjimas yra ypač svarbus UAB "Felix Lietuva" įmonei, kuriai Lietuvos rinka yra maža ir kuri padidėjus rinkai gali pasinaudoti masto ekonomijos teikiamomis galimybėmis.

4. Produkcijos atnaujinimo galimybės.

UAB "Felix Lietuva" įmonės gaminamos produkcijos asortimente yra dvi prekių grupės - kečupas ir padažas salotoms, – kurių produktai užima lyderio pozicijas savo prekių segmentuose. Tokia padėtis suteikia įmonei daugiau laisvės renkantis prieš konkurentus nukreiptas marketingo strategijas. Lyderis turi daugiau už kitus galimybių "paauginti" visą rinką, t.y. pritraukti naujų pirkėjų ar senuosius paskatinti pirkti po daugiau ar dažniau; tiesiogiai atakuoti konkurentus, juos "spausti". Tai galėtų būti priežastis atnaujinti įmonės gaminamą produkciją. Juo labiau, plečiantis rinkoms į užsienio šalis Lietuvos gaminiai turi atitikti tose šalyse įteisintus produktų kokybės, ženklinimo, higienos ir kitus reikalavimus; todėl atnaujinti

produktą būtent dabar yra geriausias laikas. Įmonė turi ir finansinių išteklių įmonės produkcijos atnaujinimo projektams paremti.

Grėsmės:

1. Aprūpinimo žaliavomis garantijos.

Iš įmonės gamybos departamento skundų išsiaiškinta, jog firmos gamybiniam pajėgumui didelių problemų kelia žaliavas gamybiniams procesams tiekiančios įmonės. Peržiūrėjus komercines sutartis, pastebėta, kad jose nėra aiškiai apibrėžtų įrašų apie žaliavų tiekėjų atsakomybę už žaliavų pristatymo nesilaikymo taisyklių pažeidimus. Įmonės administracija turėti peržiūrėti visas sutartis tarp įmonės ir žaliavų tiekėjų įmonių ir jas persirašyti, taip išvengiant rimtų problemų su produktų gamybos trūkumais.

2. Didėjantis klientų spaudimas.

Stambėjant didiesiems prekybiniams šalies tinklams, pastebimas ne mažas Lietuvos gamybinių, taip pat ir prekybinių įmonių ignoravimas, siekiant išgauti didesnių nuolaidų prekėms, marketinginių atsiskaitymų už produktų vykdomas akcijas, išpardavimus, distribuciją. Šalies gamybinės įmonės aukščiausio lygio vadovų lygiu turėtų numatyti galimybę kurtis į bendras organizacijas ar asociacijas, sudaryti jų veikimo tikslus, kryptis ir uždavinius, kuriais galima būtų kovoti su didžiaisiais prekybiniais tinklais įmonių diskriminavimo ir kitais klausimais.

3. Konkurencijos agresyvumas.

Taip vadinami lyderio persekiojai šiuo metu, ir ypač, kečupų, pomidorų padažų prekių kategorijoje, dažnai sutaupo lėšas ir nekurdami iš esmės naujų prekių, tokiu būdu sėkmingai bando konkuruoti. Jie remiasi lyderio idėjomis, kuria prekes su mažiau investicijų, dažnai tiesiog kopijuoja prekes ir parduoda jas šiek tiek pigiau. Dar dažniau lyderio prekes ar marketingo veiksmus kopijuoja taip vadinami pasekėjai. Visus juos jungia vienas bendras bruožas: jie nesiekia užimti lyderio pozicijos ir stengiasi pasinaudoti lyderio išbandytais veiksmais rinkoje. Kečupo rinka kiekvienais metais mažėja, rinkos dalimis tik skirtingai kiekvienais metais persiskirsto rinkos dalyviai. Todėl, bet koks naujų ir jau esančių rinkoje dalyvių, agresyvių konkuravimo metodų naudojimas ne tik atima tam tikrą rinkos dalį iš lyderio, bet ir kopijuodami jį, klaidina vartotoją.

Išvada.

Įvertinus UAB "Felix Lietuva" įmonės konkurencingumo didinimo galimybes prieita prie esminės išvados, jog įmonės svarbiausios pastangos turi būti nukreiptos kokybiškų ir galinčių konkuruoti užsienio rinkose prekių gamybos ir jų eksporto plėtojimo linkme.

„FELIX“ POMIDORŲ PADAŽŲ PARDAVIMŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

TURINYS

"FELIX" POMIDORŲ PADAŽŲ DINAMINIS TYRIMAS.....	70
POMIDORŲ PADAŽŲ RINKOS PROGNOZĖ.....	71
STATISTINĖ ANALIZĖ SU STATGRAPHICS.....	72
Pomidorų padažų pardavimų aprašomasis metodas.....	73
Pomidorų padažų pardavimų tolydumas.....	74
Pomidorų padažų pardavimų sezoniškumas.....	74
Pomidorų padažų pardavimų prognozavimas.....	76
Pelno ekonomijos įtakos pelnui regresinė analizė.....	78

POMIDORŲ PADAŽŲ RINKOS DINAMINIS TYRIMAS

Iš UAB "Felix Lietuva" įmonės marketingo departamento skyriaus gauti Profindex įmonės 2003-2004 metų pomidorų padažų rinkos Lietuvoje tyrimo duomenys; 2005-2006 metų vasario ir kovo, bei birželio ir liepos mėnesiais darytus AC Nielsen kompanijos pomidorų padažų rinkos tyrimus. Statistiniam tyrimui kiekvienais metais buvo naudojami kečupo rinkos tyrimo duomenys 1000 kilogramų arba tonomis. Pagal Profindex duomenis, 2003-2004 metais atlikti išsamūs rinkos tyrimai - paskaičiuoti kiekvienų dviejų mėnesių pardavimai tonomis. 2005-2006 metų pomidorų padažų rinka paskaičiuota vidutiniškai pilniems metams, remiantis pasyviausių dviejų mėnesių (vasario ir kovo), bei dviejų aktyviausių mėnesių (birželio ir liepos) rinkos duomenimis, (žr. 1 lent.):

1 lentelė

Pomidorų padažų rinka 2003-2006 metais

Metai	2003	2004	2005	2006
Pomidorų padažų rinka, 1000 kg	6105	4964	4706	4599
Metinis absoliutinis padid. (sumaž.), tūkst.kg	-	-1141	-258	-107
Metinis padidėjimas (sumažėjimas), proc.	-	-18,69	-5,20	-2,27

Vidutinis keturių metų pomidorų padažų rinkos lygis:

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{n} = \frac{6105 + 4964 + 4706 + 4599}{4} = 5093,5 \text{ t/per metus.}$$

Pomidorų padažų rinkos pasikeitimas absoliutine verte paskaičiuojamas pagal formulę:

$$\Delta y = y_n - y_{n-1};$$

$$\Delta y_{2002} = 4964 - 6105 = -1141;$$

$$\Delta y_{2003} = 4706 - 4964 = -258;$$

$$\Delta y_{2004} = 4599 - 4706 = -107.$$

Vidutiniškai kasmet rinkos pardavimai sumažėja – 502 t
 $(\Delta y = \frac{y_n - y_1}{n - 1} = \frac{4599 - 6105}{3} = -502)$. Metinis padidėjimo (sumažėjimo) tempas skaičiuojamas pagal formulę:

$$T_p = \frac{y_n - y_{n-1}}{y_{n-1}} \cdot 100 \%$$

Pomidorų padažų rinkos lygio mažėjimo tendencija kasmet lėtėja.

POMIDORŲ PADAŽŲ RINKOS PROGNOZĖ

Pagal Trendo funkciją apskaičiuojama prognozė sekantiems 2007 metams (žr. 2 lent.):

2 lentelė

Pomidorų padažų rinka 2003-2006 metais

Metai	Pomidorų padažų rinka, t (y)	t	Txy	t ²
2003	6105	1	6105	1
2004	4964	2	9928	4
2005	4706	3	14118	9
2006	4599	4	18396	16
Suma:	20374	10	48547	30

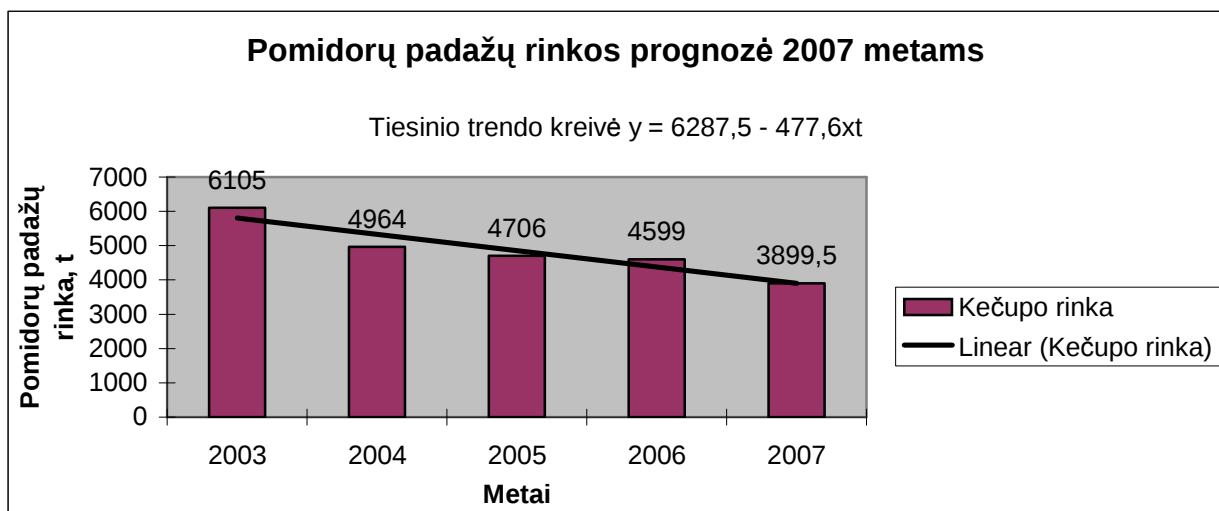
Skaičiuojant Trendo f-ją naudojama tiesės išraiška:

$$y_t = a + b \cdot t$$

Trendo funkcija, kuri parodo kaip keičiasi pomidorų padažų rinka laiko atžvilgiu atrodo taip: $y_t = 6287,5 - 477,6 \cdot t$.

Šie rodikliai paskaičiuojami Excel programoje, naudojant TREND, SLOPE, INTERCEPT statistinėmis funkcijomis. Regresijos koeficientas ($b = -477,6$) parodo kiek pasikeis pomidorų padažų rinkos apimtis tonomis per metus.

Tiesinio trendo kreivės grafinis vaizdas parodytas 1 paveiksle:



Matome, kad tyrimo duomenys labai artimi nuo tiesinio trendo. Todėl su gana dideliu patikimumu galėtume teigti, kad 2007 metais pomidorų padažų rinkos apimtis bus lygi $6287,5 - 477,6 \times 5 = 3899,5$ t. Pomidorų padažų rinka šiais metais turi tendenciją ir toliau mažėti.

STATISTINĖ ANALIZĖ SU STATGRAPHICS

Metai PP Pardavimai

2003 750

2004 843

2005 991

2006 1050

Turėdami ketverių periodų pomidorų padažų pardavimus tonomis, naudodamasis Statgraphics paketu aprašomuoju metodu apibūdinami šie pardavimai.

Pomidorų padažų pardavimų aprašomasis metodas (Descriptive Methods)

Analysis Summary

Data variable: PP Pardavimai

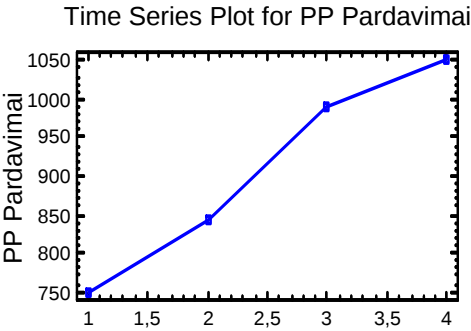
Number of observations = 4

Start index = 1,0

Sampling interval = 1,0

The StatAdvisor

This procedure constructs various statistics and plots for PP Pardavimai. The data cover 4 time periods. Select the desired tables and graphs using the buttons on the analysis toolbar.

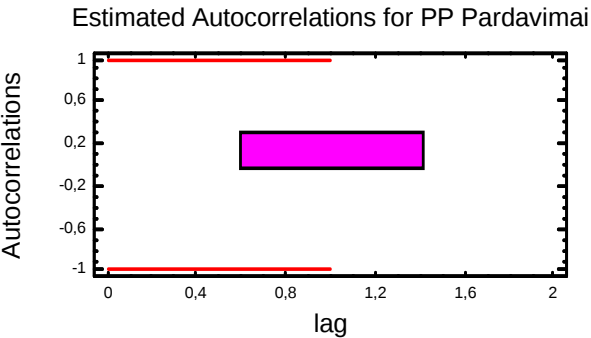


Estimated Autocorrelations for PP Pardavimai

Lag	Autocorrelation	Std. Error	Lower 95,0% Prob. Limit	Upper 95,0% Prob. Limit
1	0,296078	0,5	-0,979984	0,979984

The StatAdvisor

This table shows the estimated autocorrelations between values of PP Pardavimai at various lags. The lag k autocorrelation coefficient measures the correlation between values of PP Pardavimai at time t and time t-k. Also shown are 95,0% probability limits around 0.0. If the probability limits at a particular lag do not contain the estimated coefficient, there is a statistically significant correlation at that lag at the 95,0% confidence level. In this case, none of the 24 autocorrelations coefficients are statistically significant, implying that the time series may well be completely random (white noise). You can plot the autocorrelation coefficients by selecting Autocorrelation Function from the list of Graphical Options.



Pomidorų padažų pardavimų tolydumas (Smoothing)

Analysis Summary

Data variable: PP Pardavimai

Number of observations = 4

Start index = 1,0

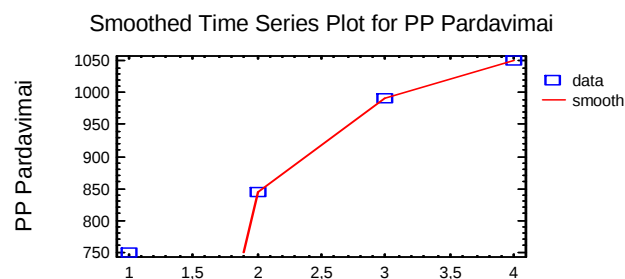
Sampling interval = 1,0

First smoother: simple moving average of 5 terms

Second smoother: none

The StatAdvisor

This procedure will apply various smoothers to PP Pardavimai. The purpose of the smoothers is to separate the long-term variability from the short-term variability. The data cover 4 time periods. Currently, a moving average of 5 terms has been applied to the data. To adjust the type of smoothing applied, select Data Table from the list of Tabular Options. Then press the alternate mouse button and select Pane Options.



Pomidorų padažų pardavimų sezoniškumas (Seasonal Decomposition)

Analysis Summary

Data variable: PP Pardavimai

Number of observations = 4

Start index = 1

Sampling interval = 1,0 year(s)

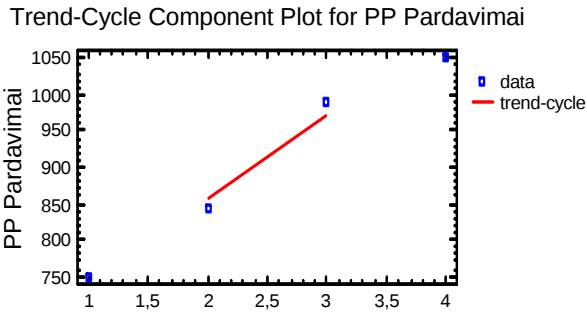
Length of seasonality = 2

Seasonal Decomposition

Method: Multiplicative

The StatAdvisor

This procedure applies a multiplicative seasonal decomposition to PP Pardavimai. The purpose of the decomposition is to separate PP Pardavimai into trend-cycle, seasonal, and random components. The data cover 4 time periods. Each of the tables and graphs shows different aspects of the decomposition.



Seasonal Indices for PP Pardavimai

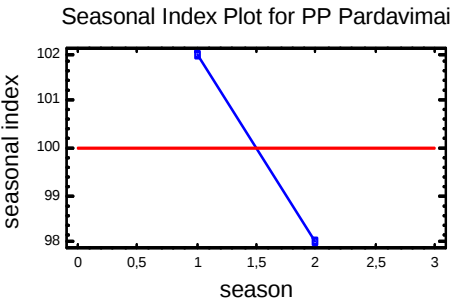
Seasonal decomposition method: Multiplicative

Season	Index

1	101,944
2	98,0559

The StatAdvisor

This table shows the seasonal indices for each year, scaled so that an average year equals 100. The indices range from a low of 98,0559 in year 2 to a high of 101,944 in year 1. This indicates that there is a seasonal swing from 98,0559% of average to 101,944% of average throughout the course of one complete cycle.



Pomidorų padažų pardavimų prognozavimas (Forecasting)

Analysis Summary

Data variable: PP Pardavimai

Number of observations = 4

Start index = 1

Sampling interval = 1,0 year(s)

Length of seasonality = 2

Forecast Summary

Seasonal adjustment: Multiplicative

Forecast model selected: Random walk with drift

Number of forecasts generated: 12

Number of periods withheld for validation: 0

Statistic	Estimation Period	Validation Period
RMSE	17,562	
MAE	8,50062	
MAPE	0,904986	
ME	0,00882045	
MPE	0,0962434	

The StatAdvisor

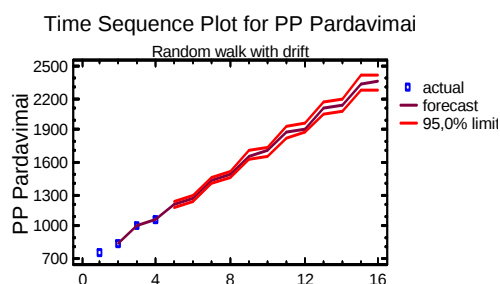
This procedure will forecast future values of PP Pardavimai. The data cover 4 time periods. Currently, a random walk model has been selected. This model assumes that the best forecast for future data is given by the last available data value. Each value of PP Pardavimai has been adjusted in the following way before the model was fit:

(1) A multiplicative seasonal adjustment was applied.
You can select a different forecasting model by pressing the alternate mouse button and selecting Analysis Options.

The table also summarizes the performance of the currently selected model in fitting the historical data. It displays:

- (1) the root mean squared error (RMSE)
- (2) the mean absolute error (MAE)
- (3) the mean absolute percentage error (MAPE)
- (4) the mean error (ME)
- (5) the mean percentage error (MPE)

Each of the statistics is based on the one-ahead forecast errors, which are the differences between the data value at time t and the forecast of that value made at time $t-1$. The first three statistics measure the magnitude of the errors. A better model will give a smaller value. The last two statistics measure bias. A better model will give a value close to 0.0.



Model Comparison

 Data variable: PP Pardavimai
 Number of observations = 4
 Start index = 1
 Sampling interval = 1,0 year(s)
 Length of seasonality = 2

Models

- (A) Random walk with drift
 Seasonal adjustment: Multiplicative
 (B) Linear trend = 630,145 + 111,775 t
 Seasonal adjustment: Multiplicative
 (C) Simple exponential smoothing with alpha = 0,9999
 Seasonal adjustment: Multiplicative
 (D) Brown's linear exp. smoothing with alpha = 0,1011
 Seasonal adjustment: Multiplicative
 (E) Winter's exp. smoothing with alpha = 0,6791, beta = 0,0001, gamma = 0,2356

Estimation Period

Model	RMSE	MAE	MAPE	ME	MPE
(A)	17,562	8,50062	0,904986	0,00882045	0,0962434
(B)	12,6685	6,32697	0,707073	0,0039692	-0,015953
(C)	136,546	83,2529	8,80236	83,2466	8,80152
(D)	209,775	130,82	14,9361	-0,880857	-2,31257
(E)	5678,15	75,3535	7,17652	75,3535	7,17652

Model

Model	RMSE	RUNS	RUNM	AUTO	MEAN	VAR
(A)	17,562					
(B)	12,6685					
(C)	136,546					
(D)	209,775					
(E)	5678,15					

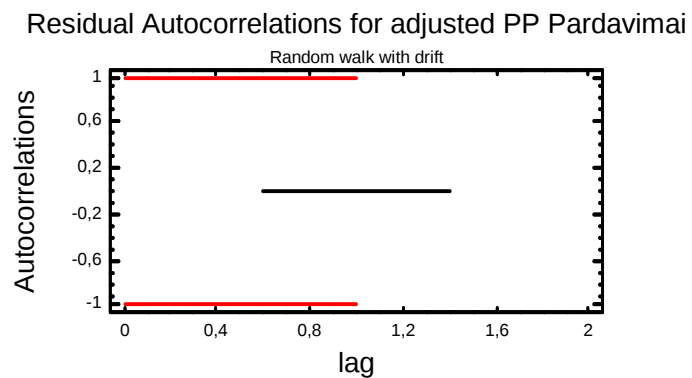
Key:

RMSE = Root Mean Squared Error
 RUNS = Test for excessive runs up and down
 RUNM = Test for excessive runs above and below median
 AUTO = Box-Pierce test for excessive autocorrelation
 MEAN = Test for difference in mean 1st half to 2nd half
 VAR = Test for difference in variance 1st half to 2nd half
 OK = not significant (p >= 0.05)
 * = marginally significant (0.01 < p <= 0.05)
 ** = significant (0.001 < p <= 0.01)
 *** = highly significant (p <= 0.001)

The StatAdvisor

 This table compares the results of five different forecasting models. You can change any of the models by pressing the alternate mouse button and selecting Analysis Options. Looking at the error statistics, the model with the smallest root mean squared error (RMSE) during the estimation period is model B. The model with the smallest mean absolute error (MAE) is model B. The model with the smallest mean absolute percentage error (MAPE) is model B. You can use these results to select the most appropriate model for your needs.

The table also summarizes the results of five tests run on the residuals to determine whether each model is adequate for the data. An OK means that the model passes the test. One * means that it fails at the 95% confidence level. Two *'s means that it fails at the 99% confidence level. Three *'s means that it fails at the 99.9% confidence level. Note that the currently selected model, model A, passes all five tests. Since no tests are statistically significant at the 95% or higher confidence level, the current model is probably adequate for the data.



Savikainos ekonomijos įtakos pelnui regresinė analizė

Metai Pelnas Savikainos ekonomija

2003 708,09 7,5

2004 1075,19 8,43

2005 1138,55 9,91

2006 2366,45 10,5

Regression Analysis - Linear model: $Y = a + b \cdot X$

Dependent variable: Pelnas

Independent variable: Savikainos ekonomija

Parameter	Estimate	Standard Error	T Statistic	P-Value
Intercept	-2653,77	1902,92	-1,39458	0,2979
Slope	437,627	207,695	2,10706	0,1697

Analysis of Variance

Source	Sum of Squares	Df	Mean Square	F-Ratio	P-Value
Model	1,07711E6	1	1,07711E6	4,44	0,1697
Residual	485217,0	2	242609,0		
Total (Corr.)	1,56233E6	3			

Correlation Coefficient = 0,830318

R-squared = 68,9427 percent

R-squared (adjusted for d.f.) = 53,4141 percent

Standard Error of Est. = 492,553

Mean absolute error = 272,281

Durbin-Watson statistic = 2,6449 (P=0,0062)

Lag 1 residual autocorrelation = -0,515236

The StatAdvisor

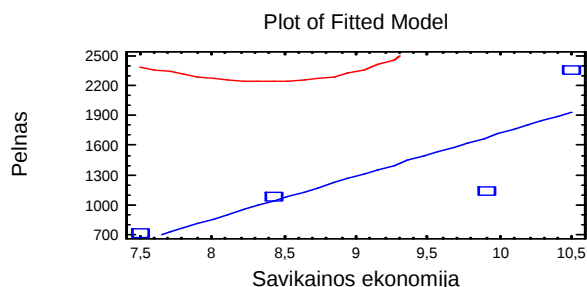
The output shows the results of fitting a linear model to describe the relationship between Pelnas and Savikainos ekonomija. The equation of the fitted model is

$$\text{Pelnas} = -2653,77 + 437,627 \cdot \text{Savikainos ekonomija}$$

Since the P-value in the ANOVA table is greater or equal to 0.10, there is not a statistically significant relationship between Pelnas and Savikainos ekonomija at the 90% or higher confidence level.

The R-Squared statistic indicates that the model as fitted explains 68,9427% of the variability in Pelnas. The correlation coefficient equals 0,830318, indicating a moderately strong relationship between the variables. The standard error of the estimate shows the standard deviation of the residuals to be 492,553. This value can be used to construct prediction limits for new observations by selecting the Forecasts option from the text menu.

The mean absolute error (MAE) of 272,281 is the average value of the residuals. The Durbin-Watson (DW) statistic tests the residuals to determine if there is any significant correlation based on the order in which they occur in your data file. Since the P-value is less than 0.05, there is an indication of possible serial correlation. Plot the residuals versus row order to see if there is any pattern which can be seen.



2007.11.04, V. Laucius